362.84(471)

60997

Työväen Arkisto, H:ki
1940
Arbetarnas Arkiv, H:fors

Työn Ääni
15.VII.1925

Nuijamiesten haudoilla.

Punainen nuoriso kunnioittanut »kapinoitsijain» muistoa.

Parin kilometrin päässä Koskenkorvan työväentalolta on teloitettujen ja hirtettyjen »kapinallisten» esi-isäimme, nuijamiesten hautakumpu. Paikalle on pystytetty mahtava kivi, jollaisen uljaat taistelijat ansaitsevatkin. Eri seuduilta etelä-Pohjanmaalta viime sunnuntaina Koskenkorvalle juhliin saapuneiden sosialististen nuorisoliittolaisten mieltä tämä historiallinen muistopaikka tietysti kiinnosti. Ei yksin historiallisena muistona, vaan jonakin paljon läheisempänä. Runsaslukuisesti päivän kuluessa, useammissa erissä ja ryhmissä haudoilla käytiinkin. Vilpittömällä sydämen syvimmästä lähteneellä kunnioituksella ja rakkaudella vainajia muistettiin.

Äänettömyydellä kertoili kumpu nuorille taistelijain joukkoon yhtyneille, kauvan sitten eläneiden raatajain murheellisista elämänkohtaloista, heidän tunteistaan ja tuskistaan. Se kertoili urhoin sankarillisesta taistelusta ja sortaja-voittajien hirmuisesta verikostosta. Tuo kertomus tuntui niin tutulta, — joskin raskaalta, haavoittavalta. Pistävää oli sen kieli, — aivan kuin vanhoja arpia olisi revitty, auvottu. — Mutta toiselta puolen oli siinä jotain suurta, suloista ja rohkaisevaa. Tuntui niinkuin lähentävä ja yhdistävä yhteishenki olisi maan uumenista huokannut, kauvan levänneiltä vainajilta lämmintä rakkautta ja kehoittavia tervehdyksiä heidän aatteensa nuorille omistajille tuoden. Syvällinen ja velvoittava oli hetken vaikutus.

*

Muistokiven juurella oli useita seppeleitä. Kipeästi koski nuorten mieliin, kun huomattiin joukossa myöskin suojeluskuntalaisten seppeleitä. — Sorrettujen ja kapinoitsijain hautakummulla!

*

Monet tälläiset pyhätöt ovat maassamme vielä vailla huoltoa ja hoitoa. Useat rotkot, kummut ja sorakuopat, joissa taistelijoita lepää, ovat eläinten tallattavina, unhoon painumassa. Eräässä paikassa on tälläinen kumpu tehty — sikotarhaksi. Köyhälistö siellä ja täällä koettaa niitä hoidella. Se on kuitenkin hyvin vaikeaa, ahdistuksen alaista. Sitä täytyy usein melkein kuin varkain suorittaa. Ja sittenkin, monesti sattuu, minkä työläiskädet ovat tänään laittaneet, sen huomenna tuhoojan koura hävittää. Armotta usein riistetään noilta rakkailla kummuilta jo hentoina taimina ne kukkaset, joita kärsineet omaiset ovat rakkaimmilleen sinne istuttaneet ja kyyneleillään kostuttaneet. Näin nyt. Mutta vielä tulee aika, jolloin vapaa työläiskansa näitäkin hautakumpuja, rotkoissakin olevia, vaalii huolella ja hellyydellä. Ne ovat silloin niitä pyhättöjä, joissa sortajan ikeen suistanut kansa vapaudelleen juhlii. — Juhlii ja syvällä kiitollisuudella muistelee nurmen alla nukkuvia, jotka taisteluillaan ja kuolemallaan ovat tietä vapauteen raivanneet.

Tälläisiä ajatuksia askarteli mielissämme, poistuessamme teloitettujen haudoilta. Olkoon tämäkin käynti mieliin painuvana ja pysyvästi velvoittavan muistona. Kiinittäköön se meitä entistä lujemmilla siteillä ja aina kestävällä uskollisuudella siihen joukkoon, joka kärsimysrikasta ja uhreja vaativaa kolkatan tietä kulkien taistellen pyrkii kohti sorrettujen vapautuksen suurta huomenta.

Toimi Veikko.

323.2/Kajaani/„1918" Kajaani

Työväen Arkisto, Hki
1947
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Palj. Työ
12/IX-47

Kajaanin työväestö vaalii vainajainsa muistoa.

Koko itsenäisyytemme ajan on maassamme eräässä suhteessa vallinnut eräs huomattava laiminlyönti ja epäkohta. Ovathan vuoden 1918 kansalaissodan vaiheissa työläisten puolella kaatuneiden tai muuten henkensä menettäneiden hautapaikat olleet käytännöllisesti katsoen kaikkea hoitoa ja huolenpitoa vailla. Kansalaissotamme jälkimaininkina oli meidän maassamme, varsinkin itsenäisyytemme alkuaikoina vallalla sellainen sokea viha, että sen vaikutuksesta pyrittiin lajittelemaan ei vaan elossa olevat kansalaiset vaan vieläpä vainajatkin. Onhan tunnettua, että samanaikaisesti, kuin valkoisten puolella henkensä menettäneiden keskeisillä kunniapaikoilla sijaitsevat hautapaikat niin hyvin yhteiskunnan toimesta ja kustannuksin, kuin myöskin yksityisten kansalaisten huolenpidon kautta ovat saaneet osakseen vainajille kuuluvan huomion ja hoidon, ovat syrjäisissä paikoissaan sijaitsevat työläisten joukkohaudat olleet unohduksissa. Mikäli työväestö eräillä paikkakunnilla itsenäisyytemme alkuaikoina yritti huolehtia mainituista joukkohaudoista ja pystytti niille muistomerkkejä, joutuivat ne useissa tapauksissa vandalismin kohteiksi valkoisten huligaanien taholta.

Kun siis enempää virallinen yhteiskunta kuin kirkolliset viranomaisetkaan eivät ole katsoneet asiakseen huolehtia työläisten joukkohaudoista ja kun niinhyvin yleiset pieteettinäkökohdat kuin vakiintunut hyvä tapa ja hautauskulttuuri edellyttävät myöskin mainittujen hautapaikkojen kunnostamisen, ovat töyläiset eri puolilla maata ryhtyneet tässä suhteessa asian vaatimiin toimenpiteisiin. Niin on tapahtunut myöskin Kajaanissa.

Kajaanin Sos.-dem. Työväenyhdistyksen aloitteen pohjalla ovat eri työväenjärjestöt viime talven ja kuluvan kesän aikana suorittaneet toimenpiteitä Kajaanin hautausmaalla sijaitsevan työläisten joukkohaudan kunnostamiseksi ja muistomerkin hankkimiseksi haudalle. Nyttemmin onkin asia kehittynyt niin pitkälle, että muistomerkki voidaan lähiaikoina pystyttää ja suorittaa sen paljastustilaisuus. Asiaa hoitaneen toimikunnan puolesta on mielihyvin voitu todeta se myötätunto ja taloudellinen tuki, jota se on saanut osakseen sekä yhteiskunnan, että eri yhteisöjen taholta. Kajaanin työväestö tahtoo osaltaan näin yhteisvoimin ja solidarisuutta tuntien täyttää kunniavelkansa olosuhteiden pakosta kauan unohduksissa olleita tovereitaan kohtaan. On toivottavaa, että kun tapahtuu mainitun muistomerkin paljastustilaisuus, että silloin sekä kaupungin, että lähiympäristön työväestö osallistuu siihen runsaslukuisena.

∞∞∞∞

323.2/4k.1/Kajaani

Työväen Arkisto, Hki
1947
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Palj. S 30
24/IX-44

Harras ja vaikuttava muistojuhla

Kajaanin työväeställä viime sunnuntaina.

Jo noin vuosi sitten tehtiin Kajaanin sos.-dem. työväenyhdistyksen taholta paikkakunnan työväenjärjestöjen keskuselimille ehdotus vuonna 1918 Kajaanissa murhattujen työläisten hautapaikan kunnostamisesta ja muistomerkin hankkimisesta haudalle. Alkutoimenpiteiden vietyä huomattavasti aikaa päästiin asiassa vihdoin käytännöllisiin toimenpiteisiin ja työväestön yhteisvoimin sekä kaupungin ja eräiden yhtymien tuen turvin on haudalle nyttemmin pystytetty muistomerkki.

Muistomerkin on valmistanut toiminimi Lohjan Kivi ja on se valmistettu taiteilija Jouko Joelan luonnoksen mukaan Vehmaan punaisesta graniitista. Kiveen on veistetty lippuja kantavia työläisiä esittävä korkokuva sekä vuosiluku 1918. Muistomerkki on kaikinpuolin sopusuhtainen ja kaunis.

Viime sunnuntaina kello 16 toimitettiin mainitun muistomerkin paljastustilaisuus, joka muodostui erittäin vaikuttavaksi ja mieliin painuvaksi muistojuhlaksi. Kajaani Oy:n torvisoittokunnan soitettua surumarssin astui puhujan paikalle muistomerkkitoimikunnan puheenjohtaja, toveri Konsta Mikkonen, pitäen vakavasisältöisen ja muotokauniin puheen läsnäolleelle hartaalle kuulijakunnalle. Neiti Keinäsen esitettyä ansiokkaasti Jussi Lonkaisen kirjoittaman runon »Hautojen maassa« puhui vielä piirisihteeri Aarne Hulkkonen vedoten niihin velvoituksiin, joita vuoden 1918 uhrien muisto asettaa meidän päiviemme työväenluokalle. Torvisoittokunnan soitettua Työväen Marssin, päättyi tämä paikkakunnan työväestön yhteistuntoa kohottava ja vahvistava arvokas muistotilaisuus.

323.2/4X1/„1918" Piste

Työväen Arkisto, H:ki
1948
Arbetarnas Arkiv, Helsfors

Uusi-Suomi

10/VI-47

Punaisten muistopatsas

VIHDOIN KIIKKAANKIN

Viime sunnuntaina pidettiin Kiikan kirkkomaalla vuonna 1918 surmattujen punaisten muistojuhla, jonka yhteydessä paljastettiin muistomerkki toverihaudassa lepäävien muistoksi. Nyt paljastettu kaunisaiheinen patsas on valmistettu punaisesta graniitista ja on pystytetty kokonaan lahjavaroilla. Huomattavimmin ovat hanketta avustaneet Kiikan kunta ja Keski-Satakunnan Osuusliike, jonka eräs entinen johtajakin lepää patsaan alla. Mutta noin puolet varoista on lukuisten yksityisten toveriden lahjoittamia. Patsastoimikunnan puolesta esitettiinkin tilaisuudessa lämpimät kiitokset lahjoittajille, joiden uurastuksella toverihauta vihdoinkin saatiin sen ansaitsemaan kuntoon.

Muistojuhlan ohjelmasta mainittakoon m.m.: Juhlan avauksen ja samalla patsaan paljastuspuheen piti A. Vuorinen. Pentti Salmenojan kyseessäolevanlaisia tilaisuuksia varten omistaman, voimakashenkisen runon esitti A. Laitinen. Varsinaiset juhlapuheet pitivät kansanedustajat Mauri Ryömä ja Viljo Rantala, joista varsinkin viimeksimainittu erittäin mieleenpainuvasti selosti työväenluokan puolesta henkensä antaneiden uhrien velvoittavaa merkitystä. Musiikista huolehti ansiokkaasti Reposaaren Työväen Soittokunta. Toverihaudassa lepäävien omaisten ja eri työv.järjestöjen puolesta laskettiin kummulle useita seppeleitä ja pari yhdistystä kunnioitti vainajain muistoa kukkaisrahastojen kautta. Myöskin Kiikan seurakunta laski seppeleen jäsentensä muistolle. Harrastunneimmaisen tilaisuus päättyi Torvien säestyksellä laulettuun kansainväliseen. Juhlayleisöä oli paikalla yli 400 henkilöä.

Piste.

323.2/4 P.1/„1918" Kaukile

Työväen Arkisto, Hki
1948
Arbetarnas Arkiv, Hfors

S. S. on. de
19/V.48

PUNAISTEN PUOLELLA
kaatuneiden patsaan
paljastusjuhla Karkkilassa

Ensimmäisenä helluntaipäivänä vietettiin Karkkilassa suurta työväen juhlaa. Silloin paljastettiin Karkkilan torilla punaisten puolella 30 vuotta sitten kaatuneiden muistopatsas.

Kevätpäivä oli kaunis, vaikkakin pilvinen ja kaatuneiden kotiseuduilta Karkkilasta ja Ul. Pyhäjärveltä oli saapunut omaisia ja juhlayleisöä yhteensä n. 3000 henkeä. Paljastustilaisuudessa oli läsnä myös juhlapuhujana ministeri Yrjö Kallinen, patsaan luoja, kuvanveistäjä Aimo Tukiainen sekä patsaskomitean asiantuntija, prof. Antero Rinne sekä runsaasti paikallisten työväenjärjestöjen edustajia kummastakin työväenliikkeestä. Etupenkeillä istuivat vuoden 1918 punakaartin veteraanit yhtenäisenä ryhmänä sekä runsaasti kaatuneiden omaisia. Juhlakentälle oli varattu kovaäänisiä, joiden kautta etäämpänäkin olijat voivat mukavasti seurata juhlaohjelmaa.

Ohjelman aloitti Karkkilan Työväen torvisoittokunta vuoden 1918 aikaisella marssilla, jota kuunneltiin seisaaltaan. Tervehdyssanat lausui patsastoimikunnan puheenjohtaja Arvi Lahti, joka tulkitsi patsaan tarkoitusta sekä ilmoitti, että sen pystyttämisessä olivat olleet mukana Karkkilan kauppala, Ul. Pyhäjärven kunta sekä 28 näiden alueilla toimivaa työväen järjestöä kummastakin suunnasta ynnä joukko yksityisiä liikelaitoksia, joille kaikille puhuja lausui kiitoksen. Tämän jälkeen esiintyi Karkkilan demokraattisten naisten kuoro, joka esitti pari mieltymyksellä kuultua laulua. Kättentaputusten tervehtimänä astui paljastuspuhetta pitämään ministeri Yrjö Kallinen. Hän muistutti mieliin vuoden 1918 ajat, jolloin työväenliike oli lyöty maahan ja työväestön kodeissa vallitsi mykkä kauhu. Nykyään nuo tapaukset voldaan jo paremmin ymmärtää silloisten olojen pohjalta, mutta niitä ei voida milloinkaan unohtaa. Ne, jotka silloin kaatuivat, kuolivat suussaan sanat: "Me kuolemme, mutta aate elää!" Työväen aate onkin jälleen noussut ja meidän tehtävänämme on mahdollisimman pian viedä se voittoon. Puhuja kehoitti paljastamaan vielä peitettynä olleen patsaan. Näin tapahtui ja katsojien silmien eteen paljastui yli 3 metriä korkea punertavasta graniitista hakattu muistomerkki, joka esitti jyhkeätä työmieshahmoa, joka sylissään kannattaa ilmeisesti vankileiriltä palannutta kuolemanlaihaa nuorukaista. Yleisö otti vastaan vaikuttavan patsaan suosionosoituksin ja kättentaputuksin tervehdittiin myös sen luojaa, kuvanveistäjä Tukiaista, joka esiteltiin yleisölle. Karkkilan työväen mieskuoron kaiutettua pari laulua alkoi seppelten lasku, joka muodostui vaikuttavaksi kunnianosoitukseksi vuoden 1918 sankarivainajille. Seppeleitä laskivat Karkkilan kauppala, Ul. Pyhäjärven kunta, Osuusliike Tuki sekä monet kymmenet työväen poliittiset sekä ammatilliset järjestöt ynnä kaatuneiden omaiset. Samoin luettiin kymmeniä adresseja, joista varsinkin eräs pojan pitkä kirje ammutulle isälle oli omansa liikuttamaan yleisön mieltä. Juhla päättyi torvisoittokunnan ja yleisön yhteisesti esittämään Työväen marssiin.

Kaunis ja juhlallinen patsas on pysyvä kunnianosoitus sille n. 170:een nousevalle kaatuneiden, teloitettujen ja vankileirillä kuolleiden joukolle, joka Karkkilassa ja Ul. Pyhäjärvellä sortui v. 1918 kansalaissodan yhteydessä. Heidän sekä patsaan paljastustilaisuuden muistoksi tullaan työväenjärjestöjen taholta toimittamaan kuvitettu julkaisu.

Ensimmäisenä helluntaipäivänä paljastettiin Karkkilassa punaisten puolella v. 1918 kaatuneiden muistopatsas. Lähemmin sivulla 4.

323.2/481/„1918" Kuusjärvi

Työväen Arkisto, Helsinki 1949

Kans. V. Ainu

4/VI-47

Kuusjärven työväenjärjestöt

pystyttävät patsaan v. 1918 punaisten haudalle.

Kunnioittaakseen v. 1918 tapausten yhteydessä punaisten puolella henkensä menettüneiden muistoa ovat Kuusjärven työväenjärjestöt päättäneet pystyttää muistomerkin heidän hautakummulleen. Asia on ollut vireillä jo useiden vuosien ajan, mutta ratkaisuun on päästy vasta nyt, jolloin työläisenemmistöinen kunnanvaltuusto on tehnyt huomattavan rahalahjoituksen hankkeesta aiheutuviin kuluihin. Samoin ovat lahjoituksia tehneet kirkkovaltuusto ja eräät liikelaitokset. (Lahjoituksia otetaan vastaan edelleenkin.)

Patsastoimikunta on päässyt jo niin pitkälle että Vehmaalla punaisesta kraniitista valmistettu muistokivi on jo saapunut kirkkomaalle, mutta on vielä paikalleen asentamatta Pystytystyöt aletaan heti. Muistomerkin paljastustilaisuus pidetään tk:n 29 pnä. Puhujiksi tulee maan hallituksessa olevia työläisten edustajia. Vainajien omaisten samoinkuin muidenkin kuusjärveläisten on syytä pitää tilaisuus mielessään ja saapua tekemään palvelusta vainajille, jotka ovat uhranneet henkensä aatteensa marttyyreina.

A—o—n.

—o—

323.2/4 K1/„1918" Lahti

Työväen Arkisto, Nro
1946
Arbetarnas Arkiv, Nr

S. Gas. Clem
1/VI -46

KANSALAISSODAN uhrien muistojuhla

Lahdessa helatorstaina.

Helatorstaina vietettiin Lahdessa kansalaissodassa surmansa saaneitten punaisten muistojuhlaa, jonka yhteydessä paljastettiin muistopatsaaseen hakattu muistolause.

Juhla vietettiin punaisten haudalla Mustakallion mäellä, jonne marsittiin kulkueessa Savonkadun työväentalon edustalta. Kulkueen kärjessä kannettiin valtakunnan sekä puolue- ja ammattijärjestöjen lippuja. Kulkueessa oli n. 500 ja haudoilla n. 700 henkeä.

Muistojuhlan ohjelmansuorituksen aloitti LAP:n torvisoittokunta, jonka esityksen jälkeen Lahden kaupunginvaltuuston puheenjohtaja K. T. Numminen puhui vainajien muistolle. Tämän jälkeen kuoro lauloi ja Kerttu Kymäläinen lausui Viljam Kymäläisen tilaisuutta varten kirjoittaman runon. Juhlan toisena puhujana esiintyi E. Laiho Helsingistä. LAP:n soittokunta soitti suruhymnin ja SKP:n lausuntaryhmä esitti joukkolausuntaa.

Muistojuhlan juhlapuhujana esiintyi kansanedustaja Väinö Kivisalo, joka puheessaan mm. esitti lukuja niistä uhreista, joita Suomen ja erikoisesti Etelä-Hämeen työväki joutui kansalaissodassa antamaan.

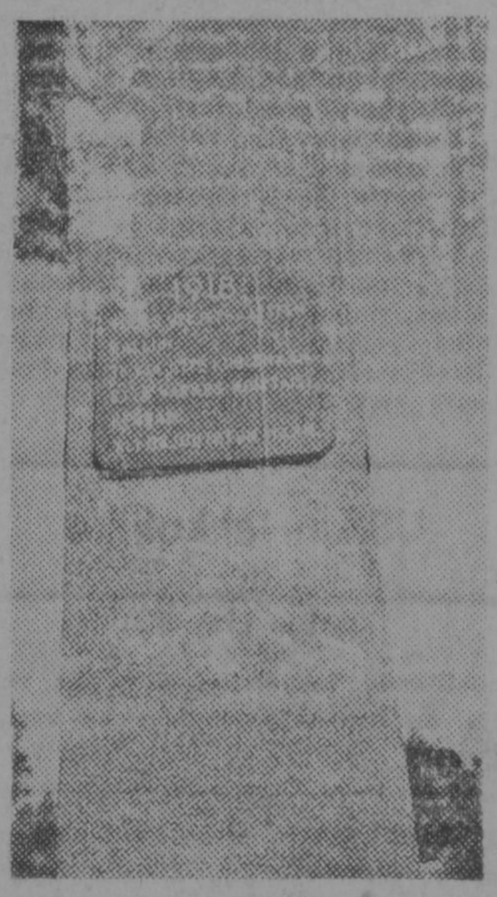

Muistomerkki kirjoituksineen.

Juhlapuheen jälkeen esitettiin lukuisia tervehdyksiä. Haudalle laskettiin mm. Lahden sos.-dem. kunnallisjärjestön, Lahden sos.-dem. työväenyhdistyksen ja SKP:n Lahden osaston seppeleet. Muistotilaisuus päättyi soittokunnan ja yleisön yhteisesti esittämään Kansainväliseen.

Muistopatsaaseen kaiverretut sanat kuuluivat seuraavasti: "1918. Kera Teidän ei aate kuollut, ei sammunut liekki sen. Me veljenne jälkeen jäänneet, maan luomme onnellisen. Vuoks' veljeysaatteen kalliin, Te kuljitte kuolemaan, että vapaus koittaisi kerran yli orjuutetun maan."

323.2/4Fi/ „1918"Räkälä

5152,

Siirto

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Suomen Sosialidemokraatti;
2/10 -45.

V. 1918 toverivainajain hautausjuhla Kärkölässä

SS 2/10 - 45.

Viime sununtaina oli Kärkölän hautausmaalla harvinainen tilaisuus. Siellä haudattiin siunattuun maahan niiden toverivainajain jäännökset, jotka oli v. 1918 kansalaissodan jälkeen murhattu ja kuopattu mikä minnekin eri tahoille pitäjää. Jäännökset oli vainajain omaisten ja Kärkölän työväenjärjestöjen toimesta kaivettu ylös ja pantu mustilla verhottuihin arkkuihin.

Hautajaistilaisuus oli, kuten sanottu, viime sunnuntaina ja kokoontui paikalle sateisesta säästä huolimatta yli 300 henkilöä. Kukilla koristettu arkku kannettiin suruhymniä laulaen, entisten punakaartilaisten muodostamaa kunniakujaa pitkin. Arkun jäljessä kulkivat vainajain omaiset, sen jälkeen Kärkölän työväenjärjestöt lippuineen sekä muu yleisö. Haudalle päästyä laskettiin arkku, surulaulua laulettaessa ja paljastetuin päin vainajille kunniaa tehden hautaan.

Hautakummulle laskivat seppeleitä vainajain omaiset sekä seuraavat yhdistykset: Lappilan ty, Marttilan ty, Järvelän ty, Kirkonkylän ty, Kärkölän SKDL-yhdistykset, entiset taistelutoverit ym. Koko kumpu oli kukkien ja seppeleiden peittämä. Samalla useat toverit pitivät muistopuheita vainajille. Sosialidemokraattisen piiritoimikunnan puolesta kansanedustaja Väinö Kivisalo piti muistopuheen, jonka päätyttyä omistettiin vainajille hiljainen hetki.

Puheiden ohella oli tilaisuudessa laulua ja lausuntaa. Useat olivat lähettäneet vainajain muistoksi kukkaisadresseja, mitkä luettiin. Lopuksi laulettiin Kansainvälinen.

Kärkölän työväenjärjestöt ovat ryhtyneet toimenpiteisiin muistomerkin hankkimiseksi tälle toverihaudalle.

Siirto

N:o	N i m i j a a m m a t t i	Syntynyt	Tullut jäsenekseen	Sukupuoli m. n.	Rästiä edellisellä vuodella	Ilmoitus maksu	Jäsenmak

äsenmaksujen kantoluettelo v. 19

mmi-kuu	Helmi-kuu	Maalis-kuu	Huhti-kuu	Touko-kuu	Kesä-kuu	Heinä-kuu	Elo-kuu	Syys-kuu	Loka-kuu	Marras-kuu	Joulu-kuu	Muita maksuja	Yhteensä	Muistutuksia

Lahden Arkisto, Hki
Arbetarnas Arkiv, Hfors
1949

323.2 (471) „1918" Helmola

Kansa Sotk. 17/6 49

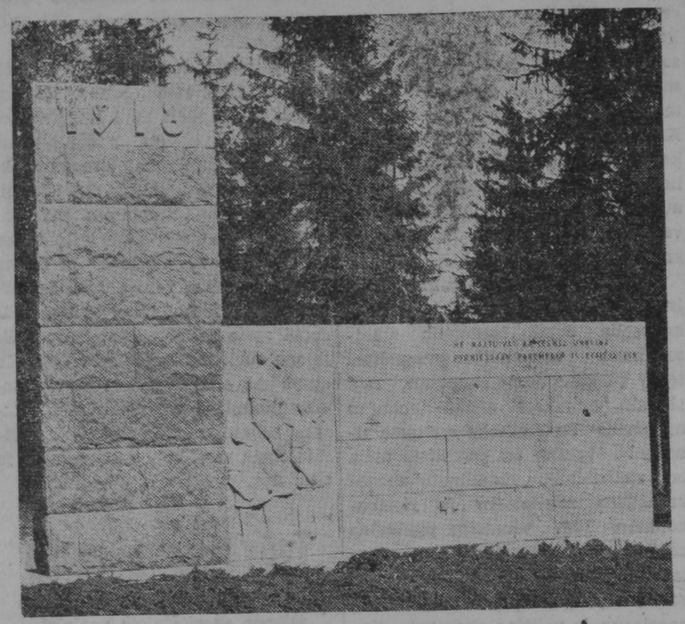

HENNALAN KASARMIN LÄHELLÄ paljastettiin sunnuntaina Lahden kaupungin pystyttämä punaisten hautamuistomerkki. Patsas esittää äitiä kahden lapsen kera. Siinä on teksit: „He kaatuivat aatteensa uhreina pyrkiessään pare mpaan tulevaisuuteen."

Punaisten muistomerkki paljastettiin sunnuntaina vaikuttavin juhlamenoin

Hennalassa v. 1918 tapahtumissa surmansa saaneille.

Muistomerkin hankkinut Lahden kaupunki. - Kummulle myös valtioneuvoston seppele

Lahdessa paljastettiin sunnuntaina yksinkertaisin, mutta vaikuttavin juhlamenoin vasta valmistunut Lahden kaupungin pystyttämä punaisten hautamuistomerkki. Juhlapaikalla nähtiin mm. valtioneuvoston, eduskuntaryhmien, puolustusvoimien ja Lahden kaupungin edustajat, lukuisasti eri puolueiden ja järjestöjen toimihenkilöitä sekä runsas joukko vainajien omaisia ja juhlayleisöä. Paljastuspuheen piti Lahden kaupunginjohtaja, kansanedustaja Olavi Kajala.

Tilaisuus alkoi Hennalan kasarmin lähellä klo 13. Aluksi Hämeen Ratsurykentin Soittokunta esitti P. J. Hannikaisen „Pyhäamun rauhan". Tämän jälkeen kaupungijohtaja Kajala suoritti muistomerkin paljastuksen. Puheessaan hän lausui mm. seuraavaa:

Kaikki sodat ovat murhenäytelmiä, kansalaissodat niistä suurimpia. Vuoden 1918 kansalaissotamme tragiikkaa lisää se, että tämä sisällissotamme löi pitkiksi ajoiksi pirstaleiksi suuren osan niistä valoisista haaveista, jotka itsenäisyytemme aamunkoitossa elähdyttivät tätä sitkeätä ja itsepäistä kansaamme. Tsaarivallan sortovuosien aikana oli jokainen suomalainen haaveillut kansallisesta vapaudesta ja moni isänmaan ystävä ajasta, jolloin saisimme itse vapaasti päättää omat asiamme ja jolloin voisimme panna tämän maan sellaiseen kuntoon, että koska tahansa ja kenelle hyvänsä uskaltaisimme punastumatta näyttää isänmaamme jokaisen kolkan. Mutta me saimme sijaan veljessodan. Itsenäisyytemme kevään ensi sato tuli olemaan kuoleman viikatemiehen sato. Niin perusteellisesti vuoden 1918 sota jakoi kansamme, ettemme vieläkään ole voineet sopia edes tuon kansallisen onnettomuutemme nimityksestä. Toiset puhuvat kansalais- tai luokkasodasta, toiset vapaussodasta.

Tässä tilaisuudessa ei ole tarpeen ryhtyä kansalaissotamme ja sen syiden historialliseen tarkasteluun ja arvosteluun, mutta sen sijaan on kenties paikallaan lausua jokin ajatus siitä, mitä ne miehet ja naiset, joiden muistoa olemme tulleet kunnioittamaan, itse asioista ajattelivat ja minkä puolesta he taistelivat ja kaatuivat. Kun heitä vastaan on useasti singottu syytös, että he olisivat taistelleet oman maansa vapauta ja itsenäisyyttä vastaan, niin se syytös on torjuttava. Niin ei ollut asianlaita.

Itsenäisyyden ajatus oli maamme työväenluokalle vähintään yhtä rakas kuin muillekin kansanluokille. Asiallisesti ottaen Suomen eduskunta olikin täysin yksimielisesti joulukuun 6 päivänä 1917 julistanut, että Suomi oli oleva itsenäinen tasavalta. Eivät punakaartilaiset taistelleet Suomen tasavaltaa vastaan. Mutta monet heistä uskoivat, että Suomen porvarillisissa piireissä oli niitä, jotka tahtoivat hävittää maasta tasavallan ja kansanvallan. Kansanvallan itsepuolustukseksi punakaartilaiset sangen yleisesti asiansa ymmärsivät. Aseihin tarttuminen kansakunnan sisäisten asiain ratkaisemiseksi on yhtä väärä keino kuin aseitten käyttö kansojen välisten riitaisuuksien ratkaisemisessa. Suomen työväenliikkeen periaatteisiin on lisäksi aina kuulunut kansanvaltaisuus. Sitäkin vastaan punakaartilaiset rikkoivat, kun eivät alistuneet noudattamaan sääntöä, että vähemmistön on alistuttava enemmistön tahtoon. Mutta kalliisti he saivat myöskin erehdyksensä maksaa. Ei ottanut voittaja huomioon lieventäviä asianhaaroja, ei sitä, että olot maassamme olivat silloin äärimmäisen vaikeat ja sekavat, ei sitä, että monet voitetuista ymmärsivät syyllistyneensä enintään kansanvallan itsepuolustuksen liioitteluun.

Juuri tällä paikalla on näytelty eräs kansallisen murhenäytelmämme traagillisimpia loppunäytöksiä.

Tällä paikalla on katkerasti koettu se kauhea totuus, mikä lyhyesti on ilmaistu sanoin „Voi voitettuja". Tässä on vuotanut paljon viatontakin verta. Oikeuden lumalattarella ei silloin ollut paljon sananvaltaa, kun yksityinen kostonhalu saattoi sanella kuolemantuomion, mikäli tuomiosta oli lainkaan kysymys. Ilman tavanmukaista hautaustakin jäivät voitetut. Heidän jäännöksiään on ollut eri paikoissa kaupungissamme. Noudattaen sitä ikivanhaa tapaa, jonka mu-

Jatkuu 2. sivulla.

kaisesti Joosef aikoinaan antoi määräyksen luittensa siirtämisestä määräämäänsä paikkaan ja jonka mukaan vainajat on haudattava tiettyyn, tarkoitusta varten varattuun paikkaan, on kaupungin ja opetusministeriön toimesta 1918 vuoden uhrien maalliset jäännökset siirretty, mikäli niistä on ollut tietoa, kahteen suurhautaan, joista tämä nyt tänään tullaan tarkoitukseen vihkimään. Näin on saatu korjatuksi se vääryys, minkä alaiseksi voitetut vuonna 1918 joutuivat, kun heiltä riistettiin se viimeinen palveluskin, mikä tavanomaisesti suodaan jokaiselle rikollisellekin.

Tätä muistomerkkiä, jonka me nyt paljastamme, ei ole pystytetty sitä varten, että täällä esitettäisiin puolin ja toisin syytöksiä tai että täällä kiihotettaisiin mieliä noilla ikävillä tapahtumilla. Ei aivan päinvastainen oli Lahden kaupunginvaltuuston tarkoitus, kun se otti käsiinsä sen työn jatkamisen, minkä 1918 vuoden uhrien lahtelaiset omaiset olivat aloittaneet ja jota he ovat suurella hartaudella kolmisen vuosikymmentä suorittaneet.

Tämä muistomerkki on pystytetty sen sovinnon mielialan merkiksi, joka on yhä enemmän voittanut jalansijaa kansamme keskuudessa.

Kansamme on syytä muistaa, että yksimielisyys kansallisissa suurkysymyksissämme on ensimmäinen kansamme itsenäisen elämän ehto. Jokainen rehellinen suomalainen toivoo, että yksimielisyyden perusta säilyisi yhtä jykevänä kuin on tämä graniittinen sovinnon mielialan muistomerkki.

Luovuttaessaan vuoden 1918 kansalaissodan Hennalan uhrien muistomerkin käyttöönsä Lahden kaupunki pyytää saada kiittää niitä työväenjärjestöjä, jotka ovat olleet tätä hanketta alullepanemassa, ja niitä yksityisiä lahtelaisia, jotka ovat hankkeen hyväksi uhranneet aikaansa ja vaivojansa, sekä muistomerkin suunnittelijoita ja veistäjiä Jokelan Kiviveistömöä Hyvinkäältä ja taiteilija Vihtori Ahposta Lahdesta.

Me toivomme myöskin, että tällä paikalla jokainen kansalaisemme voisi pitää mielessään ajatuksen, jonka Pietari Salmenoja on pukenut säkeiksi:

„Emme me kysele, vaiennut vainaa,
mik' oli erheesi, mik' oli sysi.
Paha ei saa sana hautoja painaa."
„Kummuille kuuluvi siunaus vaan."

Lahden Työväen Sekakuoro lauloi Kuulan „Tuuti, tuuti tummaistani" ja Sibeliuksen „Isänmaalle". Tämän jälkeen taiteilija Ensio Jouko luki Pietari Salmenojan tilaisuutta varten kirjoittaman juhlarunon

Haudattujen siunaamisen toimitti piispa Elis Gulin. Hämeen Ratsurykmentin Soittokunta ja Lahden Työväen Sekakuoro esittivät yhdessä Sibeliuksen „Finlandia-hymnin". Tämän jälkeen seurasi seppelten lasku.

Ensimmäisen seppeleen laskivat Lahden kaupungin edustajat kunnallisneuvos K. T. Numminen ja pankinjohtaja Knut J. Vuorimies. Sen jälkeen seurasi valtioneuvoston seppele Sen laski ministeri Emil Skog. Puolutusvoimien seppeleen laski Lahden varuskunnan komentaja adjutanttinsa seurassa. Sos.-dem. eduskuntaryhmän seppeleen laskivat kansanedustajat Elli Nurminen, Olavi Kajala, Viljo Rantala ja Varma Kosto Turunen. Viimeksimainittu puhui. SKDL:n eduskuntaryhmän puolesta laski kansanedustaja Lauri Myllymäki seppeleen. Sos.-dem. puolueen seppeleen laskivat ministeri Skog ja kansanedustaja Varma Kosto Turunen.

Ministeri Skog lausui:

Kolmekymmentäyksi vuotta sitten haudattiin tähän kalmistooon ne miehet, jotka olivat uhranneet henkensä sen johdosta, että tämän kansan heikoimmilla, työläisillä ja torppareilla, olisi mahdollisuus parempaan elämään. Taistelutantereella he kärsivät tappion, joka ensinäkemältä tuntu musertavalta, mutta syvemmässä mielessä heidän taistelunsa oli voittoisa. Sillä totuus on, että yhteiskunta on nyt toteuttanut ja vienyt päätökseen monet niistä kysymyksistä joita tämän kummun alla olevat yrittivät asein viedä eteenpäin, mutta sortuivat tähän. Näin ollen eivät uhrit olleet turhia. Heidän tekonsa on ollut kansakunnalle hyödyksi.

Olemme kokoontuneet tälle paikalle siksi, että tahdomme osoittaa heille kunnioitusta ja tarkoituksella vihkiä tämä kalmisto. Tällä toimenpiteellä emme me kykene kuitenkaan pyhittämään tätä paikkaa, sillä sen ovat tehneet ne, jotka tässä lepäävät ja tavalla, johon ei kukaan elävä kykene mitään lisäämään. Sen takia kohdistakaamme katseemme nykyisyyteen ja yrittäkäämme ponnella jatkaa työtä, joka näiltä ja monelta muulta on jäänyt kesken. Työtä on jatkettava, jotta oikeus ja totuus selviytyy voittajana. Tällä tavalla tehden me parhaiten kunnioitamme näiden vainajien muistoa.

SAK:n seppeleen laski puheenjohtaja Huunonen. Suomen Sosialidemokraatin ministeri Emil Skog ja toimittaja A. Nurminen.

Vielä laskettiin useita seppeleitä eri järjestöjen toimesta.

SOSIALIDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN SEPPELEEN laskivat puoluetoimikunnan puheenjohtaja Emil Skog ja puoluetoimikunnan jäsen Varma K. Turunen.

327.2 (4R1/a/918) Lahti

Työväen Arkisto, Hki
1949
Arbetarnas Arkiv, Helsing

G. Gas de

6/V-49

Lahden punaisten haudat

järjestetään niiden arvon mukaiseen kuntoon

Suomen Kuvalehti lähtenyt asiassa hämärän sensaation tielle

Järkyttävimpiä muistoja, mitä minulla on omalta osaltani, ovat kansalaissodan loppunäytöksiin kohdistuvat. Vappuna v. 1918 jouduin monen muun mukana Fellmanin pellolle punaisten vankien kokoomispaikkaan. Viisi vuorokautta jouduin minäkin siellä viettämään 8.000 vangitun ja 4.000 hevosen joukossa paljaan taivaan alla, kertoi meille Lahden kaupunginvaltuuston puheenjohtaja K. T. Numminen, kun häneltä tiedustelimme noita tapahtumia. Aiheen tiedusteluumme antoi Suomen Kuvalehdessä jokin aika sitten ollut kirjoitus, jossa yritettiin tehdä Lahden kaupungin suorittamasta punaisten hautojen järjestelystä jokin epäilyttävä ja hämäräperäinen juttu.

— Minulle oli onni suopea, koska pääsin hyvien ystävien toimenpiteestä vapauteen noiden viiden päivän jälkeen, mutta yhtä suopea se ei ollut kaikille. Monet tuhannet punaisten puolella taistelleet tai vain työväenliikkeessä toimineet joutuivat silloin kokemaan sen, mitä merkitsee tappiolle joutuminen kansalaissodassa. Hennalan korpeen päättyi moni lupaava elämä ilman, että asianomaisella oli omallatunnollaan minkäänlaista rikettä. Silloin kun intohimot riehuvat voimakkaina, silloin ei oikeuden jumalattarella ole paljon sananvaltaa. Silloin saa kosto korvata oikeuden.

— Lahden kaupunki on ollut sitä mieltä, että tämä tuhansien kansalaistemme viimeinen leposija on saatava arvonsa mukaiseen kuntoon. Sen vuoksi ryhdyttiin joitakin aikoja sitten toimenpiteisiin kyseisen alueen saamiseksi viralliseksi hautausmaaksi ja näiden punaisten vainajain hauta-alueen kunnostamiseksi ja muistomerkin pystyttämiseksi haudalle. Kaikki tämä on tapahtunut, hyvään lahtelaiseen tapaan, kaikessa sovussa ja yhteisymmärryksessä. Samaa mieltä olivat kaupunginvaltuustossa asiasta niin hyvin porvarit kuin työväenkin edustajat, että kysymys on järjestettävä kaupungin arvoa vastaavalla tavalla.

Hienovaraisesti asia onkin hoidettu. Kun kaupungissamme on näitä punaisten hautapaikkoja useampiakin, siirrettiin vainajien jäännökset kahteen suurhautaan. Toinen on uuden hautausmaan alueella ja sillä on jo vaatimaton muistomerkki, työväenjärjestöjen pystyttämänä. Toisen kunnostamisesta on nyt kysymys.

Kukaan ei ole Lahdessa kielteisessä mielessä kiinnittänyt asiaan mitään huomiota. Tuntuu näin ollen ihmeelliseltä, että Suomen Kuvalehti puuttuu asiaan ja vielä lisäksi hyvin ikävässä sävyssä. Tuntuu tekopyhältä, että lehti, joka tekee asiasta sensaatiojutun hyvin realistisine valokuvineen, samalla kirjoittaa, että "olisi mitä hartaimmin toivottava, että v. 1918 ristiriitoja ei nyt enää keinotekoisesti herätettäisi henkiin". Kun lehti samalla toteaa, että "jotkut harkitsemattomat sanomalehtikirjoitukset eivät tätä pystykään tekemään", niin se on turvautunut "murheelliseen kuvasarjaan"! Se olisi saanut jäädä julkaisematta. Silloin olisi lehden menettelytapa ollut sopusoinnussa sen kirjoittelun kanssa.

— Tämän kuun 15 päivänä Hennalan hautapaikalla suoritetaan punaisten vainajien haudoilla muistomerkin paljastustilaisuus ja samalla vihitään tämä hautapaikka. Täten yhteiskunta näyttää, että sovinnon mieliala on maassamme voimistunut ja että vainajat ja heidän omaisensa saavat oikeudenmukaisen hyvityksen siitä loukkauksesta ihmisarvoa kohtaan, minkä osoituksena vainajien hautaaminen ilman tavanomaisia muotoja on ollut.

Tilaisuudesta tulee muodostumaan hyvin arvokas ja arvioni mukaan mittasuhteiltaankin huomattava, sillä tietojeni mukaan monet työväenjärjestöt tulevat laskemaan seppeleensä haudalle ja siten kunnioittamaan kaatuneitten tovereittensa muistoa. Tilaisuus alkaa kello 13.00. Patsaan paljastuksen suorittaa kaupunginjohtaja Olavi Kajala ja haudattujen siunaamisen toimittaa piispa Elis Gulin. Tilaisuudessa on lisäksi Hämeen Ratsurykmentin Soittokunnan soittoa ja Lahden Työväen Sekakuoron laulua. Muistorunon tilaisuutta varten kirjoittaa Pietari Salmenoja.

323.2/4K1/„1918" dagen

Työväen Arkisto, Hki
1947
Työläisnaisten Arkisto, Helsinki

Uusi-Suomi
3/XI-47

V. 1918 kaatuneiden patsas

paljastettu Lapissa T.l.

Vuoden 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistopatsas paljastettiin Lapin T.l. hautausmaalla sunnuntaina. Työväentalolta lähti kulkue hautausmaalle kolmen suruasuun laitetun lipun edeltäminä. Lapin Työväen Mieskuoron esitettyä »Jo maan melu haipuu...» piti kunnanvaltuuston puheenjohtaja lämminhenkisen paljastuspuheen. Tämän jälkeen seurasi seppelten lasku. Vainajien omaisten laskettua seppeleensä laskivat järjestöt haudalle seppeleensä. Vainajien muistoa olivat kunnioittaneet Lapin Työväenyhdistys, Kodiksamin Työväenyhdistys, Lapin skdl. ja SKP. Lapin Työväen Mieskuoron esitettyä »Harmaan hallan...» piti kansanedustaja J. Mäkelä juhlapuheen ja lopuksi laulettiin Kansainvälinen.

Senjälkeen kokoonnuttiin vielä työväentalolle, jossa pidettiin useita puheita, mm. maa- ja sekatyöväen järjestäjä V. Viljanen, Hinnerjoen Ty:n puheenjohtaja E. Lehti ja kunnankirjuri A. Aartelo. Ohjelman lopuksi laulettiin Työväen Marssi.

323.2/4*1/„19/8" dagsi

Työväen Arkisto, Hki
1947
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Uusi-Suo
3/XI-49

...a Margit Helmo.

Seurakuntaan muuttanut: Erkki Alarik Suominen Raumam maas., Juho Evert Kivi Kaarinasta, Suona Maria Elomaa Ahlaisista ja Erkki Vilho Valli Helsingistä.

Seurakunnasta muuttanut: Veli Toivo Jurva perh. ja Aino Elisa Vainio Poriin, Aino Annikki Rosendahl Ahlaisiin ja Helga Tuulikki Niemelä Merikarvialle.

KIUKAINEN

Seurakuntatietoja

Raam.piiri Paneliassa Aili Tuonisella ensi keskiv. klo 19. Huomaa muuten päivä! — Raam.piiri pappilassa ensi perj. klo 19 — Seurat Paneliassa Paassillassa iist. tk. 4 pnä klo 19, puhuu veisonopett. Martti Saarinen, past. V. Tommila ym. — Läh. ja diak. emp.seura ensi torst. Paneliassa pol.konst. Kalle Koskisella ja Saarenmaalla Nestor Lepistössä. — Jumalanpalv. ensi sunn. klo 10 Panelian ruk.huoneessa. — Hart. netki ensi sunn. klo 18 Peltomaan koulussa kodin viikon merkeissä — Vanhan käsi- ja virsikirjan mukaan H. Eht. jum.palv. kirkossa Tuomiosunn. Rippikirjoitusta ei tarvita. — Kuolleita: maanvilj.

323.2/Hfl/„1918" Lahti.

Työväen Arkisto, Hki
1950
Arbetarnas Arkiv, Helsing

Laajat lippurivistöt vuoden 1918 sankareiden hauta-alueen kehyksenä helluntaina 1949 Mustankallion toverihaudoilla.

Vaikuttava muistojuhla

vuoden 1918 sankarien haudoilla

Ennennäkemättömät lippurivistöt kulkueessa
Tilaisuutta kunnioitti 15.000 kansalaista

Eilen kokoontui eri puolilta maata noin 15.000 kansalaista kunnioittamaan vuoden 1918 punakaartilaisvainajien muistoa Lahdessa Mustankallion toverihaudoille. Ennenäkemättömän runsaat punaiset lippurivistöt, soittokunnat, punakaartilaisia, yleisöä ja nuorisoa kautta maan oli kerääntynyt kulkueeksi. Lippuja oli kulkueessa ja juhlapaikalla kaikkiaan 273 kpl eli enemmän kuin koskaan aikaisemmin Suomessa on nähty. Seppeleitä laskettiin haudoille 72 kpl ja lisäksi lukemattomat pienet kukkavihot jätettiin kummuille harrastunnelmaisessa tilaisuudessa.

Kulkue lähti liikkeelle Oy. Työväentalon luota lippurivistön muodostaessa kärjen, jonka jälkeen marssivat punakaartilaiset ja punakaartilaisten lesket, autoissa punainvaliidit, sitten yleisöä ja reipas nuorisoliittolaisryhmä, joka marssi pukeutuneena liittopuseroihinsa. Soittokunta oli sijoittunut lippurivistön jälkeen. Kulkueessa oli sen lähtiessä liikkeelle noin 4000—5000 henkilöä, mutta matkan varrelta siihen liittyi joka hetki lisää kansalaisia. Kulkueen matka kulki halki kaupungin Abrahaminkatua Hevosmiehenkadulle ja Hennalan ylikäytävän kautta Rykmentinkadulle sekä lopuksi muodostui rengas Hennalan kasarmialueen ympärille, aivankuin motittaen tuon punakaartilaisten tunteman kauhun ja kidutuksen pesän.

Itse juhlapaikalla yhtyneet soittokunnat soittivat surumarssin ja piirisihteeri Toivo Lång avasi juhlan, jossa avauspuheessaan loi katsauksen taaksepäin siihen kärsimysten aikaan, josta läsnäolijoista useimmilla oli selvät muistot ja totesi paikan koko työkansan yhteiseksi juhlapaikaksi sekä toivotti läsnäolijat tervetulleiksi tilaisuuteen. Sen jälkeen SNS:n Lahden osaston sekakuoro esitti laulua ja Olavi Sulkanen luki Muistorunon "Viittatie", mikä on lahtelaisen työläiskynäilijä Mauri Vuoren käsialaa.

Sanotun jälkeen Sylvi-Kyllikki Kilpi mainitsi puheessaan mm.

Olen monta kertaa mielessäni ajatellut, että kun kerran tässä maassa lukemattomien valkoisten sankaripatsaiden vastapainoksi pystytetään suuri komea taiteellinen monumentti punaisten muistoksi, on sen ydinajatus kohdistettava niihin naisiin ja lapsiin, jotka yksniäisinä, turvattomina ja poliittisen painostuksen alaisina taistelivat itselleen leivän, tietoa ja taitoa, sivistystä, tulivat mukaan työväenliikkeeseen, tulivat yhteiskunnan aktiivisiksi ja positiivisiksi jäseniksi.

Toveriseuran joukkolausuntaesityksen jälkeen piti huoltopäällikkö K. L. Kulo puheen, joka sopeutui mainiosti paikallisiin olosuhteisiin, sillä voimakas ukonilma yllätti muistojuhlayleisön ja sade hiem häiritsi tilaisuutta.

Hän mainitsi puheessaan mm. siitä, miten myrsky ei peloittanut punakaartilaisia vuonna 1918 eikä voi peloittaa heitä vieläkään.

Seurasi seppelten jättäminen punaisten haudoille. Ihania, punaisia tulppaaneja, sinisiä ja valkoisia

(Jatkuu sivulla 2)

Vaikuttava . . .

(Jatkoa sivulta 1)

kukkasia laskettiin hautakummuille. Lukematon määrä adresseja erilaisilta demokraattisilta järjestöiltä oli myöskin saapunut muistotilaisuuteen.

Ensimmäisenä laskettiin Punakaartilaisten keskusjärjestön seppele ja sitten kaatuneiden omaiset laittoivat omansa haudoille. SKDLn, SKPn, SKDLn eduskuntaryhmän, SNDLn, SDNLn ja SPDLn seppeleet seurasivat edellisiä sekä kymmenien muiden järjestöjen. Unkarin demokraattisten järjestöjen lähettämä sähkösanoma saavutti myöskin tilaisuuden.

Lahden Teatteritalolla oli lisäksi saman päivän iltana arvokas tilaisuus, jossa oli yleisöä sali ääriään myöten täynnä. Juhlapuheen piti K. L. Kulo. Tämäkin tilaisuus päätettiin yhteisesti laulettuun kansainväliseen samoinkuin päivän muistojuhlakin.

Länsi Sana 7/6-49.

323.2/4K1/„1918" Lempäälä

Työläisten Arkisto, Hki
Arbetarnas Arkiv, Hfors
1918

Kan. Lehti
12/8.48

Kansalaissodan uhrien muistomerkin paljastus

Lempäälässä viime sunnuntaina.

Syvätunnelmainen juhlatilaisuus oli Lempäälässä viime sunnuntaina punaisten hautausmaaksi luovutetulla ja järjestetyllä alueella Ämmänristin mäellä. Paikka sijaitsee havumetsässä noin 3 km Lempäälän kirkolta Valkeakoskelle vievän maantien varrella. Paikkakuntalaisten ilmoituksen mukaan on sille paikalle valkoisten toimesta koottu kansalaissodan loppuselvittelyssä ja ammuttu noin 400 punaisten puolelle kuulunutta ja noin 200 sodassa kaatunutta, eli yhteensä noin 600 henkilöä, jotka myös on sille paikalle haudattu.

Tälle paikalle pystytetty muistomerkki on valmistettu harmaasta graniitista ja työn suorittanut Suomen Graniitti Oy:n kiviveistämö. — Työn ovat kustantaneet Lempäälän kunta ja seurakunta yhdessä. Patsaan yläosaan on hakattu kirjoitus: „1918 kansanvallan puolesta kaatuneitten muistolle".

Muistojuhla, johon osallistui vainajien omaisia ja ystäviä ym. noin 400 henkilöä, aloitettiin Tampereen Ty:n soittokunnan soittamalla suruhymnillä. Tämän jälkeen muistomerkkitoimikunnan puheenjohtaja Matti Niemi piti tervehdyspuheen, kertoen siinä muistomerkin hankintavaiheista sekä lausui kiitokset Lempäälän kunnalle ja seurakunnalle. Lisäksi hän toimikunnan puolesta kiitti patsaan luojaa Suomen Graniitti Oy:n kiviveistämöä työstään ja luovutti sen Lempäälän kunnan ja seurakunnan huoltoon. Muistomerkin ottivat vastaan kunnan ja seurakunnan viranomaiset, samalla kiittäen muistomerkkitoimikuntaa aikaansaannoksestaan ja luvaten tarpeellisin määrärahoin huolehtia hautakummun hoidosta ja kaunistamisesta.

Soittokunnnan esittämän musiikkikappaleen jälkeen seurasi seppelten laskeminen muistomerkin juurelle. Niitä laskettiin muistomerkkitoimikunnan, kunnan ja seurakunnan, Lempäälän Sos.-dem. työväenyhdistyksen, Kuljun työväenyhd., Skdl:n Lempäälän osaston, Kuljun Sos.-dem. yhdistyksen, Kuljun Komm. puolueosaston, Kuljun rakenntyöväen ammattiosaston, Kuljun dem. naiset, Lempäälän Kom. puol. osasto, Lempäälän rakennustyöv. ammattiosaston, Lempäälän demokr. nuorten, Lempäälän metallityöntekijäin ao:n ja Sääksjärven Sos.-dem. yhdistyksen puolesta. Järjestöjen seppelten jälkeen laskivat seppeleensä ja kukkavihkonsa lukuisten vainajien omaiset, joista muutamat myöskin puhuivat. Tämän jälkeen luettiin tilaisuuteen saapuneet adressit.

TTy:n soittokunnan esittämän musiikkinumeron jälkeen seurasi ensimmäinen juhlapuhe, jonka piti johtaja Emil Viljanen, Tampereelta. Aluksi puhuja esitti Pohjois-Hämeen Sos.-dem. piiritoimikunnan osanottotervehdyksen muistojuhlaan osallistuneille. Sen jälkeen puhuja kuvaili tilanteita vuodesta 1914 lähtien ja niitä toimenpiteitä, joiden avulla Sos.-dem. puolue yritti parhaansa mukaan vaikeissa tilanteissa estää ulkoparlamentaarisille teille lähtemisen, kuitenkaan siinä onnistumatta. Tilanteen kehitys vei kansamme onnettomaan kansalaissotaan tammikuussa v. 1918. Samalla puhuja tuomitsi valkoisten epäinhimilliset raakalaismenettelyt kansalaissodan loppuselvittelyissä, josta tämäkin hautakumpu ja sille nyt pystytetty muistomerkki on näkyvä todistus vielä eläville ja jälkeen tuleville sukupolville. Sillä näiden taistelijain, jotka tämän kummun alla nukkuvat, pyrkimyksenä oli paremman olotilan saaminen Suomen työväenluokalle — lopetti puhuja.

Kun sitten oli saatu kuulla Lempäälän demokr. kuoron laulua ja rouva Edit Teräston lausuntaa sekä soittokunnan soittoa, piti toisen juhlapuheen toimitsija Kalle Renfors, Tampereelta.

Kun Lempäälän demokr. nuoret olivat vielä esittäneet joukkolausuntaa, laulettiin yhteisesti Kansainvälinen työväenmarssi soittokunnan säestämänä.

323.2/471/.1918" L:ranta

Työväen Arkisto, Hki
1950
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Sosialisti 2/12-1943

Kansalaissodan punaiset uhrit Lappeenrannassa

saatettu nyt yhteiseen veljeshautaan

Haudan kunnossapidosta huolehtivat työväenjärjestöt

Sos. 2/XII-43

Kansalaissodan aikana ja sen loppuvaiheissa Lappeenrannassa henkensä menettäneiden punaisten puolella taistelleiden jäännökset ovat aikaisemmin olleet kätkettyinä useampaan veljeshautaan kaupungin eri osissa. Paikallisten työväenjärjestöjen toimesta on hautausmaalla olevat haudat pidetty kunnossa, mutta n.s. linnanmäellä oleva veljeshauta oli hoidotta vuoteen 1936 saakka. Sen jälkeen on tätäkin veljeshautaa hoidettu, mutta kun hauta sijaitsi kahden rakennuksen välissä, paikalla missä sitä oli mahdoton täydelleen rauhoittaa, heräsi ajatus hautaan kätkettyjen, eri osista maata kotoisin olleiden vainajien jäännösten siirtämisestä hautausmaalla olevaan yleiseen veljeshautaan. Tämä toimenpide on nyt saatu suoritetuksi ja aivan äskettäin ovat yhteisen veljeshaudan lopulliset kunnostamistyöt päättyneet. Vainajat ovat vihdoinkin saaneet arvokkaan ja rauhallisen leposijan. Siirto, joka suoritettiin kaupungin kustannuksella ja kaikkea pieteettiä noudattaen, aloitettiin kuluvan vuoden toukokuun 24 pnä. Se saatiin suoritetuksi loppuun saman kuun 31 pnä, jolloin 276 vainajan vaalenneet jäännökset saivat uuden, lopullisen leposijansa Lappeenrannan—Lappeen hautausmaalla, entisen suuren veljeshaudan yhteydessä. Mustopatsas, joka alkuaan oli haudan keskellä, siirrettiin samalla haudan päähän. Sen tekstinä on:

1918

TEITÄ MUISTAEN

Lappeenrannan ja ympäristön työväestö.

Seppeleessä, jonka työväenjärjestöt laskivat haudalle kunnostustöiden jälkeen pidetyssä surujuhlallisuudessa, oli seuraava säe:

Ja nyt, Suomi, äiti yleväinen,
oletko virtoihisi tyytyväinen?
Lainaamas' voiman, veren
maksoinko,
pojakses' sanoa mun voitko jo?«

Arbetarnas Arkiv, Hfors
1943
Työväen Arkisto, Hki

2721

327.2/481 "1918" Lieksa

1565.

Arbetarnas Arkiv, Hfors
1945
Työväen Arkisto, Hki

Kansan Voima
16/5 – 45.

Kansan Voima 16/5-45

Yli 24.000 mk Lieksan

punaisten muisto-patsasrahastossa.

Enso-Gutzeit lahjoittanut 15.000 markkaa.

Äskettäin oli Lieksan työväentalossa punaisten haudalle pystytettävän muistipatsaan rakennustoimikunnan kokous. Kokouksessa valittiin toimikuntaan lisäjäseniksi Katri Tirronen, Arvi Mustonen ja Onni Saastamoinen, kaikki iLeksasta. Toimik. puh.joht. valittiin Oskari Tirronen, sihteeriksi Arvi Mustonen ja rahastonhoitajaksi Onni Saastamoinen.

Tähän mennessä on muistopatsasrahastoon tehty seuraavat lahjoitukset: Enso-Gutzeitin Pankakosken tehdas 15.000 mk sekä lisäksi tarvittavat rautapylväät. — Pankakosken tehtaan puutarhuri hra Kahri on luvannut laatia piirustukset hautakummusta ja istutuksista. Pankakosken työväenyhdistys 2000 mk, Pankakosken paperityöntekijäin osasto 2000 mk, Pankakosken metallimiehet 1000 mk, Pankakosken rakennustyöläisten a.o. 1000 mk, V.- ja u.-seura Tarmonpojat 500 mk, Pankakosken työväenjärjestöt, vappujuhlatulot noin 470 mk, Pielisjärven Yl. Osuusliike 2500 mk.

Toimikunta lausuu lahjoittajille sydämelliset kiitokset. Toimikunta päätti v. 1918 Äänisen rintamalle laittaa muistomerkin siellä kaatuneille sankareille. Samoin päätettiin kunnostaa toveri O. A. Turusen hauta. Turunen kuoli Tammisaaren vankileirissä kansalaissodan uhrina.

Esillä oli myös kysymys juhlan järjestämisestä v. 1918 kaatuneiden punaisten muistoksi. Juhlassa, joka pidettänee Lieksan työväentalossa, tulevat puhujina esiintymään Varma K. Turunen ja E. Ovaskainen Pankakoskelta. — Niitä yksityisiä, liikkeitä ja järjestöjä jotka haluavat kartuttaa muistopatsasrahastoa pyydetään kääntymään rahastonhoitaja Onni Saastamoisen puoleen, os. Lieksa Pielisjärven Yl. Osuusliike Kulman myymälä, tai toimikuntien jäsenten puoleen Lieksassa, Pankakoskella ja Mätäsvaarassa. — Lahjoitukset, pienetkin, otetaan ilolla vastaan!

—o—

N:o	Nimi ja ammatti	u	Syntymä-vuosi, kuuk. ja päivä	Yhtynyt jäseneksi	Kuuluuko sos.-dem. puoluees.	Kuuluuko ammatti-osastoon

N:o

Jäsenmaksu- ja jäsenluettelo vuonna 191

Helmik.	Maalisk.	Huhtik.	Toukok.	Kesäk.	Heinäk.	Elok.	Syysk.	Lokak.	Marrask.	Jouluk.	Muita maksuja		Yhteensä		Ennen suoritettuja maksuja		Siirretään sivulle	Muistutuksia
											mk.	p:iä	mk.	p:iä	mk.	p:iä		

323.2 /4 Fi/ „1918" Lieksa

2679.

Arbetarnas Arkiv, Helsingfors
1945
Työväen Arkisto, Hki

Kansan Voima, 29/8-45.

OLITTE SUUREMPIA

kuin teloittajanne. – Henkenne elää meissä taistelun jatkajissa.

Kansanedustaja Varma K. Turusen puhe punaisten haudalla Lieksassa viime sunnuntaina.

Kansan Voima 29/8-45.

Kunnioitettavat kansalaiset, hyvät työläis- ja aatetoverit.

Vakavina ja hiljaisina, mieli täynnä murheellisia muistoja olemme tänään, syyskesän kauniina hetkenä kokoontuneet tänne »jumalan puistoon» täyttämään jaloa ja rakasta — ehkäpä monille meistä myöskin raskasta tehtävää: kunnioittamaan niiden omaistemme ja tovereittemme muistoa, jotka ajan ankarassa kamppailussa joutuivat sydänverellään kirjoittamaan kärsivän työväenluokan, kärsivän ihmiskunnan historiaa.

Lähes kolme vuosikymmentä on ehtinyt vieriä niistä järkyttävistä kevättalven ja kevään viikoista, joina onnettoman veljessodan jälkiselvittelyjä suoritettiin tavalla, jota vielä vastaisetkin sukupolvet tulevat kauhistuneina silmäilemään aikakirjojen ankarilta sivuilta; viikoista, jotka saavat monet meistä ikäänkuin äänettömän tuskan ja kirvelevien muistojen valtaan.

Vuosi 1918 on kansamme ja ennen muuta maamme työväenluokan historian lohduttomimpia lehtiä. — Niille tovereillemme, joille kohtalottaret ovat suoneet mahdollisuuden elää 27 vuotta noiden armottomien päivien jälkeen ja jotka nyt ovat joko elämänsä ehtoossa tai miehuutensa parhaimmissa vuosissa, palautuvat monta kertaa mieliin ne raskaat ajat ja sydäntä riipaisevat henkilökohtaiset kokemukset, joita vuosi 1918 toi heidän kestettävikseen. Valkoiset voittajat olivat korskeassa voitonhuumassaan haudanneet kaikki inhimilliset tunteensa ja päästäneet valloilleen alhaiset intohimot: vihan ja koston. Hävinnyt puoli oli laskenut aseensa uskoen, että veljesveren vuodattaminen voisi sotatoimien päätyttyä loppua. Mutta kuinka toisin käviköön? Alkoi ennennäkemätön tuho ja hävitys. Tuhannet ja taas tuhannet viattomat kansalaiset raahattiin vankiloihin ja teloituspaikoille. Ei ainoastaan ase kädessä veljessotaan osallistuneet vaan myöskin täysin puolueettomat joutuivat raa'an, epäinhimillisen kohtalon alaisiksi. Valkoisille voittajille eivät riittäneet vainmiehiset miehet, vaan heidän täytyi mielettömässä kiihkossaan kohdistaa »tuomionsa» — niinhän voittajat rakuuttaan nimittivät — valkohapsisiin vanhuksiin ja pelon musertamiin naisiin, jopa viattomiin lapsiinkin.

Veljessodan riehuessa lienee paljon rumaa ja väärää tapahtunut, monia ala-arvoisia tekoja suoritettu punaistenkin taholla, se on meidän avoimesti ja mielipahaa tuntien tässäkin tilaisuudessa tohdittava sanoa. Mutta kuinka paljon ankaramman tuomion saavatkaan osakseen ne teot, joita sotatoimien päätyttyä voittajat suorittivat. Vasta päätyttyään niitti veljessota kauheinta verenpunaista satoaan. — Mittaamattomia olivat ne kärsimykset, mittaamattomia ne kyynelvirrat, joita vuosi 1918 sai kantaa. —

Samat veriset historian laineet, jotka tuona murheen ja kansallisen häpeän keväänä löivät yli koko maamme, yltivät tännekin rauhalliseen Pohjois-Karjalan salomaille. Täällä näyteltiin samat kaameat näytelmät, joita Suomi muu sai nähdä. Täälläkin rehoittivat vääryys, viha ja kosto. Jos tämäkin kumpu, jonka vierellä me nyt murheen muistoissa seisomme, avautuisi ja sen alla maatuneet toverimme — ihmiset — voisivat kertoa meille omista kohtaloistaan, kiertyisivät sydämemme katkeruuden ehkäpä vihankin armottomaan puristukseen. Pielisjärven korpisyrjät, Kirinkasaaren, Änisenvaaran ja Tuulivaaran salopolut, Pankajärven jää, Talkunsalon tukkilaiskämpät jopa äsken yli astumamme Lieksan siltakin ovat häpeällisesti vuodatetun veljesveren tahraamat. Ankaria muistoja, raskaita muistoja.

Vuoden 1918 ajoista on jo kuitenkin vierinyt niin pitkä aika, myriaadien hiekkajyvästen määrä valunut ajan tiimalasissa, että voimme tyyntyneinä, maltillisina, kiihkottomin mielin tarkastella kaikkea silloin tapahtunutta. Nurmettuneita ovat haudat, sorakuopat ja suonsilmät, veljesverestä huuhtoutuneita tuhansien järvien rannat ja jokien uomat. Jo ammoin ovat sulaneet ne jäät, joiden alle kostotuomion syyttömiä uhreja upotettiin. Aika on ihmeellinen, parantava lääke. Se on voinut arpeuttaa ne haavat, jotka lähes kolme vuosikymmentä sitten tuntuivat koskaan arpeutumattomilta.

— — —

Olisi kovin helppoa käyttää tata tilaisuutta hyväkseen suitsuttaakseen vihalle ja katkeruudelle. Olisi äärettömän helppoa tänä ajankohtana vaatia kostoa vielä elossa oleville väkivallan tekojen suorittajille. Mutta mitä tuo kaikki hyödyttäisi? Tehtyä ei mikään toinen teko voisi saada tekemättömäksi. Eikö historian tuomio ole ollut riittävän raskas niille onnettomille, jotka ovat satuttaneet käden veljiinsä. Jotkut heistä saattavat vielä vaikuttaa yhteiskunnassamme, ehkäpä istua yhteiskunnan kunniapaikoillakin, mutta epäilemättä heidänkin on täytynyt suorittaa tavalla taikka toisella sovintouhrinsa. Olisi luokkasodan vainajien muiston häpäisemistä käyttää heidän maatunutta tomuaan mielien kiihoittamiseen, vaistojen ärsyttämiseen. Emme saa repiä auki arpeutuneita haavoja. Meidän kaikkien on helpompi olla, jos voimme voittaa itsemme, kieltää koston ajatukset. Ohi tapahtuneen on meidän nähtävä elämä suuremmissa näkymöissä, kokonaisuutena. Mitä voittaisimme ruokkimalla heikointa itsessämme?

Vuoden 1918 luokkasota on juuri kokonaisuuden mittapuulla tarkastellen osa yhteiskunnallista luokkataistelua, sitä taistelua, jota työväenluokka kaikissa maissa ja kaikkina aikoina on saanut suorittaa. Hetkellisesti historiaa tutkien voidaan havaita tuon taiste-

N i m i.

N

lun olleen varsin vaihtelevaa, usein raskasta ja tappioita täynnä olevaa. Mutta kun jälleen tarkastellaan tuota taistelua suurissa linjoissa, voidaan havaita alinomaista eteenpäin menoa, voittoja voittojen jälkeen.

Jotta me yksilöinä ja työväenluokkana voisimme todellakin nähdä tuon yhteiskunnallisen taistelun kokonaisuuden, on meidän voitava myöskin tarpeen tullen löytää sovinnon ja anteeksiannon avara tie. Ei ole mitään epäinhimillistä siinä, että me joskus tunnemme halua puristaa käden nyrkkiin joutuessamme sellaisten voimien puristukseen, joista edellä on ollut puhetta. Ei ole mitään outoa siinä, ettemme helpolla voi unohtaa kärsimiämme vääryyksiä ja nöyryytystä. Mutta meidän on muistettava — ehkäpä juuri tänään on se syytä muistaa, että viha voi olla kannustava voima, mutta se ei koskaan ole rakentava. Aate on suurempi, se on ikuinen, luova ja sammumaton. Todella ylevä aate ei voi elättää itsessään vihan ja tuhon voimia. Aate sellainen, minä me sosialismin ymmärrämme, jo itsessään kantaa anteeksiantamuksen suurta ajatusta.

(Jatkuu).

—o—

Sisäänkirjoitettu.	Eronnut.	A s u n t o.

>27. 2/4 R1/ Lieksa

2072.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Voima, 11/7-45.

Kansan Voima 11/7-45.

Lieksan ja Pielisjärven

työväestö kunnioittaa ja vaalii mpimästi v. 1918 kaatuneiden öläistoverien muistoa.

SUURI JUHLIA 26. 8.

Viime sunnuntai-iltana pistäydyimme Lieksan vanhalla hautausmaalla katsomassa kuinka pitkälle työt ovat edistyneet v. 1918 kaatuneiden työläisten haudoilla. Oppaaksemme olimme saaneet muistopatsastoimikunnan puheenjohtajan Oskari Tirrosen Pankakoskelta, joka on k.o. hankkeen alkuunpanija.

Ensimmäisen kerran sukeltutui esille mainittujen hautojen kunnostamiskysymys ja muistopatsaan hankkiminen jo kaksi vuotta sitten, mutta silloin vallinneiden olosuhteiden vuoksi hanke jäi silloin toteutumatta. Sen jälkeen asia oli useita kertoja esillä, mutta vasta viime keväänä, tilanteen maasamme muututtua, aloitteesta tuli tosi. Tällä hetkellä asia on jo niin pitkällä, että sekä muistopatsaan paljastustilaisuuden että muistojuhlan aika on määrätty.

Saapuessamme hautausmaalle toteamme, että suurella haudalla on jo tehty paljon työtä. Siellä olevia puita on kaadettu ja kannot on ammuttu irti. Hauta-alue on n. 12x12 m; se sisältää kaksi hautaa, joista toisessa on 7 vainajaa ja toisessa 5. Suuremman haudan kohdalle tulee 7 m. pitkä pohjakivi Nunnanlahden vuolukivestä, joka jää näkymään n. 50 cm. maan päällä. Sen päälle pystytetään punaisesta graniitista valmistettu patsas, jonka korkeus on lähes kaksi metriä ja ympärysmitta 90x110 cm. Toiselle haudalle tulee myös vuolukivestä valmistettu paasi ja kummallekin haudalle punertavat graniittilaatat, joihin kaiverretaan vainajien nimet. Nimilaatat tulevat samanlaiset kuin sankarihaudoilla. Lisäksi tulee hautaalueelle runsaasti kukka- ja pensasistutuksia sekä myöhemmin alueen ympärille rauta-aita. Haudalta tulee maantielle johtamaan suora tie. Erillään hautausmaalla sijaitsee työm. A. Jaakkolan hauta, joka kunnostetaan myöskin; samoin kunnostetaan uudella hautausmaalla olevat kaksi hautaa, joiden kuntoonlaittamisesta huolehtii seurakunta. Näin vähitellen haudat saavat ihmismäisen muodon ja asun oltuaan niin pitkän aikaa olosuhteiden pakosta hoitamattomina.

Muistopatsaan paljastustilaisuus on sunnuntaina elokuun 26. p:nä. Klo 12 lähtee työväentalolta suuri juhlakulkue, johon kaikki halukkaat voivat liittyä. Kulkueen saavuttua haudalle, alkaa paljastustilaisuus klo 13, jonka ohjelma on koetettu saada mahdollisimman arvokkaaksi. Paljastustilaisuuden jälkeen seuraa vainajien omaisille korvikeharjoilu työväentalon ravintolassa. Päivä päättyy muistojuhlaan, joka alkaa klo 19 työväentalossa.

Jo näin ennakolta on varmaa, että päivän juhlallisuudet tulevat keräämän tuhatmäärin kansaa läheltä ja kaukaa.

323.2/421/„1918" Lohja

Työväen Arkisto, Hki
1949
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Uusi Suomi Lehti

7/XI-44

V:n 1918 hautapatsas paljastettu.

Monisatalukuinen yleisöjoukko osallistui hartaaseen tilaisuuteen.

Viime sunnuntaina paljastettiin Lohjan hautausmaalla v:n 1918 vainon uhriksi joutuneiden työläisten hautapatsas, jonka ol' valmistanut somerolainen kivenhakkaamo M. Kangas ja jonka kuva oli perjantaisessa lehdessämme. Tilaisuuteen oli saapunut monisatalukuinen yleisöjoukko osoittamaan kunnioitustaan näiden vakaumuksensa puolesta kaikkensa uhranneiden toverei-ten muistolle.

Aluksi laulettiin säkeistö »Kansainvälisestä Työväenmarssista» jonka jälkeen toim. Vihtori Huhta lausui katkelmia runosta »Kumpujen virsi». Sitten seurasi kansanedustaja Pietari Salmenojan muotokaunis muistopuhe, jonka julkaisemme erikseen. Puheen jälkeen alkoi seppeleiden lasku. *Lohjan Työväenyhdistyksen* seppeleen laskivat K. Jokinen ja N. Veikkola *Lohjan APJ:n,* joka kunnioitti muistoa kukkaisadressin kautta L. Töykkälä ja T. Ranta, *Lohjan Sos.-dem. Naisyhdistyksen* Maria Andersson ja Ida Nyqvist, *Sos.-dem. Raittiusyhdistyksen* Ida Rosendahl ja V. Andersson, *Lohjan Sos.-dem. Kunnallisjärjestön* K. V. Leino ja J. F. Hurme, *Immulan t.y:n* V. Vuori ja V. Kolke *Lohjan Louhi,* L. Lundholm ja J Forsman, ja *Lohjan Aseveliyhdistys* E. Karrakoski ja T. Kuitunen.

Lopuksi laulettiin »Työväen marssi». Osa yleisöä jäi hartaana katselemaan vielä kaunista ja symbolistista patsasta, muistellakseen sitä kauhun kevättä ja kauhun kesää, jolloin niitä tapahtumia elettiin.

7232/4 pt

V:n 1918 muistokivi pystytetään!

Lohjan Työväenyhdistyksen julkilausuma.

Talvisodan jälkeen, jolloin luultiin, että uudet sosiaaliset tuulet alkavat puhaltaa yhteisymmärrystä kansaamme tasoittaakseen siinä olevia syviä luokkajuopia, päätti Lohjan Työväenyhdistys pystyttää vaatimattoman muistokiven v. 1918 melskeissä työväen puolella vakaumuksensa puolesta sortuneiden Lohjan hautuumaalla lepäävien työläistoverien haudalle. Hankkeen toteuttamisen kustannusten peittämistarkoituksessa lähetettiin m.m. Lohjan kauppalanvaltuustolle anomus vähäisen avustuserän saamiseksi. Me odotimme asialle myönteistä ratkaisua, varsinkin kun työväen edustajat ovat eri taholta esitettyihin tämäntapaisiin anomuksiin suhtautuneet myötämielisesti.

Kun kuitenkin valtuuston porvaristo, kauppalanhallituksessa olevien puoluetovereittensa ennakolta valmentamina epätodellisia perusteluja ja verukkeita käyttäen ja määrävähemmistönsä luottaen, hylkäsi sanotun anomuksen, haluaa yhdistys ja sos.-dem. Naisyhdistys, joka viimeksimainittu on hautaa jo vuosikymmenet vaalinut ja hoitanut, lausua täten mielipiteenään, että tämä päätös oli suuri pettymys ja että mielestämme tämän päätöksen tekoon ovat olleet kannustamassa luokkaitsekkäät vaistot sekä että päätöksen valossa ne mielenmuutokset, joita on vakuuttettu tapahtuneiksi, ovat muuttuneet näennäisiksi ja että se käsitys yksimielisyydestä, johon suuri osa työväestöstäkin oli alkanut luottaa, on horjumassa.

Vaikankin kun tietoomme on tullut, että vastustajain perusteluissa oli lausuttu epäilys anojain isänmaallisesta mielialasta, tuntuu päätös iskulta paikkakunnan koko työväestöä vastaan. Me emme halua päätöstä vastaan esittää vastalausetta, mutta saatamme asian täten seutumme työväestön tietoon, joka varmaan yleisenä mielipiteenään merkitsee itsekohdassaan vastalauseensa.

Samalla kun esitämme tämän julkilausumamme, katsomme että työväestön vasedes on suhtauduttava entistä varovaisemmin porvariston hädänhetkellä antamiin lupauksiin ja luotettava omiin voimiinsa. Näillä voimillamme ja yhteistyöllämme me tulemme tämän muistokiven rakentamaan ja sen paljastuspäivänkin on jo määrätty. Yhteistyöllämme me saamme kokoon hankkeen vaatimat kustannukset. Tähän yhteistyöhön kutsumme koko seutumme työväkeä.

Työväen Arkisto, H:ki
1949
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

Uusi - Suomi - Lehti -
29/IX -44

327.2/4 Kl/ „19/8" 2 Ruoc

1600.

Työväen Arkisto, Hkl
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Suomen Sosialidemokraatti
12/5 -45.

SS 12/5 - 45

Punaisten hauta-patsaan

paljastamistilaisuus Loviisassa.

Helatorstaina klo 12 oli Loviisan vanhalla kirkkomaalla järjestetty juhlatilaisuus v. 1918 tapahtumien johdosta surmattujen ja kaatuneiden punaisten haudalle. Paljastettavan patsaan ympärille oli ennen juhlallisuuksien alkua järjestetty lippuvartio, etualalla kaksi valtakunnan lippua ja takana kaunis rykelmä punaisia sos.-dem. puolueen ja SKDL:n järjestöjen lippuja. Kun Loviisan ty:n soittokunta oli esittänyt pari tilaisuuteen sopivaa kappaletta, puhui Loviisan ty:n puheenjohtaja Tarmo Leivo suomeksi ja Bella Svenska Arbetarföreningenin puheenjohtaja John Forsbäck ruotsiksi patsastoimikunnan puolesta, paljastaen samalla patsaan ja ilmoittaen luovuttavansa muistomerkin Loviisan kaupungin hallintaan. Muistopuheen haudalla sekä suomeksi että ruotsiksi piti kansanedustaja Sylvi-Kyllikki Kilpi kosketellen eräitä nykyajan tapahtumia, jotka loivat juhlavan taustan kansalaissodassa teloitettujen ja kaatuneiden punaisten kohtalolle. Hän lausui erikoisen myötätuntoisia sanoja entisille punaorvoille, jotka ilman isää olivat saaneet kasvaa aikuisiksi ja silloisille nuorille punaisten leskille, jotka ilman yhteiskunnan apua olivat saaneet kasvattaa lapsensa aikuisiksi. Lopuksi puhuja tehosti inhimillisyyden, suvaitsevaisuuden ja sivistyksen merkitystä, väkivaltateot ja terrori eivät vie ihmiskuntaa eteenpäin.

Kuorolaulun ja rva Margit Kymäläisen esittämien ruotsinkielisten lausuntanumeroiden jälkeen toivat patsaalle seppeleensä v. 1918 surmansa saaneiden punaisten asetoverit, Loviisan ty:n, Bella Arbetarföreningenin edustajat seppeleensä. Loviisan kaupungin virallisina edustajina tulivat haudalle kaupunginjohtaja Biström, valtuuston puheenjohtaja Roos ja kaupunginhallituksen jäsen Fredman, ensinmainitun esittäesasä muutamia sanoja vakaumuksensa puolesta v. 1918 kuolleiden muistolle. Seppeleitä laskettiin lisäksi SKP:n ja SKDL:n järjestöjen, Ruotsinpyhtään järjestöjen, Loviisan ammatillisten järjestöjen, Valkomin ty:n ja ammattiosastojen sekä haudassa lepäävien vainajien omaisten puolesta. Lopuksi soitti soittokunta "Kansainvälisen". Arvokas juhlahetki päättyi yhteisesti laulettuun "Maamme"-lauluun. Lähes 2 m korkeata graniittipatsasta jäi ympäröimään kaunis keväisten kukkien täyttämä seppelkumpu.

N:o	Nimi ja ammatti	Kuuluuko ammatti-osastoon	Kuuluuko sos.-dem. puoluees.	Yhtynyt jäseneksi

323.2/481/ „1918" Lopen

Työväen Arkisto, Kirjat
1948
Ylioppilaiden Arkisto, Helsinki

Jaa. Hm.

18/5-48

Kansalaissodan uhrien muistomerkki Lopelle.

Vuoden 1918 vainajien muistomerkin vihkimisjuhla oli tarkoitus toimittaa Lopella 20. 6., mutta voittamattomien esteiden vuoksi jouduttiin siirtämään heinäk. 4 päiväksi. Tämän johdosta haluaa patsastoimikunta ilmoittaa kaikille lähiseutujen työväenjärjestöille, että ryhtyvät järjestämään yhteismatkoja mainittuna päivänä Lopen kirkolle, jonne muistomerkki pystytetään. Samalla toivotaan, etteivät työväenjärjestöt toimeenpane sanottuna päivänä Lopella päiväjuhlia, koska on luonnollista, että mahdollisimman monet loppelaiset tulevat tähän historialliseen juhlaan osallistumaan.

Toivotaankin, että järjestöt ryhtyvät suunnittelemaan yhteismatkoja mainittuna päivänä Lopen kirkolle, jonne muistomerkki pystytetään. Myöhemmin tullaan mm. tämän lehden välityksellä juhlasta tarkemmin ilmoittamaan.

Tiedämme, että 30 vuotta taaksepäin Suomen työväenluokka eli synkimpiä hetkiä mitä historia tietää kertoa, sillä noin 200 loppelaista työläistoveriakin sai silloisten tapahtumien yhteydessä antaa kalleimpansa siinä taistelussa, jota se silloin joutui käymään puolustaessaan oikeuksiaan. Kun nyt vihdoinkin voimme heidän muistonsa ikuistaa tuleville sukupolville, tahdomme sen suorittaa yhteisenä suurena muistojuhlana.

3 27.-2/4 kl. 1918 Nokia

5432.

Työläisen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Lehti 28/10 - 45.

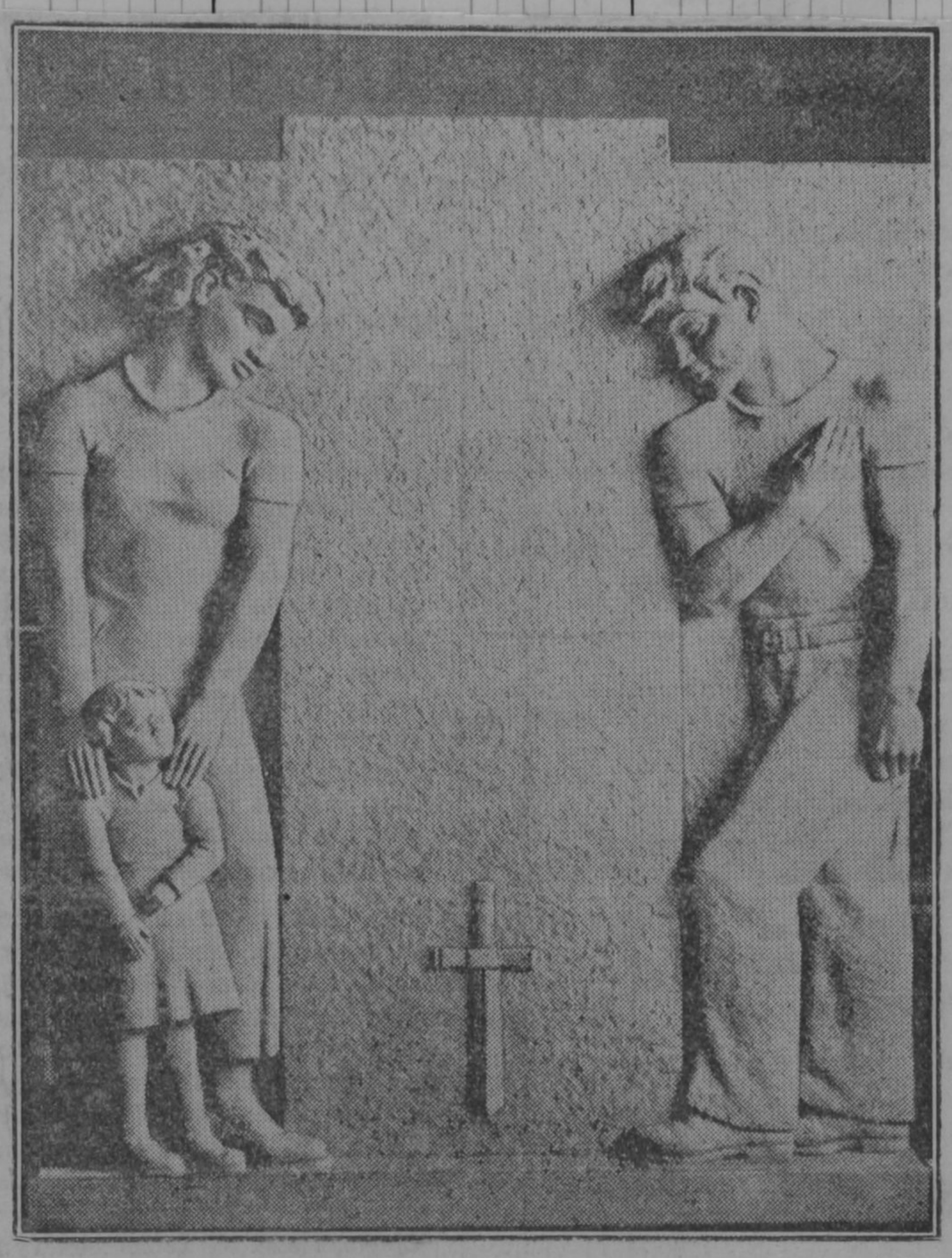

V. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden

työläisten muistomerkki paljastetaan tänään Nokialla.

Kansan Lehti 28/10 - 45.

Nokian hautausmaalla on tänään alkaen klo 13 huomattava muistojuhla. Tällöin paljastetaan v. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden muistomerkki. Patsas on hankittu Sankarivainajain muistomerkkitoimikunnan välityksellä ja sen on suunnitellut kuvanveistäjä Eino Räsänen. Patsas on noin 2,5 m korkea ja 2 m leveä. Siinä on kuvattuna työläisperhe, vaimo ja lapsi ja mies. Patsas on tullut paikoilleen asetettuna maksamaan noin 175.000 mk, mutta kustannuksia lisää siihen myöhemmin liitettäväksi suunniteltu lasta esittävä korkokuva.

Useat yhteisöt ja teollisuuslaitokset ovat osoittaneet merkittävää auliutta muistomerkkihanketta kohtaan. Niinpä lahjoitti patsasrahastoon Nokian kauppala 100.000 mk, seurakunta 25.000 mk, Suomen Gummitehdas Oy. 25.000 mk sekä useat muut laitokset, mm. osuusliikkeet pienempiä summia. Yleisellä keräyksellä on koottu 63.000 mk.

Patsaan paljastustilaisuudessa suoritetaan arvokas ohjelma, kuten lehdessämme on aikaisemmin kerrottu. Juhlapuheen pitää prof. V. Voionmaa. Muistojuhla radioidaan Tampereen paikallislähetyksenä. Muistojuhlan johdosta on Nokialla liputus puolitangossa tänään klo 13—15.

Debet Kredit Debet Kredit Debet Kredit Debet Kredit

323.2/4711 „1918" Nokia

1429.

Työväen Arkisto, Helsinki
1945
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

Sosialisti, 10/8-45.

Sosialisti 10/8-45.

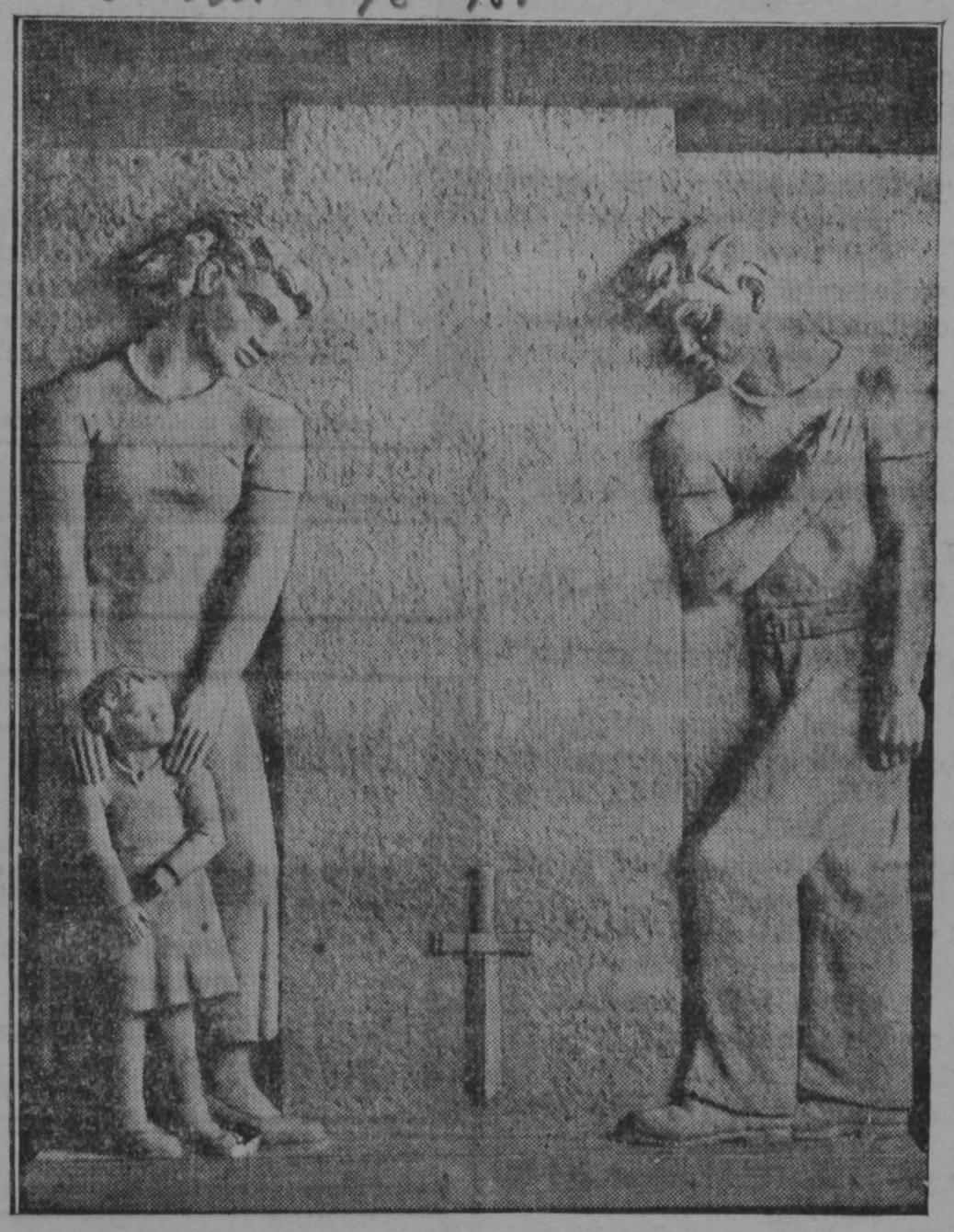

Punaisten hautamuistomerkki Nokialle

Pohjois-Pirkkalan entisen kunnan alueella v. 1918 henkensä menettäneiden työläisten muiston kunnioittamiksi ovat Nokian työväenjärjestöt toimineet patsaan hankkimiseksi Nokian hautausmaalle. Asia on nyt edistynyt niin pitkälle, että on voitu tilata muistomerkki Sankarivainajain muistomerkkitoimikunnalta. Patsaan on suunnitellut kuvanveistäjä Eino Räsänen. Se on n. 2.5 m korkea j 2 m leveä. Paikoilleen asetettuna tulee patsas maksamaan n. 175.000 mk, mutta lisää kustannuksia myöhemmin suunniteltu lasta esittävä veistos.

Useat yhteisöt ja teollisuuslaitokset ovat osoittaneet merkittävää auliutta hanketta kohtaan. Niinpä lahjoitti patsasrahastoon Nokian kunta 100.000 mk, seurakunta 25.000 mk, Suomen Gummitehdas 25.000 mk sekä useat muut laitokset m.m. osuusliikkeet pienempiä summia. Yleisellä keräyksellä on koottu 63.000 mk.

Muistomerkki valmistunee niin, että se voidaan paljastaa syyskuussa.

327. 2/4 K1/„1918" Mäntyharjun

Työväen Arkisto, H:ki
1946
Arbetarnas Arkiv, Helsfors

Vapaus
5/XI -46

Harrastunnelmainen, vaikuttava surujuhla Mäntyharjulla sunnuntaina.

Valkoisen terrorin uhrina v. 1918 teloitettujen ja korpiin haudattujen 69 työläisen kalvenneet luut siunattiin kirkkomaan multaan.

Pitkin kevättä v. 1918 saivat mäntyharjulaiset kuulla eri puolilta asemaseudun metsikköjä laukauksia, joiden kaiku kieri vihlovana varsinkin sellaisten pieneläjien, mökinmiesten ja työläisten asumuksiin, joissa perheen isä ti poika oli vankileirillä. Nämä laukaukset näet kertoivat jatkuvista teloituksista, joita pitkin kevättä, aina toukokuulle saakka suoritettiin vankien keskuudesta. Uhrit haudattiin kuolinpaikoilleen ja näitä hautoja on ollut eri puolilla pitäjää kertomassa tästä veljesvihan julmasta aikakaudesta.

Äskettäin päätti Mäntyharjun kirkkohallintokunta ja kirkkovaltuusto, että näiden vainajien jäämistöt siirretään seurakunnan kustannuksella kirkkomaahan. Suoritetuissa kaivauksissa löydettiin kaikkiaan 69 vainajan jäämistöt, joista 67 oli miehiä ja kaksi naista. Vain 10 vainajan henkilöllisyys voitiin varmuudella todeta.

Viime sunnuntaina toimitettiin näiden vainajien siunaaminen kirkkomaan multaan. Jo paljon ennen tilaisuuden alkuaikaa kello 12 alkoi havuin peitetyn suuren kummun äärelle kerääntyä runsaasti vainajain omaisia, ystäviä, työväenjärjestöjen jäseniä ym. niin, että surujuhlaan hautausmaalla osallistui noin 800 henkilöä.

JR 7:n soittokunnan esitettyä kapellimestari Väinö Hakasen johdolla surumarssin laulettiin yhteisesti hautausvirsi, jonka jälkeen Mäntyharjun kirkkoherra, rovasti Kaarlo Aias siunasi vainajain jäämistöt nyt 28 vuoden jälkeen viimeiseen lepoon kirkkomaan multaan. Kun oli jälleen veisattu virsi, soitti soittokunta suruhymnin. Ensiksi toivat kukkansa vainajain omaiset, jotka lausuivat lämpimiä muistosanoja läheisilleen. Tässä yhteydessä erään vainajan silloin paitaressuksi jäänyt tytär, rouva Häkkinen-Lehtinen lausui vaikuttavasti Pietari Salmenojan runon "Jänisän kirkkomäellä".

Mäntyharjun Työväenyhdistyksen seppeleen toivat Arvo Tuominen ja Emil Korpelainen viimemainitun lausuessa kauniit muistosanat vainajille. Toivolan Ty:n seppeleen laskivat Armas Vastamäki ja Fabian Valjakka Senjälkeen astuivat kummun ääreen Mäntyharjun kunnan edustajina valtuuston puheenjohtaja, opettaja V. P.-täri ja kunnallislautakunnan esimies, mv. Abel Kurvinen, jotka laskivat kunnan seppeleen. Seurakunnan seppeleen toivat kirkkohallintokunnan puheenjohtaja Mauno Karjalainen ja kirvesmies Otto Vesalainen, V- ja U-seura Jäntevän seppeleen työmiehet Leo Pärssinen ja Erkki Lehtinen ja SKDLn Mäntyharjun osaston seppeleen Ferdi Pylkkänen ja Sulo Ylönen. Myoskin Mäntyharjun Ruumisarkkuliikkeen puolesta laskettiin haudalle seppele.

Toveri Fabian Korpelainen astui sitten kukitetun kummun ääreen puhuen vainajien muistolle ja kertoen, miten monien vaiheiden jälkeen heidän tomumajansa nyt vihdoinkin on siunattu kirkkomaahan.

Arvo Häkäräinen Mikkelistä puhui myös palauttaen mieliin kansalaissodan työväestölle tuomia kärsimyksiä.

Viimeiseksi puhui Aili Siiskonen laskien haudalle Sos.-dem. Piiritoimikunnan kukkaistervehdyksen. Hän mainitsi m.m., että nämä vainajat olivat niitä maan hiljaisia, jotka ahkerasti uurastelivat sosialidemokraattisten työväenjärjestöjen riveissä kaukana maaseudulla omissa kyläkunnissaan. Heitä elähdytti toiminnassaan pyrkimys eteenpäin, ylöspäin; luoda yhteiskunnalliset olosuhteet sellaisiksi, että työväestölläkin olisi mahdollisuus kunnolliseen elämään, puutteen alituisesti ahdistamatta. Useimmat heistä elivät omaa elämäänsä vielä kansalaissodan alettua, tietämättä mitään siitä ankarasta myrskystä, joka jo ennusteli turmaa. Pelkkä jäsenyys työväenjärjestöissä riitti kuitenkin silloin vapauden, jopa hengenkin riistoon. Sosialidemokraattinen järjestöväki on kuitenkin jatkuvasti tehnyt uutteraa työtä niiden samojen ylväiden päämäärien hyväksi, jotka näitä vainajia kannustivat matalissa majoissaan ja tämän työn tuloksena on maaseudunkin työväestön asemaa voitu parantaa, joten tehty työ ei ole mennyt hukkaan, vaan on se kantanut kaunista satoa myöskin näiden vainajien lapsille ja lastenlapsille, kuten he eläessään toivoivat. Paras kunnioitus riveistä poistuneille tehdäänkin silloin kun jatketaan työtä niiden ihanteiden puolesta, jotka heille olivat rakkaita.

Puheen jälkeen viritti soittokunta Työväen marssin, johon juhlayleisö hartaana yhtyi.

Harrastunnelmaisen juhlahetken päätyttyä kirkkomaalla siirtyivät vainajien omaiset, ystävät ja järjestötoverit Mäntyharjun Työväentalolle asemalle, jonne paikallinen Ty oli järjestänyt maukkaan korviketarjoilun sokereineen ja kahvileipineen. Hämärätunneille saakka siellä vietettiin vainajien muistohetkeä.

J 27.2/14/11 „1918" Mäntyharjun

Työväen Arkisto, H:ki
1950
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

G. Gan-de —

3/U 49

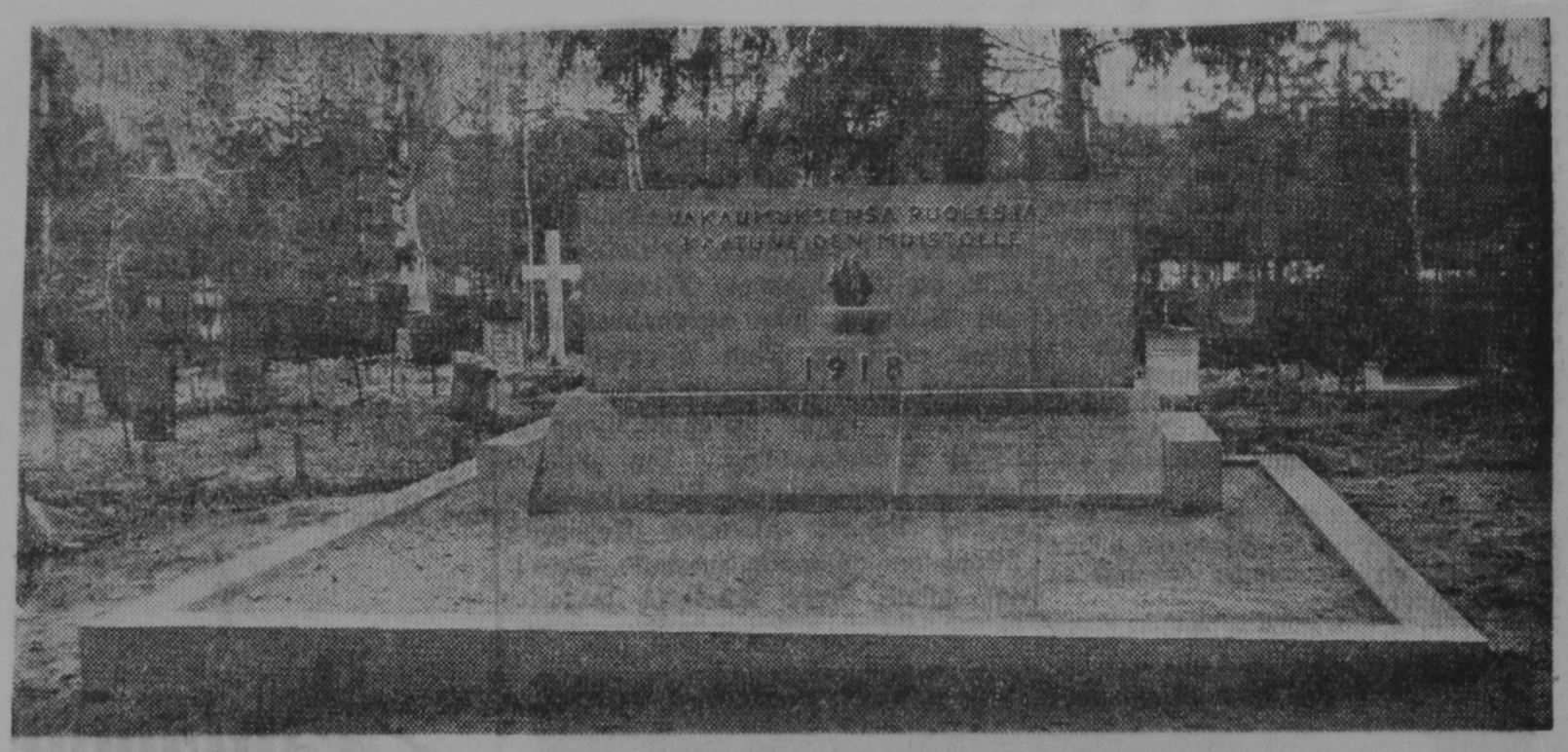

Mäntyharjun sos.-dem. työväki teki kunniaa

v 1918 luokkasodan uhreille

Mäntyharju—Mouhun rintama ratkaisi v:n 1918 luokkasodassa Etelä-Savon taistelut punaisten tappioksi. Tässä taistelussa ja sen jälkiselvittelyissä tuhoutui sadoittain punaisen puolen taistelijoita, joiden hautoja oli pitkin pitäjän syrjiä metsiköissä. Näistä siirrettiin ne, joiden olinpaikka tiedettiin, v. 1947 lokakuussa virallisesti Mäntyharjun vanhalle hautausmaalle, jolloin myös pidettiin hautajaiset. Samana vuonna valittiin toimikunta hankkimaan joukkohaudalle patsasta, jossa hankkeessa, monien eri vaiheiden jälkeen, kunnan ja seurakunnan huomattavalla avustuksella päästiin niin pitkälle, että patsas voitiin paljastaa vapunpäivänä. Patsas on punaisesta grannitista ja on sen suunnitellut ja valmistanut Kuusankosken hautakiviveistämö.

Paljastustilaisuuden oli järjestänyt Mäntyharjun Sos.-dem. Työväenyhdistys. Soittokunnan soitettua surumarssin, piti paljastuspuheen toim. Vihtori Huhta Helsingistä. Soittokunnan soitettua Työväen marssin lähdettiin kulkueessa työväentalolle vapunvietoon.

5552.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Eduskunnan Arkki, Helsinki

Uusmaan Kunnallislehti,
6/11 -45.

Muistojuhlia Nummella ja Sammatissa.

U:n Kunnallislehti
6/11 - 45.

Viime sunnuntaiksi oli Sammatin työväen patsaskomitea järjestänyt v. 1918 ammuttujen punakaartilaisten patsaiden paljastamistilaisuuden Nummen Tavolaan, jossa oli ammuttu toistakymmentä punakaartilaista ja joiden ruumiit oli sitten tuotu rattailla läheiseen metsänreunaan, jonne ne olivat kuopatut. Ampujat olivat, kertoman mukaan, olleet siuntiolaisia, joskin paikkakunnan talollisten johtamia.

Tilaisuus alkoi Lohjan T.y:n Palokunnan soittamilla koraaleilla, jonka jälkeen patsaalta veti verhon pois tov. J. Tieno, muistuttaen kauniissa puheessaan sen aikaisia tapahtumia. Seurasi omaisten seppeleitten lasku, jonka jälkeen laskivat seppeleensä Nummen Työväenyhdistys, Sammatin Työväenyhdistys ja Sammatin SNS. Kun tov. H. Vainio oli lausunut runon, piti varsinaisen muistopuheen tov. Vihtori Huhta. Laajassa puheessaan kuvaili hän luokkataistelujen historiaa, osoittaen, että samanlaisia tapahtumia on kautta maailman esiintynyt vielä rajuimmissa muodoissa, mutta olettaen, että historia vielä kerran ymmärtää punakaartilaistenkin kapinan ja antaa sille esim. samanlaisen kunnioituksen kuin Jaakko Ilkan kapinalliselle nuijasodalle 350 vuotta myöhemmin. Tämän jälkeen soitti soittokunta »Työväen marssin». Tilaisuudessa oli satamäärin paikkakuntalaisia y.m., joita oli tullut kuorma-, linja- ja henkilöautoilla, sekä pyörillä ja jalan Nummelta ja Sammatista.

Tavolasta siirryttiin Sammattiin, jonka pienellä hautausmaalla tapahtui samanlainen toimitus ja suurin piirtein samalla ohjelmalla. Sillä lisäyksellä kuitenkin, että seppeleen laskivat myös Sammatin kunta ja seurakunta. Tässäkin suuressa joukkohaudassa lepäsi toistakymmentä ammuttua työläistä, jotka keväisen ampumisen jälkeen olivat myöhemmin kesällä koottu sorakuopista yhteishautaan hautausmaalle.

Kummallakin haudalla tekivät kunniaa vltakunnan ja sos.-dem. puolueen liput.

Kummassasin juhlassa vallitsi harras tunnelma ja haudalta poistujan mieliin jäi varmaan vakuutus siitä josta puheissakin huomautettiin, ettei näiden ammuttujen mukana sammunut ossialismin aate, vaan että se entistäkin kirkastuneempana kulkee voitonmarssiaan, myöskin tällaisia kärsimystenkin teitä päämääränään sosialistista yhteiskuntaa kohti.

323.2/471/„1918" Nummi Sammatti 5623.

Työväen Arkisto, Kiml
1945
Arbetarnas Arkiv, Helsfors

Vuoden 1918 tapausten

muistojuhla Nummella ja Sammatissa.

SS 8/11 -45

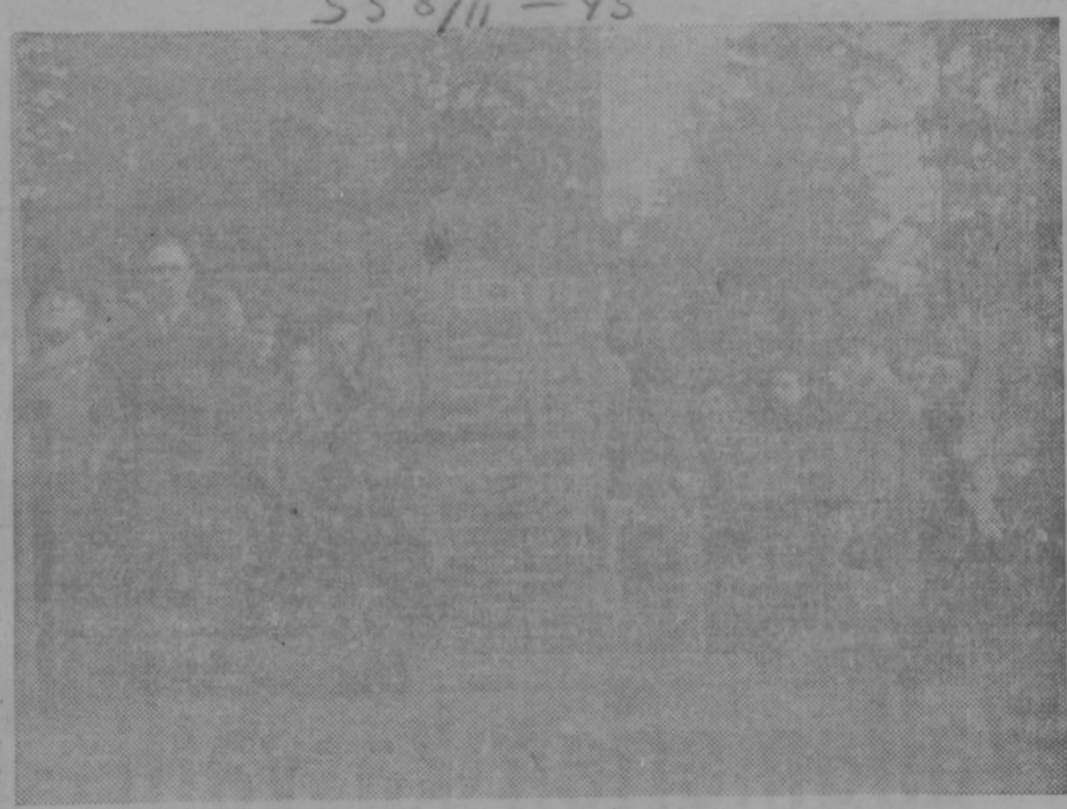

Tov. J. Tieno suorittaa patsaan paljastuksen Tavolassa.

Viime sunnuntaiksi oli Sammatin työväen patsaskomitea järjestänyt vuonna 1918 ammuttujen punakaartilaisten patsaiden paljastamistilaisuuden Nummen Tavolaan, jossa oli ammuttu punakaartilaisia toistakymmentä ja joiden ruumiit oli tuotu rattailla läheisen metsän reunaan, jonne olivat kuopatut. Ampujat olivat, kertoman mukaan, olleet siuntiolaisia, joskin paikkakunnan talollisten johtamina.

Tilaisuus alkoi Lohjan T.Y:n—Palokunnan torvisoittokunnan soittamilla koraaleilla, jonka jälkeen patsaasta veti verhon pois tov. J. Tieno, muistuttaen kauniissa puheessaan sen aikaisia tapahtumia. Seurasi omaisten seppelten lasku, jonka jälkeen laskivat seppeleensä Nummen työväenyhdistys, Sammatin työväenyhdistys ja Sammatin SN-seura. Kun runon oli lausunut tov. H. Vainio piti varsinaisen muistopuheen tov. Vihtori Huhta Helsingistä. Laajassa puheessaan kuvaili hän luokkataistelujen historiaa, osoittaen, että samanlaisia tapahtumia on kautta maailman ollut vielä rajuimmissa muodoissa, olettaen, että historia kerrran vielä ymmärtää punakaartinkin kapinan ja antaa sille esim. samanlaisen kunnioituksen kuin Ilkan nuijasodalle 350 vuotta takaperin. Tämän jälkeen soitti soittokunta Työväen marssin. Tilaisuudessa oli satamäärin paikkakuntalaisia ym., joita oli tullut kuorma-, linja- ja henkilöautoilla sekä pyörillä ja jalan.

Täältä siirryttiin Sammattiin, jossa hautausmaalla tapahtui sama toimitus ja suurin piirtein samalla ohjelmalla sillä lisäyksellä, että seppeleen laskivat myös Sammatin kunta ja seurakunta. Tässä suuressa joukkohaudassa lepäsi kolmisenkymmentä työläistä, jotka keväisen ampumisen jälkeen oli myöhemmin kesällä koottu sorakuopista yhteishautaan hautausmaalle.

Molempien patsaiden äärillä tekivät kunniaa Sos.-dem. puolueen ja valtakunnan liput.

Kummassakin juhlassa vallitsi harras tunnelma ja haudalta poistujain mieliin jäi varmaan vakuutus siitä, josta puheissakin huomautettiin, ettei näiden ammuttujeu mukana sammunut sosialismin aate, vaan että se entistä kirkastuneempana kulkee voittomarssiaan, joskin tällaisia kärsimystenkin teitä, päämääräänsä, sosialistista yhteiskuntaa kohti.

Sammatin hautausmaalla ovat ammuttujen omaiset laskeneet seppeleensä.

Suomen Sosialidemokraatti, 8/11 1945.

322.2/4R1/„1918" Nummi - Sammatti 5766.

V. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden

muistopatsaitten paljastustilaisuus Tavolassa ja Sammatissa

TOIMITTAJA VIHTORI HUHDAN PUHE.

Ul: ja Kunnallislehti 9/11-45.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

Uusmaan Kunnallislehti; 9/11-45.

Toimittaja Vihtori Huhta puhuu Sammatin hautausmaalla.

Nummen Tavolan ja Sammatin v. 1918 punaisten hautapatsaitten paljastustilaisuudessa, joista on otettu kirjoitukseemme liittyvät kuvat, piti toimittaja Vihtori Huhta puheen, joka sisälsi mm. seuraavaa:

Puhuja huomautti aluksi, kuinka Suomen kansan, eikä suinkaan vähemmän sen työväenluokan pyhiinvaelluspaikoiksi ovat muodostuneet kalmistot, sillä se on nähnyt niin ankaria aikoja, että kalmistot ovat saaneet omaisikseen suuren osan niistä, joita me olemme aikaisemmin pitäneet omaisinamme. Monta äidin, puolison ja morsiamen kyyneltä on viimeisten vuosikymmenien hiljaisina öinä kastellut pieluksia.

Tämä ennen kaikkea on johtunut äskeisistä sodistamme, mutta tämä pyhiinvaellus oli käymässä jo v:n 1918 surullisten tapahtumain jälkeen, jolloin työväenluokkamme souti rannatonta kärsimysten merta ja jolloin sen rikos oli porvariston mielestä niin suuri, ettei heitä voinut edes haudata niinsanottuun siunattuun multaan.

Puhuja siirtyi sitten kuvailemaan nuijasodan sankarien Jaakko Ilkan ja Pentti Poutun nostattamaa kansannousua noin 350 vuotta takaperin. Tällöin ei ollut vielä varsinaista proletariaattia, työväenluokkaa sen sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta sitä edusti talonpoikaisluokka, joka nykyaikaisen työväenluokan tavoin virui ruotsinmaalaisen, ainakin ruotsinkielisen ylimysluokan sorronalaisuudessa. Marski Klaus Flemingin ja hänen käskyläistensä ja ennenkaikkea hänen ratsumiestensä, huoviensa linnaleirirasitukset ja ryöstöt kuohuttivat talonpoikain kärsimykset yli äyräittensä ja niin, että he nousivat kapinaan kauttamaan, alkaen Pohjanmaalta ja leviten sieltä Satakuntaan, Hämeeseen ja Savoon. Talonpoikaisarmeija taisteli ensin voitokkaasti, mutta ei kulunut kauan, ennenkuin hyvinjärjestetty Flemingin sotaväki teki selvän Ilkan joukoista. Ilkan pääjoukot lyötiin jo samana vuonna Nokialla ja Ilkka itse hirtettiin, mutta lopullinen tuho tapahtui seuraavana vuonna Santavuorella Ilmajoella.

On pysähdyttävä hetkiseksi tähän yli kolmesataa vuotta sitten elettyyn ajanjaksoon, sillä sitä on niin monta kertaa verrattu myöskin meidän kapinaamme, jonka uhreja me olemme tulleet muistelemaan ja kunnioittamaan.

Tieteellisen sosialismin oppi-isä Karl Marx sanoo, että koko ihmiskunnan historia on luokkataistelujen historiaa ja että kaikkien liikehtimisien alkusyynä ovat olleet luokkaedut ja vastakohdat. Puhuja mainitsi useita esimerkkejä historian eri kausilta, m.m. kommunin kapinan Ranskassa 1871, joissa kaikissa taisteltiin taloudellisista eduista. Kommunin kapina oli jo luonteeltaan sosialistinen ja sen ratkaisu oli hirvittävän verinen. Se oli suoranainen joukkomurha ja sen muistoksi vielä viime vuosinakin laskettiin Pere Lachaisen hautausmaalle Pariisissa maaliskuun 18 ja toukokuun 28 päivien välisinä aikoina tuhansia seppeleitä ja suurempien työväenkongressien pöydille tuodaan näiltä haudoilta kukkia ja lehtiä.

Siis samanlaisia luokkataisteluja kuin meillä v. 1918 on ollut kautta maailman vielä rajummassa muodossa. Ja näiden uhrien muisto on iäksi painunut jälkeeniääneiden omaisten ja taistelutovereiden mieliin.

Meidän ensimmäinen luokkasotamme, nuijasota on nyt saanut jälkimaailman arvon ja kunnioituksen, mutta kesti yli 300 vuotta, ennenkuin kapinoisija Ilkka tunnustettiin kansallissankariksi ja ennenkuin hänelle pystytettiin monumentti suurmiestemme Runebergin, Kiven, Topeliuksen, Snellmanin y.m. tapaan.

Mikä saattoi nämä suomalaiset proletaarit, jotka hengellään v. 1918 saivat maksaa rikoksensa, mikä saattoi heidät vaihtamaan rauhalliset työaseensa tappavaan aseeseen ja nousemaan taisteluun laillista esivaltaansa vastaan. Elämisen epävarmuus. Kaiken pohjana täytyy kaikkein piintyneimmänkin myöntää olleen elämisen epävarmuus, kurjat maanomistusolot, keskiaikainen torpparilaitos, suurenmoinen irtolaisväestö, tilattoman väestön laumat, jotka varsinkin löytyivät sieltä, joissa on suuria kartanoita, kuten Uudellamaalla, Hämeessä ja Satakunnassa. Näillähän alueilla juuri noustiin taisteluun ja näitähän alueita tämä kurjuus koski. Tampereella oli 12 vuotta aikaisemmin kokoontuneet 50.000 torpparin edustajain kokous, joka pani vastalauseensa koko torpparijärjestelmää vastaan, torpparien, joita painoi elämisen epävarmuus ja häätöjen uhka. — Laukon lakossa m.m. kirjoitettiin luokkasotamme esihistoriaa. — Kärjistynyt elintarvikepula liikekeskuksissa, porvarillisten uhmaava käytös, suojeluskuntien perustaminen, Venäjän suuressa vallankumouksessa voimantuntoa saaneen työväen liikehtimisen ehkäisemiseksi kaikki nämä seikat aiheuttivat sen että työväestö hylkäsi rauhalliset taistelukeinonsa.

Olemme vielä liian lähellä tätä kansamme keskeistä veljessotaa, osataksemme oikein, sekä historiallisesti että objektiivisesti sitä arvostella. Kuulumme joko toiseen tai toiseen taistelleeseen ryhmään tai heidän jälkeläisiinsä ja helposti muodostamme mielipiteemme omien käsityksiemme mukaan. Historia, jota vasta jälkeenpäin kirjoitetaan, osaa antaa oikean arvon näillekin kansamme kohtalokkaille päiville. Kenties kestää 300 vuotta, kuten nuijasodankin historiassa, ennenkuin uskotaan, että Suomen proletariaatti myöskin v. 1918 kirjoitti ja verellään vah-

visti isänmaansa ja itsenäisyytensä historiaa.

Meistä **sanottiin jälkeen kapinamme**, että me olimme ei vain kapinoitsijoita, vaan myöskin maankavaltajia, ja siitä me saimme mitä hirvittävimmän ei yksin rikos- vaan myöskin kostorangaistuksen. Ei kai koskaan tulla tietämään kuinka paljon veriuhreja meidän rikoksemme v. 1918 vaati. Tuskin tiedetään näilläkään seuduilla. Silloin riehui valkoinen viha, mutta me emme ole tulleet tänne arvioimaan sen vihan suuruutta, vaan muistelemaan rakkaita omaisiamme ja puoluetovereitamme, niitä tovereita, jotka joutuivat uhraamaan kalleimpansa isänmaan ja sen orpo-osaisten puolesta. Vainajien viimeinen lepopaikka ei ole oikea paikka murhatilastojen tutkimiseen, sillä sanoihan suuri Runeberg ihanassa runossaan, että hauta kaikki sovittaa.

Mutta heidän vihansa oli niin sovittamaton, ettei haudan sovittava rauha tuonut viihtyä heidän kostotunteilleen. Sanomalehdet tietävät, miten monia punaisten hautapatsaita on rikottu tämän kostontunteen tyydyttämiseksi. Yön pimeydessä on rikottu muistomerkkejä, jolloin tuntemattomat miehet, maksun edestä ovat räjäyttäneet kappaleiksi niitä. Ja koko virallinen yhteiskuntakin oli niin valkoisen vihan terrorisoima, että oli turhaa saada oikeuden kautta ja avulla näitä pimeydenhenkiä, näitä räjäyttäjiä edesvastuuseen.

Oliko noiden sorakuoppiin surmattujen työläispoloisten rikos niin suuri ja heidän voimansa niin mahtava vainajinakin, että heidän kivipatsaalleenkin on annettava muistutuksia heidän suuresta rikoksestaan.

Minä en heitä näitä minään syytöksinä, enkä usko tämän hartaan ja murehtivan joukon, joka tälle pyhälle paikalle on saapunut, tulleen tänne kostotai syytösmielessä, vaan näiden vakaumuksensa vuoksi murhattujen muiston kunnioittamisen vuoksi, mutta ellen puhuisi tosiasioita, niin olisin vilpillinen niitä pyhiä muistoja kohtaan, joita tässä kunnioitetaan. Herättäköötnämä maininnat rikollisia omiatuntoja ja antakoot muistutuksen siitä, että työ on käymässä sellaisen yhteiskunnan kumoamiseksi, joka voi kätkeä varjostoihinsa moisia kärsimyksien Golgatoita. Useissa maissa on vireillä sosialisoimiskysymys, jonka tarkoituksena on ottaa taloudellinen valta pois niiltä, joiden sitä käyttäessä moiset veljessodat syttyvät ja joiden seurauksena ovat tällaiset hirvittävät kostotoimenpiteet.

Natsarealaisen reformaattorin sanotaan sanoneen: kirves on pantu puiden juurille ja jokainen puu, joka ei kanna hyvää hedelmää, hakataan pois ja tuleen heitetään. Hän tarkoitti sillä juuri yllämainittua ja uskokoot nekin, jotka silloin levittivät kuoleman ja itkua, että kysymys on juuri heidän aseilla ylläpitämänsä väärän järjestelmän hävittämisestä.

Senjälkeen puhuja kuvaili sitä tuskallista olotilaa, jossa ne työläiset perheineen elivät, jotka tämän hirvittävän koston alaisiksi joutuivat, lausuen mm., että he kaipasivat enemmän valoa, enemmän lämpöä, enemmän lähimmäisenrakkautta, enemmän saman yhteisen äidin hoivaa, jota he näkivät toistenkin samalta maa-emolta itselleen anastaneen. Ja kun he elivät sitä saaneet, kun he useinkin saivat Kullervon osan, kun heille leivottiin kivi leipään, ja kun heidän pyyntönsä hylättiin, kun heille tehtiin kuten silloin natsarealaiselle reformaattorillekin, joka yritti karkoittaa kaupantekijöitä herran temppelistä ja lähestyttää Jumalan valtakuntaa maan päälle, niin he menettivät malttinsa, ottivat oudon asenteen, oudot taistelutavat ja vetivät sekä maallisten että taivaallisten mahtien kiroukset päällensä.

Nyt, kun voittajamme viha on viilentynyt, uskalsimme mekin pystyttää sankaripatsaan osoittaaksemme kunnioitustamme tämän kummun alla lepääville tovereillemme.

Meillä on puhuttu aivan liian suuria sanoja itsenäisyydestä ja demokratiasta. Meillä on viime sotien aikana tuhlattu tavattomasti ylisanoja sotiemme sankaruudelle. Mutta nämä, jotka varmaan ovat yhtä suuria sankareita, ovat jääneet ilman tällaista kunniamainintaa, vaikka heidän taistelunsa oli mitä korkeinta itsenäisyyden ja demokratian taistelua. Ei ole itsenäisyyttä eikä tulevaisuutta sellaisella kansalla, jolla on toisella puolen nälkäinen leivästään taisteleva osa ja toisaalla oikeuksia ja yltäkylläisyyttä ottava ja hoitava. Kansan pitää olla yksi ja sillä pitää olla siedettävät ja tasa-arvoiset olosuhteet ja sen täytyy tuntea itsensä muutenkin tasaveroiseksi muuten ei synny isänmaallista taistelutahtoa. Nämä kummun alla lepäävät toverimme olivat siis luomassa tietä sille Suomelle, joka voi olla itsenäisyydestään tietoinen. Isänmaanrakkautta ei ole siellä, missä rehoittaa luokkaitsekkyys ja äidinkieli ei voi sointua kahleitten keskellä.

Tämän ovat kai jo oivaltaneet nekin, jotka näkivät teidän taistelunne ja taistelutahtonne. Siksi he ovat ottaneet uuden asenteen ja sallivat rauhassa kunnioittaa niitäkin, jotka 1918 merkittiin polttoraudalla maankavaltajiksi. Määräsihän armeijan ylipäällikkö toukokuun 19 päivän yleiseksi surupäiväksi, jolloin muisteltaisiin myöskin v. 1918 vakaumuksensa puolesta punaisellakin puolella kaatuneita. Luokkataistelu on saanut rauhallisemman luonteen. Se on ollut jo kauan sitten toivottavaa, sillä saman kansan keskuudessa käytävä taistelu on kauheistakin kauheampaa. Meille jää kyllä pitkiksi ajoiksi luokkataistelu taloudellisista asioistamme, sillä luokkayhteiskunnassa, jossa on eturistiriitoja, ei voida päästä yksimielisyyteen, mutta se, että niitä voidaan sovitella sovittelutietä, on jo suuri saavutus.

Me jätämme tällä kertaa kumpunne, vaaliaksemme niitä edelleenkin. Me lähdemme kummultanne siinä toivossa, että Teidänkin taistelunne ja uhrinne ymmärrettäisiin, että Tekin olette kantaneet kortenne siihen kekoon, joka on perusteena isänmaan, yhteisen isänmaan onnelle ja hyvinvoinnille. Me rakastamme isänmatamme, vaalimme sen itsenäisyyttä ja onnea, mutta me vakuutamme teidän kalliin muistonne ja tämän pyhän sovituksen paikan nimessä, että me myöskin käsitämme sen, että isänmaan onnen edellytyksenä on kaikkien isänmaan kansalaisten onni ja että ilman sitä ei yhteisonni ja yhteismieli voi versoa.

Seppeleitä lasketaan Tavolan muistopatsaalle.

323.2 (471) "1918"

Lounais-Hämeestä

V. 1918 punaisten muistopatsaan paljastusjuhla Forssassa

muodostui ainutlaatuiseksi tilaisuudeksi.

Yleisöä oli läsnä lähes 4.000. henkeä.

Viime sunnuntaina suoritettiin Forssassa vuoden 1918 sodan punaisten hautapatsaan paljastustilaisuudet Korkojan maastossa mitä ihanimman kesäisen sään vallitessa, heikon pilvikerroksen estäessä liiallisen helteisyyden. Juhlaan oli saapunut osanottajia kautta koko Lounais-Hämeen ja edempääkin, aina Turusta ja Muurlasta saakka, joiden seutujen miehiä joutui kansalaissodan aikana murhatuiksi Forssassa.

Juhlakulkue lähti työväentalon luota juhlapaikkaa kohti kello 13. Sen edellä kannettiin valtakunnan ja työväenpuolueiden lippuja, jotka olivat verhotut suruharsoilla. Jo ennenkuin kulkue ehti juhlapaikalle, oli sinne kokoontunut tuhatlukuinen yleisöjoukko ja lisää virtaili edelleen, niin että kaikkiaan voitiin laskea juhlassa olleen lähes 4,000 henkeä. Kulkueen saapuessa hautakentän ääreen, viritti Tampereen työväenyhdistyksen soittokunta suruhymnin ja liput asettuivat muistopatsaan molemmille puolille kunniantekoasentoon, jossa ne pysyivät koko juhlan ajan.

Soittokunnan soitettua Työväen marssin, astui mikrofoonin ääreen Forssan kauppalan v.t. kauppalanjohtaja, toveri Joose Palmen pitämään patsaan paljastuspuhetta. Hän lausui seuraavaa:

Tänä päivänä, 8:tena heinäkuuta 1945 on vihdoin koittanut se hetki, jolloin tähän rinteeseen kätketyille vainajille julkisesti tunnustetaan kansalaisoikeudet kuolleiden valtakunnassa.

Näiden vainajien kunnioitettavat omaiset. Teidän odotusaikanne on ollut tavattoman pitkä. 27 vuotta on jo ehtinyt kulua niistä tyrmistyttävän kauhun ja tuskan hetkistä, kun surman laukauksien kaiku tältä rinteeltä Teille — ja meille kaikille ilmoitti jotakin kauheata jälleen tapahtuneen. Noina aikoina näillä haudoilla kuolleille kuuluva kunnian teko ei saattanut tuila kysymykseenkään. Vasta näinä päivinä, monien kärsimysten ja monen monien tuskan hetkien jälkeen on yhteiskuntamme kypsynyt tunnustamaan sen muutoksen, jonka voimakkaan esiinpyrkimyksen uhrien muistomerkin äärellä nyt seisomme.

Tämä rakennelma ei ole vihan eikä koston huutomerkki, eikä se voi olla myöskään hyvitys, eikä korvaus Teille, Teidän kärsimistänne tuskista, menetyksistä ja vääryyksistä, joita on paljon tullut osaksenne. Teidän kohtalonne oli kova. Moni Teistä jäi suuren perheen kanssa kamppailemaan ankarassa puristuksessa Te olitte, samoin kuin Teidän vainajannekin, julkisen yhteiskunnan hyljeksimiä ja alas poljettuja. Mutta Te ette olleet koskaan yksin. Koko silloin sorrettu luokka eli mukana Teidän murheessanne ja tunsi omakseen Teidän kahtalonne. Me olemme voittaneet. Vapautunein mielin kokoonnumme tä-

Veljeshaudalla paljastettu patsas.

dyn taistelun uhreja. He ovat edelleen jatkuvan taistelun liekki ja voimanlähde. Demokraattisten aatteiden palava vartio.

Tässä onkin asian ydin. Tämän kaiken on työväenluokka aina tajunnut. Se on aina epäilyksittä, vaikeinakin aikoina, uskonut ja luottanut aatteittensa voittoon ja tulevaisuuteen. Senvuoksi tämä rinne on meille kaikille aina ollut rakas ja erityisen arvokas elämän kiinnekohta. Tätä paikkaa on aina vaalittu ja hoidettu, osin masentunein mielin, mutta sydän täynnä uskoa ja luottamusta. Senvuoksi onkin nyt, kun vapaan ilmapiirin vallitessa siihen on tullut tilaisuus, kaikki patoutuneet voimat purkautuneet yhteisiin ponnistuksiin tämän alttarin kunnostamiseksi. Kaikkien työväenjärjestöjen yhteisen hautatoimikunnan hoidon ja johdon alla tämä työ on suoritettu kädenkäänteessä kaikki vaikean ajan asettamat esteet voittaen. Tämä suuri innostus ja toimintatarmo kertoo siitä kunnioituksesta ja arvonannosta, jota paikkakuntamme koko työväestö tuntee pyhättöä kohtaan. Samaa kertoo myöskin Teidän valtaisa joukkonne ja samaa Teidän osoittama hartautenne tässä tilaisuudessa. Me tiedämme kaikki, että tässä haudassa lepää käydyn vapaustaistelun uhreja, marttyyreitä, joista aika on tekevä sankareita. Historia on lahjomaton. Ihmiskunnan kehitys kulkee historiallisten lakien alaisena. On tuleva aika, jolloin tänne kätkettyjen vainajien varjon päällä lepää todellisen sakariuden gloria.

Kun tämä laitos nyt valmiina jää vapauden vartiona täyttämään tehtäväänsä, tahdon toimikunnan puolesta kiittää kaikkia niitä jotka tavalla tai toisella ovat tämän hankkeen toteuttamisessa myötävaikuttaneet. Ketään erikseen mainitsematta ja ketään unohtamatta totean, että tähän kekoon kortensa kantaneiden lukumäärä on suuri ja vielä valtaisesti suurempi on se joukko, joka täydellä myötätunnolla on seurannut tämän työn eri vaiheita ja valmistumista.

Me olemme tässä asiassa perineet voiton, jonka arvoa emme vielä täysin ymmärrä, keventynein ja vapautunein mielin voimme palata tältä juhlapaikalta jokapäiväisen työmme pariin. Me tiedämme ja tunnemme tämän hetken velvoituksen ja tulemme

oli laskettu toivot vainajien omaiset seppeleensä ja kukkalaitteensa joita oli nelisenkymmentä. Niiden tuojat olivat joko vainajain puolisoja tai lapsia. Eräs äiti toi viiden lapsensa kanssa seppeleensä puolisonsa haudalle.

K. Aaltosen esitettyä P. Salmenojan kirjoittaman runon »Uhrien haudalla», piti johtaja Pietari Salmenoja seuraavan muistopuheen:

Vuoden 1918 uhrien omaiset!

Toverit!

Kunnioitettava muistojuhlayleisö!

Se tilaisuus, johon nyt olemme kokoontuneet tässä vanhan Forssan verraten nuoren kalmiston äärellä, johtaa ajatuksemme aikoihin runsaasti neljännesvuosisataa sitten. Keski-iässä olevat ja sitä vanhemmat työväenliikkeen naiset ja miehet muistavat elävästi tuonkin synkeän ajan, jolloin ensimmäisen maailmansodan maininageissa maamme joutui kansalaissodan pyörteisiin ja koko siten sodista tuskallisimman. Ne syyt, jotka johtivat vuoden 1918 kansalaissotaan, ovat tulleet kuluneiden vuosikymmenien aikana yksipuolisesti ja vain porvarillisten piirien katsantokantoja silmälläpitäen selitetyiksi. Tässä, hautojen partailla, ei kuitenkaan ole oikea paikka eikä oikea aika tämänkään historiallisen kysymyksen pohdinnalle. Menneet lähes kolme vuosikymmentä ja erittäinkin jälleen kokemamme äskeiset raskaat sotavuodet samoinkuin kansamme yhä jatkuvat vaikeudet antavat meille niin paljon miettimisen aihetta, että ajatuksemme väkistenkin siirtyvät läheisimpiin vuosiin ja lempeän unhoituksen huntu leviää vuoden 1918 tapahtumien ylle. Tämä unhoituksen huntu leviää niidenkin työläiskansan naisten ja miesten mieliin, jotka omakohtaisesti joutuivat elämään mainitun vuoden tapahtumat, kokemaan silloiset kuoleman kuukaudet ja jollakin tavoin säilyttämään henkensä nähdäkseen pian taas työväenliikkeen uuden ylösnousemuksen. Sellaisena hetkenä kuin tämä, jolloin olemme koolla nimenomaan vuoden 1918 uhrien merkeissä ja osoittamassa heille kunnioitustamme, tällaisena hetkenä kuitenkin syöksyy muistojemme kartanolle kaikki se tuska — ajatelkaamme esim. tällä paikalla keväällä 1918 ammuttujen tovereiden kärsimyksiä — kaikki se ahdistus ja vaiva, jota mainitun vuoden keväällä, kesällä, syksyllä ja monen toverin kohdalla vielä kauan jälkeenpäinkin saimme kokea. Viimeksimainitut olivat niitä, jotka tämä myrsky jätti kaatamatta, toiset taas, kuten tekin, joiden muistokiveä nyt olemme paljastamassa, kaatuivat valkoisen vihan ensimmäisissä pyörremyrskyissä. Silloinkin Suomi oli kuin suuri hautausmaa, mutta hautausmaa, johon lepäämään lasketut suurimmalta osalta olivat — ja kansalaissodan loputtua olivat sitä kokonaan — työläiskansaan kuuluvia, aatteensa puolesta taistelleita tovereita ja toverittaria. Silloisilla rintamilla kaatuneita ei ollut paljonkaan, mutta sitä enemmän kuolema niitti satoaan siinä työläisparvessa, joka taisteli nälkää ja tylyä kohtelua vastaan surkeissa vankileireissä, siinä parvessa, josta niin moni veljemme ja sisaremme vuoden 1918 keväällä ja kesällä joutui paareille ja kalmistoon, mikäli siihen saakka oli voinut väistää joukkoteloituksen tuhoa. Sana: joukkoteloitus muistuu erityisesti mieleen näillä kummuilla, joiden alla nukkuu niin monta Forssan työväenliikkeen ansioitunutta toveria ja toveritarta samoinkuin satoja muidenkin seutujen työläistovereita. Pohjaton oli silloin kärsimyksemme, rannaton työläiskansan murhe. Sitä kaikkea muistellessa ajatus takoo sanoja, jotka vaatisivat ilmaisua, ja mieli tekisi singauttaa takaisin se herja, jota edesmenneinä vuosikymmeninä kansalaissodan takia työväkeen kohdistettiin. Mieli tekisi katkeraan arvosteluun, kun tänäänkin ajattelemme työväenluokan kansalaissodan aikaista kohtelua ja kohtelua samoinkuin sitä

muksensa puolesta antaa. Niin tulit teidän pitkäperjantaistanne, ristiinaulitun proletariaatin hirvittävästä pitkäperjantaista, työväenluokan pääsiäinen, sen suuri ylösnousemus. Me jotka elimme vuoden 1918 kauhut vuoden 1919 innoittavan ylösnousemuksen, vain voimme ymmärtää, mikä Golgatan tie vuoden 1918 aika on uomen työväenluokalle ollut. — Varjelkoon laupias kohtalo niin meitä kuin muitakin kansoja kokemasta samaa, minkä kansamme ja erittäinkin juuri työväki usein mainittuna kauhun vuonna sai kokea.

Painuessamme nyt hartauteemme tämän kauan ilmestymistään odottaneen muistomerkin äärellä, me tunnemme, toverit manalla, suvisen taivaan alla marttyyrihenkenne uskon juhlistavan sieluamme, uskon, joka nyt on lähempänä toteutumistaan kuin koskaan ennen. Kuinka toisenlainen onkaan tämän päivän kuva kuin se oli vuonna 1918! Ne näkökannat, joita sosialistinen työväki silloin esitti, ovat tänäpäivänä osoittautuneet enemmän kuin oikeiksi. Siksi kumpujen virsi ei soi enää ruhjottuna runona, vaan se nousee 27 vuoden murheesta ja nykyhetken ahdistavista huolista seesteiseen kirkkauteen ajatuksissa, joille runoilija on antanut muodon seuraavissa säkeissä: Me olemme haihtuva pisar, me elämme tuokion, ja kuitenkin, veli ja sisar, on elämä loputon

Elämä on loputon. Tänä päivänä, jolloin on kulunut pitkälti kolmatta vuosikymmentä kansalaissodan päättymisestä, me näemme elävästi, kuinka kaikki vuoden 1918 porvarilliset haaveet ovat haihtuneet ilmaan ja kuinka kerran niin korkeasti ylistetty valkoinen Suomi, työläisten vereille, suurille kärsimyksille ja orjuudelle rakennettu, on tällä hetkellä synkeä, epätodelliselta tuntuva muisto vain. Myöskin niiden kokemusten, vaivojen, kieltäymysten ja uhrien jälkeen, jotka ovat olleet kohtalonamme äsken elettyinä vuosina, Suomen työväenluokka elää nyt uutta suurta aikakauttaan.

Te, veljet ja sisaret manalla, olitte sekasortoisen ajan uhreja, niitä uh-

jen mieleen joutui kansalaissodan aikana murhatuiksi Forssassa.

Juhlakulkue lähti työväentalon luota juhlapaikkaa kohti kello 13. Sen edellä kannettiin valtakunnan ja työväenpuolueiden lippuja, jotka olivat verhotut suruharsoilla. Jo ennenkuin kulkue ehti juhlapaikalle, oli sinne kokoontunut tuhatlukuinen yleisöjoukko ja lisää virtaili edelleen, niin että kaikkiaan voitiin laskea juhlassa olleen lähes 4,000 henkeä. Kulkueen saapuessa hautakentän ääreen, viritti Tampereen työväenyhdistyksen soittokunta suruhymnin ja liput asettuivat muistopatsaan molemmille puolille kunniantekoasentoon, jossa ne pysyivät koko juhlan ajan.

Soittokunnan soitettua Työväen marssin, astui mikrofoonin ääreen Forssan kauppalan v.t. kauppalanjohtaja, toveri Joose Palmen pitämään patsaan paljastuspuhetta. Hän lausui seuraavaa:

Tänä päivänä, 8:tena heinäkuuta 1945 on vihdoin koittanut se hetki, jolloin tähän rinteeseen kätketyille vainajille julkisesti tunnustetaan kansalaisoikeudet kuolleiden valtakunnassa.

Näiden vainajien kunnioitettavat omaiset. Teidän odotusaikanne on ollut tavattoman pitkä. 27 vuotta on jo ehtinyt kulua niistä tyrmistyttävän kauhun ja tuskan hetkistä, kun surman laukauksien kaiku tältä rinteeltä Teille — ja meille kaikille ilmoitti jotakin kauheata jälleen tapahtuneen. Noina aikoina näillä haudoilla kuolleille kuuluva kunnian teko ei saattanut tuila kysymykseenkään. Vasta näinä päivinä, monien kärsimysten ja monen monien tuskan hetkien jälkeen on yhteiskuntamme kypsynyt tunnustamaan sen muutoksen, jonka voimakkaan esiinpyrkimyksen uhrien muistomerkin äärellä nyt seisomme.

Tämä rakennelma ei ole vihan eikä koston huutomerkki, eikä se voi olla myöskään hyvitys, eikä korvaus Teille, Teidän kärsimistänne tuskista, menetyksistä ja vääryyksistä, joita on paljon tullut osaksenne. Teidän kohtalonne oli kova. Moni Teistä jäi suuren perheen kanssa kamppailemaan ankarassa puristuksessa Te olitte, samoin kuin Teidän vainajannekin, julkisen yhteiskunnan hyljeksimiä ja alas poljettuja. Mutta Te ette olleet koskaan yksin. Koko silloin sorrettu luokka eli mukana Teidän murheessanne ja tunsi omakseen Teidän kohtalonne. Me olemme voittaneet. Vapautunein mielin kokoonnumme tähän tilaisuuteen. Me vihimme tästä haudasta alttarin, jonka uumenissa sinne kätkettyjen — ja Teidän palavat huokauksenne nousevat korkeuksiin kertomaan tuleville sukupolville siitä voitontahdosta ja palavasta vapauden kaipuusta, jota noina onnettomina vuosina ei vielä kyetty toteuttamaan. Tässä seisoo virstantolppa, vanhan ja uuden yhteiskunnan rajamailla.

Tämä yksinkertainen kraniittipatsas, jonka nyt paljastan, seisokoon tässä, meidän kaikkien tukemana ja vartioimana muistomerkkinä tuleville sukupolville vapauden aamun sarastuksesta. Se kertokoon heille nykyisten sukupolvien kärsimyksistä ja uhreista, joita meidän sukupolvemme vapauden hintana ovat antaneet.

Nyt poistettiin patsaan ympäriltä musta verho. Torvisoittokunta soitti suruhymnin »Ikuinen kaipaus» ja puhuja jatkoi:

Hyvät toverit.

Neljännesvuosisata on lyhyt aika, vain murto-osa normaaliin ikään ehtineen ihmisenkin elämästä. Vielä paljon lyhyempi se on historiallisena ajanjaksona. Siitä huolimatta tämä aika on kuitenkin ollut tavattoman tapahtumarikas ja historiallisesti tavattoman merkittävä. Näiden vuosien tapahtumien vaikutuksen syvyys ja laajuus ei ole vielä arvioitavissa. Sen rakentaminen jää meidän ja meidän lastemme tehtäväksi. Mutta yhden asian me ymmärrämme ja siitä me kaikki olemme yksimielisiä. Kahdennenkymmenennen vuosiluvun tapahtumat sisältävät demokraattisen aatteiden sisäänmurron ja me tiedämme, että vainajat tässä rinteessä ovat silloin käy-

Veljeshaudalla paljastettu patsas.

dyn taistelun uhreja. He ovat edelleen jatkuvan taistelun liekki ja voimanlähde. Demokraattisten aatteiden palava vartio.

Tässä onkin asian ydin. Tämän kaiken on työväenluokka aina tajunnut. Se on aina epäilyksittä, vaikeinakin aikoina, uskonut ja luottanut aatteittensa voittoon ja tulevaisuuteen. Senvuoksi tämä rinne on meille kaikille aina ollut rakas ja erityisen arvokas elämän kiinnekohta. Tätä paikkaa on aina vaalittu ja hoidettu, osin masentunein mielin, mutta sydän täynnä uskoa ja luottamusta. Senvuoksi onkin nyt, kun vapaan ilmapiirin vallitessa siihen on tullut tilaisuus, kaikki patoutuneet voimat purkautuneet yhteisiin ponnistuksiin tämän alttarin kunnostamiseksi. Kaikkien työväenjärjestöjen yhteisen hautatoimikunnan hoidon ja johdon alla tämä työ on suoritettu kädenkäänteessä kaikki vaikean ajan asettamat esteet voittaen. Tämä suuri innostus ja toimintatarmo kertoo siitä kunnioituksesta ja arvonannosta, jota paikkakuntamme koko työväestö tuntee pyhättöä kohtaan. Samaa kertoo myöskin Teidän valtaisa joukkonne ja samaa Teidän osoittama hartautenne tässä tilaisuudessa. Me tiedämme kaikki, että tässä haudassa lepää käydyn vapaustaistelun uhreja, marttyyreitä, joista aika on tekevä sankareita. Historia on lahjomaton. Ihmiskunnan kehitys kulkee historiallisten lakien alaisena. On tuleva aika, jolloin tänne kätkettyjen vainajien varjon päällä lepää todellisen sakariuden gloria.

Kun tämä laitos nyt valmiina jää vapauden vartiona täyttämään tehtäväänsä, tahdon toimikunnan puolesta kiittää kaikkia niitä jotka tavalla tai toisella ovat tämän hankkeen toteuttamisessa myötävaikuttaneet. Ketään erikseen mainitsematta ja ketään unohtamatta totean, että tähän kekoon kortensa kantaneiden lukumäärä on suuri ja vielä valtaisesti suurempi on se joukko, joka täydellä myötätunnolla on seurannut tämän työn eri vaiheita ja valmistumista.

Me olemme tässä asiassa perineet voiton, jonka arvoa emme vielä täysin ymmärrä, keventynein ja vapautunein mielin voimme palata tältä juhlapaikalta jokapäiväisen työmme pariin. Me tiedämme ja tunnemme tämän hetken velvoituksen ja tulemme aina seisomaan tämän alttarin suojana ja valppaina demokraattisen vapauden vartijoina ja taistelijoina.

Puheen päätyttyä alkoi seppelten laskeminen. Ensimmäisenä astuivat patsaan ääreen Forssan työväenyhdistyksen puheenjohtaja T. Kaivos ja K. Aaltonen tuoden yhdistyksen seppeleen. Forssan kauppalan seppeleen laskivat kauppalanjohtaja J. Palmen ja valtuuston puheenjohtaja V. Kilpi. Tammelan kunnan seppeleen laski kunnanvaltuuston puheenjohtaja K. Kotinoja. Sosialidemokraattisten järjestöjen seppeleitä laskettiin: Tammelan sos.-dem. kunnallisjärjestön ja koko kunnan työväenyhdistysten yhteinen, Kojon, Kalsun ja Sukulan työväenyhdistysten, Humppilan, Someron, Jokioisten ja Muurlan pitäjien työväenjärjestöjen yhteiset seppeleet sekä Forssan v.- ja u.-seura Alun seppele. Forssan sd. Työläisnuorisoosasto oli lahjoittanut rahasumman patsasrahastoon. Kommunististen järjestöjen puolesta laskettiin myös seppeleitä Forssan SKP:n ja SKDL:n naisten ja nuorten sekä Kiipun Demokraattisen yhdistyksen. Ammatillisten järjestöjen seppeleitä laskettiin Forssan kutomatyöläisten ja puutyöväen osastojen puolesta. Niinikään laskettiin Turun ESY:n seppele. Kun yhteisöjen seppeleet

pitäen selitetyiksi. Tässä, hautojen partailla, ei kuitenkaan ole oikea paikka eikä oikea aika tämänkään historiallisen kysymyksen pohdinnalle. Menneet lähes kolme vuosikymmentä ja erittäinkin jälleen kokemamme äskeiset raskaat sotavuodet samoinkuin kansamme yhä jatkuvat vaikeudet antavat meille niin paljon miettimisen aihetta, että ajatuksemme väkistenkin siirtyvät läheisimpiin vuosiin ja lempeän unhoituksen huntu leviää vuoden 1918 tapahtumien ylle. Tämä unhoituksen huntu leviää niidenkin työläiskansan naisten ja miesten mieliin, jotka omakohtaisesti joutuivat elämään mainitun vuoden tapahtumat, kokemaan silloiset kuoleman kuukaudet ja jollakin tavoin säilyttämään henkensä nähdäkseen pian taas työväenliikkeen uuden ylösnousemuksen. Sellaisena hetkenä kuin tämä, jolloin olemme koolla nimenomaan vuoden 1918 uhrien merkeissä ja osoittamassa heille kunnioitustamme, tällaisena hetkenä kuitenkin syöksyy muistojemme kartanolle kaikki se tuska — ajatelkaamme esim. tällä paikalla keväällä 1918 ammuttujen tovereiden kärsimyksiä — kaikki se ahdistus ja vaiva, jota mainitun vuoden keväällä, kesällä, syksyllä ja monen toverin kohdalla vielä kauan jälkeenpäinkin saimme kokea. Viimeksimainitut olivat niitä, jotka tämä myrsky jätti kaatamatta, toiset taas, kuten tekin, joiden muistokiveä nyt olemme paljastamassa, kaatuivat valkoisen vihan ensimmäisissä pyörremyrskyissä. Silloinkin Suomi oli kuin suuri hautausmaa, mutta hautausmaa, johon lepäämään lasketut suurimmalta osalta olivat — ja kansalaissodan loputtua olivat sitä kokonaan — työläiskansaan kuuluvia, aatteensa puolesta taistelleita tovereita ja toverittaria. Silloisilla rintamilla kaatuneita ei ollut paljonkaan, mutta sitä enemmän kuolema niitti satoaan siinä työläisparvessa, joka taisteli nälkää ja tylyä kohtelua vastaan surkeissa vankileireissä, siinä parvessa, josta niin moni veljemme ja sisaremme vuoden 1918 keväällä ja kesällä joutui paareille ja kalmistoon, mikäli siihen saakka oli voinut väistää joukkoteloituksen tuhoa. Sana: joukkoteloitus muistuu erityisesti mieleen näillä kummuilla, joiden alla nukkuu niin monta Forssan työväenliikkeen ansioitunutta toveria ja toveritarta samoinkuin satoja muidenkin seutujen työläistovereita. Pohjaton oli silloin kärsimyksemme, rannaton työläiskansan murhe. Sitä kaikkea muistellessa ajatus takoo sanoja, jotka vaatisivat ilmaisua, ja mieli tekisi singauttaa takaisin se herja, jota edesmenneinä vuosikymmeninä kansalaissodan takia työväkeen kohdistettiin. Mieli tekisi katkeraan arvosteluun, kun tänäänkin ajattelemme työväenluokan kansalaissodan aikaista kohtelua ja kohtaloa samoinkuin sitä jatkuvaa vastatuulta ja niitä oikeuksiemme rajoittamispyrkimyksiä jotka löivät leimansa kauan 1920-luvulle ja voimistuivat jälleen 1930-luvun taitteessa. Viimeksimainitun vuosikymmenen alusta — lapuanliikkeen aikakaudesta, tulisi tässäkin yhteydessä taas kerran sanoa ankara sana. Väistäkäämme kumminkin kuten jo edellä olemme sopineet tässä tilaisuudessa noihin aikoihin kajoamasta Vallitkoon haudoilla tyyntymys, tyyneys ja sovituksen henki, halu nähdä kunkin aikakauden ihmisten kohtalo toisessa valaistuksessa kuin voimme nähdä sen silloin, jolloin itse elämme ja taistelemme olevien olojen rajuissa pyörteissä.

Toverit, veljet manalla!

Olette nukkunet jo pitkän tuokion. Kummuillanne ovat kukkineet monen kesän kukat, lakastuneet syksyyn ja jälleen nousseet uuteen kevääseen ja kesään. Kokonaan uusi polvi on kasvanut jälkeenne, polvi, josta siitäkin, tosin toisenlaisissa olosuhteissa kuin te, niin moni jo on tullut mullan lapseksi. Tästä on osoituksena viereisellä hautausmaalla olevat lukuisat valkeat ristit. Kuinka paljon sodat ja muut murroskaudet ovatkaan vaatineet uhreja niin Suomen kansalta kuin kaikilta muiltakin maailman kansoilta. Se uhri, jonka vuoden 1918 työläisnaiset ja -miehet joutuivat aikanaan antamaan, oli annettu lämpimin sydämin, vapain mielin totisen aatteen puolesta. Työväenluokka ei koskaan ole kysynyt teiltä, vuoden 1918 vainajat, erehdyittekö, sillä se tiesi, kukin meistä tiesi sen noina aikoina tunnossaan: enempää kuin te omalta kohdaltanne uhrasitte ei kukaan voi vakau-

muksensa puolesta antaa. Niin tuli teidän pitkäperjantaistanne, ristiinnaulitun proletariaatin hirvittävästä pitkäperjantaista, työväenluokan pääsiäinen, sen suuri ylösnousemus. Me jotka elimme vuoden 1918 kauhut vuoden 1919 innoittavan ylösnousemuksen, vain voimme ymmärtää, mikä Golgatan tie vuoden 1918 aika on uomen työväenluokalle ollut. — Varjelkoon laupias kohtalo niin meitä kuin muitakin kansoja kokemasta samaa, minkä kansamme ja erittäinkin juuri työväki usein mainittuna kauhun vuonna sai kokea.

Painuessamme nyt hartauteemme tämän kauan ilmestymistään odottaneen muistomerkin äärellä, me tunnemme, toverit manalla, suvisen taivaan alla marttyyrihenkenne uskon juhlistavan sieluamme, uskon, joka nyt on lähempänä toteutumistaan kuin koskaan ennen. Kuinka toisenlainen onkaan tämän päivän kuva kuin se oli vuonna 1918! Ne näkökannat, joita sosialistinen työväki silloin esitti, ovat tänäpäivänä osoittautuneet enemmän kuin oikeiksi. Siksi kumpujen virsi ei soi enää ruhjottuna runona, vaan se nousee 27 vuoden murheesta ja nykyhetken ahdistavista huolista seesteiseen kirkkauteen ajatuksissa, joille runoilija on antanut muodon seuraavissa säkeissä: Me olemme haihtuva pisar, me elämme tuokion, ja kuitenkin, veli ja sisar, on elämä loputon.

Elämä on loputon. Tänä päivänä, jolloin on kulunut pitkälti kolmatta vuosikymmentä kansalaissodan päättymisestä, me näemme elävästi, kuinka kaikki vuoden 1918 porvarilliset haaveet ovat haihtuneet ilmaan ja kuinka kerran niin korkeasti ylistetty valkoinen Suomi, työläisten vereile, suurille kärsimyksille ja orjuudelle rakennettu, on tällä hetkellä synkeä, epätodelliselta tuntuva muisto vain. Myöskin niiden kokemusten, vaivojen, kieltäymysten ja uhrien jälkeen, jotka ovat olleet kohtalonamme äsken elettyinä vuosina, Suomen työväenluokka elää nyt uutta suurta aikakauttaan.

Te, veljet ja sisaret manalla, olitte sekasortoisen ajan uhreja, niitä uhreja, joita valitettavasti Suomen työväenluokan on tarvinnut liian usein taistelussaan antaa. Mutta te, niinkuin taistelumme kaikkien aikojen uhrit, julistatte kummuiltanne vapauden ja valon ikuisuutta. Te julistatte mitä meissä on parhainta ollut, se jää jälkeemme. Me sorrumme ja kuolemme, mutta hautojemme yli — niinkuin on tapahtunut vuoden 1918 uhrienkin kohdalla — puhaltaa huomenen tuuli, uuden elämän tuuli, sillä elämä on sittenkin aina kuoleman voittaja ja pimeimmänkin tien päässä häämöittää valkeneva päivä.

Rauha teille. Kunnia muistollenne.

Puheen jälkeen esitti Iida Saarinen lausuntaa ja sitten puhui vielä sihteeri H. Lindqvist, minkä jälkeen yhdistetty puhekuoro esitti P. Salmenojan vaikuttavan runon »Kumpujen virsi» ja tilaisuus päättyi torvisoittokunnan esittämällä Kansainvälisellä työväen marssilla.

Tilaisuuden päätyttyä valtaisat yleisöjoukot viihtyivät vielä jonkun aikaa patsaan ympärillä ja edempää tulleet kävivät sitä lähempää katselemassa. Sitten poistuttiin hiljaisina tästä mieliinpainuneesta juhlasta kukin kotiseudulleen.

Patsas jäi Korkojan hiljaiseen maastoon monumenttina kertomaan menneiden aikojemme historiasta ja sen vaiherikkaista ajoista ja uhreista, joita tämän hautapaikan vainajat ovat joutuneet antamaan työväenluokkamme hyväksi.

EILU

ilumestaruuksista

een sunnuntaina.

tari. Kaksoismestareita Vehmas,)ksa ja Roito.

tonutkaan tunnustaa vielä menettäneensä parhaiden aikojensa otetta ja vei kuin veikin tässä hyppylajissa kilpailujen toisen mestaruutensa. 3-loikassa ei Kaukolla ollut kunnon vastusta.

Kiekonheitossa uhkasi Koetuksen Roito vahvasti Alun Lindergiä, joka tänä kesänä on heitellyt yli 40 metrin tuloksiakin, mutta viimemainittu pystyi sentään korjaamaan mestaruuden muutaman sentin erolla. Keihäänheitossa vuorostaan oli Roito yhtä tiukalla Pyrkivän Koskelan kanssa.

Tulokset:

200 m: mestari T. Vehmas, VähK 24,3; 2) T. Kauko FA 24,4; 3) R. Tirkkonen, HäK 24,5.

110 aidat: mestari V. Olenius FA 16,6; 2) R. Tirkkonen HäK 17,2; 3) L. Kari ITo 17,4.

300 m: mestari T. Vehmas VähK 53,4; 2) R. Siik HäK 54,1; 3) M. Suominen JoK 55,1.

1500 m: mestari T. Hällström I-EE 4.18,0; 2) V. Lindholm HarT 4.19,2; 3) K. Jukka HäK 4.21,4.

10.000 m: mestari T. Levänen RKV 35.14,4; 2) J. Savolainen HäK 35.34,2; 3) T. Reunanen Nousu 35.47,8.

Seiväs: mestari A. Oksa ITo 350; 2) V. Olenius FA 340; 3) V, Juvonen RiP 310.

3-loikka: mestari T. Kauko FA 12.21; 2) V. Salo FA11.00.

Kiekko: mestari H. Linderg FA 38.30; 2) E. Roito JoK 38.15; 3) J. Halme LeV 35,95.

Keihäs: mestari E. Roito JoK 53.62; 2) T. Koskela RiP 53,20; 3) V. A. Juvonen RiP 50,26.

merkillepantavaa oli sellaisen tähänasti melko tuntemattoman seuran kuin Iso-Evon Esan esiinmurto. Sillä oli edustajansa melkein joka lajissa ja nämä sijoittautuivatkin melko hyvin.

Yksityisistä kilpailijoista korjasi suurimman saaliin Alun monipuolisuusmies Olenius, jonka tilille merkittiin kokonaista kolme mestaruutta. Kaksoismsetareitat uli useampia, nimittäin Vehmas, Hällström, Oksa ja Roito. Näistä on entisiä nimimiehiä kaikki muut paitsi Hällström, joka näissä kilpailuissa esiintyi ensimmäistä kertaa ratajuoksijana. Yleensä mestaruudet menivät vanhoille tunnetuille tekijöille, mutta myös monia uusia ja lupaavia nimiäkin esiintyi tulosluettelossa.

Sunnuntain kilpailuista muodostui mielenkiintoisimmaksi 1500 m juoksu, jossa oli myön eniten mestaruuden tavoittelijoita mukana. Esan Hällstaröm sekoitti tässäkin ennakkolaskelmat, nujertaen pitkällä ja voimakkaalla kirillään Tenhon Lindholmin ja Kiistaveikkojen Leväsen, joka sai lopussa päästää vielä Kisan Jukankin ohitseen, Jukan juoksu olisin yksi kilpailujen miellyttävimpiä yllätyksiä. — Levänen suoritti todellisen urakan osallistumalla vielä 10.000 metrin matkallekin, minkä hän voitti helposti, vaikka Kisan Savolainen tekikin hänelle seuraa loppukilometreille saakka.

Pikamatkoilla Kipinän Vehmas sekä 200 että 400 metrin mestaruudet. Ensinmainitulla matkalla käytiin toisesta tilasta ankara kiista Kaukon ja Tirkkosen välillä. Neljännesmailin joutuivat juoksemaan melkein heti 200 metrin kilpailun jälkeen. Vehmas aloitti rauhallisesti, mutta kiihdytti maatkalla tahtiaan niin, ettei toisilla ollut mitään sanomista hänen voittoaan vastaan. Aika 53,4 on hyvää luokkaa. Siikin ja Suomisen aikaero tuntuu liian suurelta siihen välimatkaan nähden, mikä heidät maalissa eroitti.

Hypyissä oli osanottajia vähän ja

Postikonttorien yleisurheilukilpailut.

Viime sunnuntaina pidettiin Lahdessa n.s. neljän kaupungin Tampereen, Lahden, Hämeenlinnan ja Heinolan postikonttorien väliset yleisurheilukilpailut. Lahti voitti kilpailun pistemäärällä 73, Heinola sai 68, Tampere 65 ja Hämeenlinna 45 pistettä. Illalla oli Lahden postikonttori, joka toimi isäntänä järjestänyt oikein onnistuneen päättäjäisjuhlan palkinnonjakoineen Kauppahotelliin. Tulokset olivat seuraavat:

100 m juoksu: 1) Pirskanen, Lahti 11.9, 2) E. Malin, Heinola 12.0, 3) Mäkinen, Tampere 12.1, 4) Kokkonen, Heinola 12.2. Hämeenlinnan Tammisen oli 6 ajalla 12.4.

Ikämiesten 100 m: 1) Silve, Lahti 13.8, 2) Niiles, Hämeenlinnan 13.9, 3) Mäkelä, Lahti 14.1.

Kuulantyöntö: 1) E. Malin, Heinola 14.34, 2) Mäkinen, Tampere 12.67, 3) Virtanen, Tampere 12.30, 4) Alho, Lahti 11.68.

Ikämiesten sarja: 1) Niiles, Hämeenlinna 12.92, 2) Väinönheimo, Lahti 11.16, 3) Mäkelä, Lahti 10.10, 4) Perälä, Tampere 8.64.

Pituushyppy: 1) Mäkinen, Tampere 5.98, 2) E. Malin, Heinola 5.88, 3) Pirskanen, Lahti 5.84. Hämeenlinnan Tammienn oli 8 tuloksella 5.14.

Ikämiehet: 1) Silve, Lahti 4.55, 2) Niiles, H:linna 4.37, 3) Mäkelä, Lahti 4.18, 4) Perälä, Tampere 3.08.

Keihäs: 1) E. Malin, Heinola 42.40, 2) Heinonen, Lahti 41.50, 3) Mäkinen,

Lähes 100 osanottajaa

piirimme nuorten yleisurheilumestaruuskilpailuissa viime sunnuntaina.

TUL:n Hämeen piirin nuorten mestaruuskisat Riihimäellä viime sunnuntaina muodostuivat vilkkaiksi runsaas sisältönsä vuoksi. 26 kilpailulajia ja likipitäen satapäinen poikaparvi antoivat toimitsijoille työtä yllin kyllin. Kaikki sujui kuitenkin laskelmien mukaisesti muuten, paitsi että yleisöä oli vähemmän kuin kilpailijoita ja toimitsijoita.

Kilpailut muodostuivat useassa kohdassaan kauniiksi kiistaksi voitosta ja sijoituksista. Riihimäen Pyrkivälle tuli pettymys Risto Raskin edellisellä viikolla harjoituksissa loukattua jalkansa. Poika eti näin ollen voinut edustaa seuransa värejä tässä merkittävässä katselmuksessa. Forssan Alku oli lähettänyt matkaan vahvan edustuksen ja valloitti kokonaista 11 ensitilaa. Samaan lukuun pääsi Riihimäen Pyrkiväkin, mutta Alku korjasi silti pisteitä seuraavista sijoista eniten.

Mestaruuskilpailulajien ohella oli ohjelmassa muutamia lajeja piirikunnallisina.

Tulokset:

Alle 21-v. lajit:

100 m: mestari P. Nurmi FA 12,4; 2) A. Vakkari FA 12,5; 3) A. Leppäkoski HuRV 12,7.

110 m aidat: mestari A. Vakkari FA 19,2; 3) O. Elomaa RiP 19,8.

800 m: mestari A. Janhunen HarTe 2.10,8; 2) P. Nyberg HäK 2.11,8; 3) P. Salmi FA 2.19,8.

4×100 m viesti: mestari Forssan Alku (Vakkari, Kask, Jaakkola, Nurmi) 50,8; 2) Jokioisten Koetus 52,0.

Korkeus: mestari Y. Äikäs HäR 155; 2) A. Vakkari FA 145; 3) O. Elomaa RiP 140.

Kuula: (5,4): mestari Y. Äikäs HäR 13,24; 2) A. Leppäkoski; HuRV 12,87; 3) L. Lehti JoKo 12,87.

Alle 18-v. lajit:

100 m: mestari T. Karjalainen RiP 12,5; 2) P. Sundberg RiP 13,0; 3) K. Aaltonen TuS 13,3.

110 m aidat: 1) P. Sundberg RiP 19,6; 2) P. Lehto FA 21,2; 3) T. Grönfors FA 21,2.

400 m: 1) T. Karjalainen RiP 64,1; 2) N. Pohjonen HarTe 68,7.

800 m: 1) T. Karjalainen RiP 2.23,5; 2) I. Ojala FA 2.24,7; 3) K. Kivinen FA 2.26,3.

4×400 m viesti: mestari Forssan Alku (Mäkelä, Lindstedt, Vuolanne, Mansikkala) 54,7; 2) Turengin Sarastus 55,9.

Korkeushyppy: mestari S. Vuolanne FA 155; 2) P. Rantanen ITo 150; 3) P. Helminen TuS 140.

Seiväshyppy: mestari S. Vuolanne FA 275; 2) V. Tuominen TuS 265; 3) V. Soina JoKo 265.

Pituushyppy: 1) P. Sunderg RiP 503; 2) K. Lindstedt FA 480; 3) V. Tuominen TuS 478.

Kuulantyöntö: mestari P. Sundberg RiP 12,03; 2) T. Tapanen RiP 11.40; 3) P. Rantanen ITo 11,13.

Kiekonheitto: 1) T. Tapanen RiP 31,35; 2) P. Sunderg RiP 31.05; 3) S. Vuolanne FA 30,82.

Keihäänheitto: 1) P. Sunderg RiP 48,59; 2) P. Rautanen ITo 44,64; 3) A. Lehtonen JoKo 40.65.

Alle 16-v. lajit:

100 m: mestari H. Karlsson FA 12,8; 2) P. Lehtonen FA 13,0; 3) R Virtanen RiP 13,3.

5×100 m: mestari Forssan Alku (Lehtoila, Sjölom, Lahtonen, Jussila, Karlsson) 1.07,1; 2) Riihimäen Pyrkivä 1.10,1; 3) Jokioisten Koetus 1.11,5.

Pituushyppy: mestari H. Karlsson FA 510; 2) I. Heinonen HäK 489; 3) B. Sjölom FA 477.

Kuula: (3,6): mestari R. Virtanen RiP 12,99; 2) P. Oksa HuRV 12,78; 3) H. Karlsson FA 12,66.

Korkeushyppy: 1) V. Vuorela LauN 150; 2) H. Karlsson FA 145; 3) T. Raikio JoKo 140.

Alle 14-v. lajit:

60 m: H. Hellsten FA 8,5; 2) J. Tähti RiP 8,7; 3) E. Lammi FA 8,8.

4×100 m viesti: mestari Riihimäen Pyrkivä (Toivonen, Silvennoinen, Rasehorn, Tähti) 58,9; 2) Forssan Alku 59,0; 3) LauN 62,1.

Pituushyppy: 1) E. Lammi FA 452; 2) J. Tähti RiP 439; 3) L. Rautanen FA 425.

Kuulantyöntö (3,6 kg): 1) J. Tähti RiP 10,11; 2) I. Rantanen ITo 9,98; 3) R. Silvennnoinen RiP 8,98.

Hämeenlinnan Uimaseura voitti

Lahden US:n kaupunkiottelussa pistein 46—33.

Suomen viestinjuoksumestaruuskilpailut

suoritettiin Tampereella sunnuntaina Pyrinnön järjestäminä. Järjestävä seura korjasi voiton sekä lyhyessä että pitkässä viestissä. Tulokset:

4×100 m: 1) Tampereen Pyrintö 43,4; 2) Kiffen 43,6; 3) Turun UL 44,4.

4×400 m: 1) Helsingin IFK 3.23,2; 2) Kiffen 3.26,8; 3) Helsingin Kullervo 3.27,6.

4×1500 m: 1) Tampereen Pyrintö 16.06,2; 2) Karhulan Katajaiset 16.15,4; 3) Helsingin Kisa-Veikot 16.31,2.

Lisäksi suoritettiin myöskin katsastuskilpailuja Tanska—Suomi maaottelua varten kuulantyönnössä, kiekonheitossa ja seiväshypyssä. — Tulokset:

Kuula: 1) Y. Lehtilä TuTo 15.05; 2) O. Suomela LUM 14.74; 3) S. Bärlund TP 14.61; 4) U. Andersson Tyrvään Kisa 14.00; 5) V. Sutinen SV 13.58.

Kiekko: 1) E. Ketonen Vähänkyrön Visa 43.89; 2) V. Nyqvist Kiffen 43.35; 3) T. Laihorinne EU 42.58; 4) E. Ahokas UL 42.24.

Seiväs: 1) S. Uotila HlT 380; 2) P. Korpela TP 370; 3) M. Hurme TuPy 370; 4) A. Ketonen MU 360; 5) M. Saarinen TuPy 360.

Hämeenlinna voitti Tampereen maantiepyöräilyssä.

Hämeenlinnan Tarmo järjesti viime sunnuntaina kaupunkiottelun Hämeenlinna—Tampere maantiepyöräilyssä 85 km:n matkalla. Kilpailun voitti ylivoimaisesti Hämeenlinnan Tarmo, viiden miehen ajan ollessa yhteenlaskettuna 12.51.37,0, Tampereen Pyörä-Pojat 13.02.33,6. Tulokset: 1) P. Kuusinen, HT 2.26.23,2, 2) A. Visuri, HT 2.26.25,0, 3) L. Pelkki, TPP 2.32.27,2, 4) M. Peitso, TPP 2.32.28,8, 5) H. Ylänne, HT 2.35.55,4.

Painiliitto voitti TUL:n

tasaväkisessä ottelussa 15—13.

Suomen Painiliiton ja TUL:n välinen liitto-ottelu painissa suoritettiin viime lauantaina ja sunnuntaina Kemin Meripuistossa. Kumpaisena-

merkillepantavaa oli sellaisen tähänasti melko tuntemattoman seuran kuin Iso-Evon Esan esiinmurto. Sillä oli edustajansa melkein joka lajissa ja nämä sijoittautuivatkin melko hyvin.

Yksityisistä kilpailijoista korjasi suurimman saaliin Alun monipuolisuusmies Olenius, jonka tilille merkittiin kokonaista kolme mestaruutta. Kaksoismsetareitat uli useampia, nimittäin Vehmas, Hällström, Oksa ja Roito. Näistä on entisiä nimimiehiä kaikki muut paitsi Hällström, joka näissä kilpailuissa esiintyi ensimmäistä kertaa ratajuoksijana. Yleensä mestaruudet menivät vanhoille tunnetuille tekijöille, mutta myös monia uusia ja lupaavia nimiäkin esiintyi tulosluettelossa.

Sunnuntain kilpailuista muodostui mielenkiintoisimmaksi 1500 m juoksu, jossa oli myön eniten mestaruuden tavoittelijoita mukana. Esan Hällstaröm sekoitti tässäkin ennakkolaskelmat, nujertaen pitkällä ja voimakkaalla kirillään Tenhon Lindholmin ja Kiistaveikkojen Leväsen, joka sai lopussa päästää vielä Kisan Jukankin ohitseen, Jukan juoksu olisin yksi kilpailujen miellyttävimpiä yllätyksiä. — Levänen suoritti todellisen urakan osallistumalla vielä 10.000 metrin matkallekin, minkä hän voitti helposti, vaikka Kisan Savolainen tekikin hänelle seuraa loppukilometreille saakka.

Pikamatkoilla Kipinän Vehmas sekä 200 että 400 metrin mestaruudet. Ensinmainitulla matkalla käytiin toisesta tilasta ankara kiista Kaukon ja Tirkkosen välillä. Neljännesmailin joutuivat juoksemaan melkein heti 200 metrin kilpailun jälkeen. Vehmas aloitti rauhallisesti, mutta kiihdytti maatkalla tahtiaan niin, ettei toisilla ollut mitään sanomista hänen voittoaan vastaan. Aika 53,4 on hyvää luokkaa. Siikin ja Suomisen aikaero tuntuu liian suurelta siihen välimatkaan nähden, mikä heidät maalissa eroitti.

Hypyissä oli osanottajia vähän ja kilpailut laimeita huomioonottamatta sitä kaksinkamppailua, mikä käytiin seipäässä vanhan mestarihyppääjän Toiveen Oksan ja Alun Oleniuksen välillä. Viimemainitun 10-ottelumestaruuskilpailuissa saavuttama 350 tulos sai odottamaan hänestä mestaria, mutta Oksapa ei tahrin tuloksiakin, mutta viimemainittu pystyi sentään korjaamaan mestaruuden muutaman sentin erolla. Keihäänheitossa vuorostaan oli Roito yhtä tiukalla Pyrkivän Koskelan kanssa.

Tulokset:

200 m: mestari T. Vehmas, VähK 24,3; 2) T. Kauko FA 24,4; 3) R. Tirkkonen, HäK 24,5.

110 aidat: mestari V. Olenius FA 16,6; 2) R. Tirkkonen HäK 17,2; 3) L. Kari ITo 17,4.

300 m: mestari T. Vehmas VähK 53,4; 2) R. Siik HäK 54,1; 3) M. Suominen JoK 55,1.

1500 m: mestari T. Hällström I-EE 4.18,0; 2) V. Lindholm HarT 4.19,2; 3) K. Jukka HäK 4.21,4.

10.000 m: mestari T. Levänen RKV 35.14,4; 2) J. Savolainen HäK 35.34,2; 3) T. Reunanen Nousu 35.47,8.

Seiväs: mestari A. Oksa ITo 350; 2) V. Olenius FA 340; 3) V, Juvonen RiP 310.

3-loikka: mestari T. Kauko FA 12.21; 2) V. Salo FA11.00.

Kiekko: mestari H. Linderg FA 38.30; 2) E. Roito JoK 38.15; 3) J. Halme LeV 35,95.

Keihäs: mestari E. Roito JoK 53.62; 2) T. Koskela RiP 53,20; 3) V. A. Juvonen RiP 50,26.

Postikonttorien yleisurheilukilpailut.

Viime sunnuntaina pidettiin Lahdessa n.s. neljän kaupungin Tampereen, Lahden, Hämeenlinnan ja Heinolan postikonttorien väliset yleisurheilukilpailut. Lahti voitti kilpailun pistemäärällä 73, Heinola sai 68, Tampere 65 ja Hämeenlinna 45 pistettä. Illalla oli Lahden postikonttori, joka toimi isäntänä järjestänyt oikein onnistuneen päättäjäisjuhlan palkinnonjakoineen Kauppahotelliin. Tulokset olivat seuraavat:

100 m juoksu: 1) Pirskanen, Lahti 11.9, 2) E. Malin, Heinola 12.0, 3) Mäkinen, Tampere 12.1, 4) Kokkonen, Heinola 12.2. Hämeenlinnan Tamminen oli 6 ajalla 12.4.

Ikämiesten 100 m: 1) Silve, Lahti 13.8, 2) Niiles, Hämeenlinnan 13.9, 3) Mäkelä, Lahti 14.1.

Kuulantyöntö: 1) E. Malin, Heinola 14.34, 2) Mäkinen, Tampere 12.67, 3) Virtanen, Tampere 12.30, 4) Alho, Lahti 11.68.

Ikämiesten sarja: 1) Niiles, Hämeenlinna 12.92, 2) Väinönheimo, Lahti 11.16, 3) Mäkelä, Lahti 10.10, 4) Perälä, Tampere 8.64.

Pituushyppy: 1) Mäkinen, Tampere 5.98, 2) E. Malin, Heinola 5.88, 3) Pirskanen, Lahti 5.84. Hämeenlinnan Tammienn oli 8 tuloksella 5.14.

Ikämiehet: 1) Silve, Lahti 4.55, 2) Niiles, H:linna 4.37, 3) Mäkelä, Lahti 4.18, 4) Perälä, Tampere 3.08.

Keihäs: 1) E. Malin, Heinola 42.40, 2) Heinonen, Lahti 41.50, 3) Mäkinen, Tampere 41.23. H:linnan Pelto oli 5 tuloksella 37.52.

Korkeushyppy: 1) Heinonen, Lahti 165, 2) Murtoniemi, Tampere 160, 3) Anttila, Heinola 160.

1500 m.: 1) M. Laiho, H:linna 4.28.4, 2) L. Laiho, H:linna 4.28.7, 3) Mäkinen, Heinola 4.44.8.

Ruotsalaisviesti: 1) Heinola 2.16.4, 2) Tampere 2.19.0, 3) Lahti 2.22.4 , 4) H:linna 2.27.7.

Syyskuun 2 päivänä H:linnan postikonttori järjestää Suomen posti- ja lennätinkonttorien yleisurheilukilpailut. K.o. kilpailut ovat ensimmäiset laatuaan Suomessa. Helsingissä, Turussa, Tampereella ym. kaupungeissa ovat asiaan innostuneet tehtailijat sekä kauppiaat jo lahjoittaneet palkintoja k.o. kilpailuihin. Hämeenlinnalaiset voivat tehdä lahjoituksensa H:linnan postikonttorin v.t. hoitaja Lamialle.

JP 4:n SOTILASMERKKISUORITUKSISSA

viime sunnuntaina saavutettiin mm. seuraavia tuloksia:

Kanta-aliupseerit: Kuulantyöntö (5,5 kg): Vääpeli Torsti 11,82, vääpeli Porvali 11,08, ylikers. Halonen 10,81, ylikers. Huttunen 10,79.

Pituushyppy: Vääpeli Mälkönen 4,55, vääpeli Porvali 4,53, kers. Rouvari 4,43.

Uintimerkin suoritti 15 kantahenkilökuntaan kuuluvaa ja 45 varusmiestä. Sotilasmerkkikokeissa saavutti hyväksytyn tuloksen korkeushypyssä 41 varusmiestä, kuulantyönnössä 31 varusmiestä ja pituushypyssä 33 varusmiestä.

tua jalkansa. Poika eti näin ollen voinut edustaa seuransa värejä tässä merkittävässä katselmuksessa. Forssan Alku oli lähettänyt matkaan vahvan edustuksen ja valloitti kokonaista 11 ensitilaa. Samaan lukuun pääsi Riihimäen Pyrkiväkin, mutta Alku korjasi silti pisteitä seuraavista sijoista eniten.

Mestaruuskilpailulajien ohella oli ohjelmassa muutamia lajeja piirikunnallisina.

Tulokset:

Alle 21-v. lajit:

100 m: mestari P. Nurmi FA 12,4; 2) A. Vakkari FA 12,5; 3) A. Leppäkoski HuRV 12,7.

110 m aidat: mestari A. Vakkari FA 19,2; 3) O. Elomaa RiP 19,8.

800 m: mestari A. Janhunen HarTe 2.10,8; 2) P. Nyberg HäK 2.11,8; 3) P. Salmi FA 2.19,8.

4×100 m viesti: mestari Forssan Alku (Vakkari, Kask, Jaakkola, Nurmi) 50,8; 2) Jokioisten Koetus 52,0.

Korkeus: mestari Y. Äikäs HäR 155; 2) A. Vakkari FA 145; 3) O. Elomaa RiP 140.

Kuula: (5,4): mestari Y. Äikäs HäR 13,24; 2) A. Leppäkoski; HuRV 12,87; 3) L. Lehti JoKo 12,87.

Alle 18-v. lajit:

100 m: mestari T. Karjalainen RiP 12,5; 2) P. Sundberg RiP 13,0; 3) K. Aaltonen TuS 13,3.

110 m aidat: 1) P. Sundberg RiP 19,6; 2) P. Lehto FA 21,2; 3) T. Grönfors FA 21,2.

400 m: 1) T. Karjalainen RiP 64,1; 2) N. Pohjonen HarTe 68,7.

800 m: 1) T. Karjalainen RiP 2.23,5; 2) I. Ojala FA 2.24,7; 3) K. Kivinen FA 2.26,3.

4×400 m viesti: mestari Forssan Alku (Mäkelä, Lindstedt, Vuolanne, Mansikkala) 54,7; 2) Turengin Sarastus 55,9.

Korkeushyppy: mestari S. Vuolanne FA 155; 2) P. Rantanen ITo 150; 3) P. Helminen TuS 140.

Seiväshyppy: mestari S. Vuolanne FA 275; 2) V. Tuominen TuS 265; 3) V. Soina JoKo 265.

Pituushyppy: 1) P. Sunderg RiP 508; 2) K. Lindstedt FA 480; 3) V. Tuominen TuS 478.

Kuulantyöntö: mestari P. Sundberg RiP 12,03; 2) T. Tapanen RiP 11.40; 3) P. Rantanen ITo 11,13.

Kiekonheitto: 1) T. Tapanen RiP 31,35; 2) P. Sunderg RiP 31.05; 3) S. Vuolanne FA 30,82.

Keihäänheitto: 1) P. Sunderg RiP 48,59; 2) P. Rautanen ITo 44,64; 3) A. Lehtonen JoKo 40.65.

Alle 16-v. lajit:

100 m: mestari H. Karlsson FA

Hämeenlinnan Uimaseura voitti

Lahden US:n kaupunkiottelussa pistein 46—33.

Viime sunnuntaina suoritettiin Hämeenlinnan uimalaitoksella kauniin sään vallitessa kaupunkiottelu Hämeenlinna—Lahti uinnissa. Kilpailuja seuraamaan oli saapunut runsaasti yleisöä. Tulokset muodostuivat seuraavanlaisiksi:

Miesten 100 m:n vapaauinti: 1) H. Elo HUS 1.12,9; 2) N. Lampinen LUS 1.15,6; 3) M. Siiskonen, HUS 1.15,8.

Naisten 100 m:n vu: 1) Liisa Virtanen HUS 1.20,0; 2) Asta Toivonen HUS 1.21,5; 3) Sylvi Salminen LUS 1.31,3.

Miesten 200 m:n ru: 1) E. Salonen HUS 3.08,9; 2) E. Norila LUS 3.11,9; 3) K. Liitos LUS 3.16,6.

Naisten 200 m:n ru: 1) Tähkä Salisma HUS 3.22,0; 2) Anneli Manninen HUS 3.25,0; 3) Anja Talvinen HUS 3.38,2.

Miesten 100 m:n su: 1) L. Ahola LUS 1.24,0; 2) O. Sipponen HUS 1.33,3; 3) P. Pennola HUS 1.44,9.

Miesten 4×100 m:n viesti: 1) Lahden US 5.00,8; 2) Hämeenlinnan US 5.03,5.

Naisten 4×50 m:n viesti: 1) H:linnan US 2.28,2; 2) Lahden US 2.45,3.

Vesipallo-ottelu päättyi tasapeliin 1—1.

Koko kaupunkiottelun voitti Hämeenlinna pistemäärällä 46—33. Ulkopuolella kaupunkiottelun suoritettiin vielä tyttöjen ja poikien alle 16-v. 50 m:n vapaauintikilpailu, jossa parhaat tulokset muodostuivat seuraaviksi:

Tytöt: 1) Kaija Narvo 43,6; 2) Raili Mäenpää 47,1; 3) Prikke Björkman 48,6. Kaikki HUS:sta.

Pojat: 1) U. Sulka LUS 38,9; 2) H. Nurmesniemi HUS 42.1: 3) A. Luukkonen LUS 50,3.

maen Pyrkivä (Toivonen, Silvennoinen, Rasehorn, Tähti) 58,9; 2) Forssan Alku 59,0; 3) LauN 62,1.

Pituushyppy: 1) E. Lammi FA 452; 2) J. Tähti RiP 439; 3) L. Rautanen FA 425.

Kuulantyöntö (3,6 kg): 1) J. Tähti RiP 10,11; 2) I. Rantanen ITo 9,98; 3) R. Silvennnoinen RiP 8,98.

Suomen viestinjuoksumestaruuskilpailut

suoritettiin Tampereella sunnuntaina Pyrinnön järjestäminä. Järjestävä seura korjasi voiton sekä lyhyessä että pitkässä viestissä. Tulokset:

4×100 m: 1) Tampereen Pyrintö 43,4; 2) Kiffen 43,6; 3) Turun UL 44,4.

4×400 m: 1) Helsingin IFK 3.23,2; 2) Kiffen 3.26,8; 3) Helsingin Kullervo 3.27,6.

4×1500 m: 1) Tampereen Pyrintö 16.06,2; 2) Karhulan Katajaiset 16.15,4; 3) Helsingin Kisa-Veikot 16.31,2.

Lisäksi suoritettiin myöskin katsastuskilpailuja Tanska—Suomi maaottelua varten kuulantyönnössä, kiekonheitossa ja seiväshypyssä. — Tulokset:

Kuula: 1) Y. Lehtilä TuTo 15.05; 2) O. Suomela LUM 14.74; 3) S. Bärlund TP 14.61; 4) U. Andersson Tyrvään Kisa 14.00; 5) V. Sutinen SV 13.58.

Kiekko: 1) E. Ketonen Vähänkyrön Visa 43.89; 2) V. Nyqvist Kiffen 43.35; 3) T. Laihorinne EU 42.58; 4) E. Ahokas UL 42.24.

Seiväs: 1) S. Uotila HlT 380; 2) P. Korpela TP 370; 3) M. Hurme TuPy 370; 4) A. Ketonen MU 360; 5) M. Saarinen TuPy 360.

Hämeenlinna voitti Tampereen maantiepyöräilyssä.

Hämeenlinnan Tarmo järjesti viime sunnuntaina kaupunkiottelun Hämeenlinna—Tampere maantiepyöräilyssä 85 km:n matkalla. Kilpailun voitti ylivoimaisesti Hämeenlinnan Tarmo, viiden miehen ajan ollessa yhteenlaskettuna 12.51.37,0, Tampereen Pyörä-Pojat 13.02.33,6. Tulokset: 1) P. Kuusinen, HT 2.26.23,2, 2) A. Visuri, HT 2.26.25,0, 3) L. Pelkki, TPP 2.32.27,2, 4) M. Peitso, TPP 2.32.28,8, 5) H. Ylänne, HT 2.35.55,4.

Painiliitto voitti TUL:n

tasaväkisessä ottelussa 15—13.

Suomen Painiliiton ja TUL:n välinen liitto-ottelu painissa suoritettiin viime lauantaina ja sunnuntaina Kemin Meripuistossa. Kumpaisenakin päivänä suosi kilpailuja kaunis sää. Kilpailut saavuttivat harvinaisen hyvän yleisömenestyksen, sillä ensimmäisenä päivänä oli niitä seuraamassa 2,000 henkeä ja toisena 5,000. Kilpailut sujuivat alusta alkaen suuren tasaväkisyyden merkeissä, päättyenkin ensimmäisen päivän osalta tasatulokseen 7—7. Toisena päivänä Painiliitto kykeni kuitenkin saavuttamaan 2 pisteen eron, voittaen siis ottelun pisteluvuin 15—13.

Kirjallisuus *ja* taide

Maaseudun Teatteri

Helsingin Kansanteatterin ent. Näyttelijät r.y.

Kesäkiertueellaan esittää yllämainittu teatteri Paul Abrahamin menestysoperettia »Tanssiva Savoy«, jonka päätehtävissä nähdään nyt Inga Laure, Martta Kinnunen, Leo Lähteenmäki ja Kalle Rouni. Muissa tehtävissä esiintyvät Helvi Aunio, Seppo Sariola ja Toivo Niskanen, joka myös vastaa ohjauksesta ja tansseista. Säestyksestä huolehtii Tapio Ilomäki.

»Tanssiva Savoy« esitetään täällä työväentalossa perjantaina heinäk. 13 pnä klo 19,30. Ennakkomyynti Rytkösen Lelukaupassa..

Forssan työväentalossa operetti esitetään tk. 14 pnä. Ennakkomyynti Hämeen Kansan toimistossa.

leita käsittelemään asioita, joissa luodaan pohjaa palkkatyöväen tuleville pyrkimyksille. **V. H:ne.**

Raittiusasioita

SOS.-DEM. RAITTIUSLIITOLLE UUSI TYÖNTEKIJÄ.

Sos.-dem. Raittiusliiton Päivän Nuorten toiminta on entisestään huomattavasti vilkastunut, joten jälleen on käynyt tarpeelliseksi lisätä työntekijäin lukumäärää. Uudeksi piirijärjestäjäksi on kiinnitetty heinäkuun 1:pstä tov. Laila Sinisalo.

Tov. Sinisalo on käynyt Työväen Akatemian ja ollut jo nuoruudestaan saakka mukana varhaisnuorisotyössä.

TUE VALTIOTA —

tuet omaa tulevaisuuttasi. Vara valtion hyväkorkoisiin obligatioihin!

323.2/4Fi/ „1918" Ahlaisia

3609.
Työväen Arkisto, Hki
1942
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Sos.-dem. 17.9.1942.

V. 1918 punaisella puolella kaatuneet

yhteiseen veljeshautaan Ahlaisissa.

S.S. 17/9-42

Kirkkovaltuuston ja kirkkoneuvoston päätös.

Ahlaisten (Turun ja Porin l.) kirkkovaltuuston ja kirkkoneuvoston äskettäin pidetyssä kokouksessa on päätetty siirtää v. 1918 sodassa punaisten puolella kaatuneiden vainajain jäännökset yhteiseen veljeshautaan, jolle myöhemmin hankitaan muistomerkki. Vainajat ovat nykyisin haudattuina kahteen eri paikkaan varsinaisen hautausmaan ulkopuolelle. Siirto suoritetaan seurakunnan kustannuksella. Paikallisen työväenyhdistyksen johtohenkilöt ovat antaneet hankkeelle kannatuksensa.

327.2/Hel/„1918" Forssa

2280.

Työväen Arkisto, Hki
Arbetarnas Arkiv, H:fors

Suomen Sosialidemokraatti; 10/7-45.

PUNAISTEN MUISTOPATSAS paljastettu Forssassa.

SS 10/7-45

Forssa, maanantaina. Omalta kirjeenvaihtajaltamme.

Sunnuntaina suoritettiin Forssassa Korko-ojan maastossa vuoden 1918-sodan punaisten muistopatsaan paljastustilaisuus mitä ihanimman kesäisen sään vallitessa. Heikko pilvikerros esti liian lämpöisen sään. Yleisöä oli juhlatilaisuuteen saapunut kautta maan.

Juhlakulkue lähti työväentalon edustalta kello 13.00. Kulkueen edessä kannettiin valtakunnan ja työväenpuolueiden suruharsoilla verhottuja lippuja. Jo ennen kulkuetta oli hautakummun äärelle saapunut tuhatmäärin yleisöä, ja sitä virtasi jatkuvasti lisää, niin että kaikkiaan voitiin laskea paikalla olevan noin 4.000 henkeä. Kulkueen saapuessa Tampereen Työväen Soittokunta viritti suruhymnin, ja liput asettuivat patsaan kummallekin puolelle kunniaasentoon. Torvisoittokunnan esitettyä Työväen marssin astui mikrofonin ääreen vt. kauppalanjohtaja, tov. Joose Palmen, pitäen patsaan paljastuspuheen. Patsaan ympäriltä poistettiin puheen aikana sitä peittänyt musta verho, ja torvisoittokunta esitti suruhymnin "Ikuinen kaipuu".

Tämän jälkeen alkoi seppelten lasku. Ensimmäisenä astuivat patsaan äärelle Forssan Työväenyhdistyksen puolesta T. Kaivos ja K. Aaltonen, laskien yhdistyksen seppeleen. Sen jälkeen laskettiin patsaan juurelle Forssan kauppalan ja Tammelan kunnan seppeleet. Sosialidemokraattisten järjestöjen seppeleitä laskettiin Tammelan kunnallisjärjestön, Tammelan työväenyhdistyksen, Humpptlan, Jokioisten ja useiden muiden työväenyhdistysten puolesta. Forssan Sos.-dem. Työläisnuoriso-osasto lahjoitti rahasumman patsasrahastoon. SKDL:n ja kommunististen järjestöjen puolesta laskettiin patsaan juurelle niinikään useita seppeleitä. Forssan kutomatyöväen ja puutyöväen ammattiosastojen puolesta laskettiin myös seppeleet.

Eräiden juhlavien ohjelmanumerojen jälkeen astui johtaja Pietari Salmenoja pitämään muistopuhetta vainajille. Kun sitten sihteeri H. Lindqvist oli puhunut, esitti yhdistetty puhekuoro Pietari Salmenojan kirjoittaman vaikuttavan runon "Kumpujen virsi". Tilaisuus päättyi torvisoittokunnan esittämään Kansainväliseen.

Vielä kauan aikaa juhlatilaisuuden jälkeen yleisö viipyi patsaan läheisyydessä, patsaan, joka sitten jäi kesäiseen maastoon historiallisena monumenttina muistoksi niille, jotka olivat kovina vuosina antaneet kaikkensa aatteen puolesta.

327.2 (4H)(1918)

1984.

Työväen Arkisto, Hkl
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Hämeen Kansa, 10/7-45.

Hämeen Kansa 10/7-45.

V. 1918 punaisten muistopatsaan paljastusjuhla Forssassa

muodostui ainutlaatuiseksi tilaisuudeksi

Yleisöä oli läsnä lähes 4.000. henkeä.

Viime sunnuntaina suoritettiin Forssassa vuoden 1918 sodan punaisten hautapatsaan paljastustilaisuudet Korkojan maastossa mitä ihanimman kesäisen sään vallitessa, heikon pilvikerroksen estäessä liiallisen helteisyyden. Juhlaan oli saapunut osanottajia kautta koko Lounais-Hämeen ja edempääkin, aina Turusta ja Muurlasta saakka, joiden seutujen miehiä joutui kansalaissodan aikana murhatuiksi Forssassa.

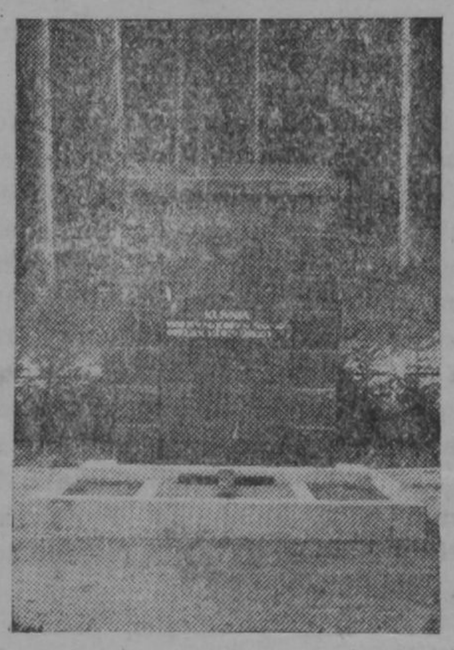

Veljeshaudalla paljastettu patsas.

Juhlakulkue lähti työväentalon luota juhlapaikkaa kohti kello 13. Sen edellä kannettiin valtakunnan ja työväenpuolueiden lippuja, jotka olivat verhotut suruharsoilla. Jo ennenkuin kulkue ehti juhlapaikalle, oli sinne kokoontunut tuhatlukuinen yleisöjoukko ja lisää virtaili edelleen, niin että kaikkiaan voitiin laskea juhlassa olleen lähes 4,000 henkeä. Kulkueen saapuessa hautakentän ääreen, viritti Tampereen työväenyhdistyksen soittokunta suruhymnin ja liput asettuivat muistopatsaan molemmille puolille kunniantekoasentoon, jossa ne pysyivät koko juhlan ajan.

Soittokunnan soitettua Työväen marssin, astui mikrofoonin ääreen Forssan kauppalan v.t. kauppalanjohtaja, toveri Joose Palmen pitämään patsaan paljastuspuhetta. Hän lausui seuraavaa:

Tänä päivänä, 8:tena heinäkuuta 1945 on vihdoin koittanut se hetki, jolloin tähän rinteeseen kätketyille vainajille julkisesti tunnustetaan kansalaisoikeudet kuolleiden valtakunnassa.

Näiden vainajien kunnioitettavat omaiset. Teidän odotusaikanne on ollut tavattoman pitkä. 27 vuotta on jo ehtinyt kulua niistä tyrmistyttävän kauhun ja tuskan hetkistä, kun surman laukauksien kaiku tältä rinteeltä Teille — ja meille kaikille ilmoitti jotakin kauheata jälleen tapahtuneen. Noina aikoina näillä haudoilla kuolleille kuuluva kunnian teko ei saattanut tuila kysymykseenkään. Vasta näinä päivinä, monien kärsimysten ja monen monien tuskan hetkien jälkeen on yhteiskuntamme kypsynyt tunnustamaan sen muutoksen, jonka voimakkaan esiinpyrkimyksen uhrien muistomerkin äärellä nyt seisomme.

Tämä rakennelma ei ole vihan eikä koston huutomerkki, eikä se voi olla myöskään hyvitys, eikä korvaus Teille, Teidän kärsimistänne tuskista, menetyksistä ja vääryyksistä, joita on paljon tullut osaksenne. Teidän kohtalonne oli kova. Moni Teistä jäi suuren perheen kanssa kamppailemaan ankarassa puristuksessa Te olitte, samoin kuin Teidän vainajannekin, julkisen yhteiskunnan hyljeksimiä ja alas poljettuja. Mutta Te ette olleet koskaan yksin. Koko silloin sorrettu luokka eli mukana Teidän murheessanne ja tunsi omakseen Teidän kohtalonne. Me olemme voittaneet. Vapautunein mielin kokoonnumme tähän tilaisuuteen. Me vihimme tästä haudasta alttarin, jonka uumenissa sinne kätkettyjen — ja Teidän palavat huokauksenne nousevat korkeuksiin kertomaan tuleville sukupolville siitä voitontahdosta ja palavasta vapauden kaipuusta, jota noina onnettomina vuosina ei vielä kyetty toteuttamaan. Tässä seisoo virstantolppa, vanhan ja uuden yhteiskunnan rajamailla.

Tämä yksinkertainen kraniittipatsas, jonka nyt paljastan, seisokoon tässä, meidän kaikkien tukemana ja vartioimana muistomerkkinä tuleville sukupolville vapauden aamun sarastuksesta. Se kertokoon heille nykyisten sukupolvien kärsimyksistä ja uhreista, joita meidän sukupolvemme vapauden hintana ovat antaneet.

Nyt poistettiin patsaan ympäriltä musta verho. Torvisoittokunta soitti suruhymnin »Ikuinen kaipaus» ja puhuja jatkoi:

Hyvät toverit.

Neljännesvuosisata on lyhyt aika, vain murto-osa normaaliin ikään ehtineen ihmisenkin elämästä. Vielä paljon lyhyempi se on historiallisena ajanjaksona. Siitä huolimatta tämä aika on kuitenkin ollut tavattoman tapahtumarikas ja historiallisesti tavattoman merkittävä. Näiden vuosien tapahtumien vaikutuksen syvyys ja laajuus ei ole vielä arvioitavissa. Sen rakentaminen jää meidän ja meidän lastemme tehtäväksi. Mutta yhden asian me ymmärrämme ja siitä me kaikki olemme yksimielisiä. Kahdennenkymmenennen vuosiluvun tapahtumat sisältävät demokraattisen aatteiden sisäänmurron ja me tiedämme, että vainajat tässä rinteessä ovat silloin käydyn taistelun uhreja. He ovat edelleen jatkuvan taistelun liekki ja voimanlähde. Demokraattisten aatteiden palava vartio.

Tässä onkin asian ydin. Tämän kaiken on työväenluokka aina tajunnut. Se on aina epäilyksittä, vaikeinakin aikoina, uskonut ja luottanut aatteittensa voittoon ja tulevaisuuteen. Senvuoksi tämä rinne on meille kaikille aina ollut rakas ja erityisen arvokas elämän kiinnekohta. Tätä paikkaa on aina vaalittu ja hoidettu, osin masentunein mielin, mutta sydän täynnä uskoa ja luottamusta. Senvuoksi onkin nyt, kun vapaan ilmapiirin vallitessa siihen on tullut tilaisuus, kaikki patoutuneet voimat purkautuneet yhteisiin ponnistuksiin tämän alttarin kunnostamiseksi. Kaikkien työväenjärjestöjen yhteisen hautatoimikunnan hoidon ja johdon alla tämä työ on suoritettu kädenkäänteessä kaikki vaikean ajan asettamat esteet voittaen. Tämä suuri innostus ja toimintatarmo kertoo siitä kunnioituksesta ja arvonannosta, jota paikkakuntamme koko työväestö tuntee pyhättöä kohtaan. Samaa kertoo myöskin Teidän valtaisa joukkonne ja samaa Teidän osoittama hartautenne tässä tilaisuudessa. Me tiedämme kaikki, että tässä haudassa lepää käydyn vapaustaistelun uhreja, marttyyreitä, joista aika on tekevä sankareita. Historia on lahjomaton. Ihmiskunnan kehitys kulkee historiallisten lakien alaisena. On tuleva aika, jolloin tänne kätkettyjen vainajien varjon päällä lepää todellisen sakariuden gloria.

Kun tämä laitos nyt valmiina jää vapauden vartiona täyttämään tehtäväänsä, tahdon toimikunnan puolesta kiittää kaikkia niitä jotka tavalla tai toisella ovat tämän hankkeen toteuttamisessa myötävaikuttaneet. Ketään erikseen mainitsematta ja ketään unohtamatta totean, että tähän kekoon kortensa kantaneiden lukumäärä on suuri ja vielä valtaisesti suurempi on se joukko, joka täydellä myötätunnolla on seurannut tämän työn eri vaiheita ja valmistumista.

Me olemme tässä asiassa perineet voiton, jonka arvoa emme vielä täysin ymmärrä, keventynein ja vapautunein mielin voimme palata tältä juhlapaikalta jokapäiväisen työmme pariin. Me tiedämme ja tunnemme tämän hetken velvoituksen ja tulemme aina seisomaan tämän alttarin suojana ja valppaina demokraattisen vapauden vartijoina ja taistelijoina.

Puheen päätyttyä alkoi seppelten laskeminen. Ensimmäisenä astuivat patsaan ääreen Forssan työväenyhdistyksen puheenjohtaja T. Kaivos ja K. Aaltonen tuoden yhdistyksen seppeleen. Forssan kauppalan seppeleen laskivat kauppalanjohtaja J. Palmen ja valtuuston puheenjohtaja V. Kilpi. Tammelan kunnan seppeleen laski kunnanvaltuuston puheenjohtaja K. Kotinoja. Sosialidemokraattisten järjestöjen seppeleitä laskettiin: Tammelan sos.-dem. kunnallisjärjestön ja koko kunnan työväenyhdistysten yhteinen, Kojon, Kalsun ja Sukulan työväenyhdistysten, Humppilan, Someron, Jokioisten ja Muurlan pitäjien työväenjärjestöjen yhteiset seppeleet sekä Forssan v.- ja u.-seura Alun seppele. Forssan sd. Työläisnuorisoosasto oli lahjoittanut rahasumman patsasrahastoon. Kommunististen järjestöjen puolesta laskettiin myös seppeleitä Forssan SKP:n ja SKDL:n naisten ja nuorten sekä Kiipun Demokraattisen yhdistyksen. Ammatillisten järjestöjen seppeleitä laskettiin Forssan kutomatyöläisten ja puutyöväen osastojen puolesta. Niinikään laskettiin Turun ESY:n seppele. Kun yhteisöjen seppeleet

oli laskettu toivot vainajien omaiset seppeleensä ja kukkalaitteensa joita oli nelisenkymmentä. Niiden tuojat olivat joko vainajain puolisoja tai lapsia. Eräs äiti toi viiden lapsensa kanssa seppeleensä puolisonsa haudalle.

K. Aaltosen esitettyä P. Salmenojan kirjoittaman runon »Uhrien haudalla», piti johtaja Pietari Salmenoja seuraavan muistopuheen:

Vuoden 1918 uhrien omaiset!

Toverit!

Kunnioitettava muistojuhlayleisö!

Se tilaisuus, johon nyt olemme kokoontuneet tässä vanhan Forssan verraten nuoren kalmiston äärellä, johtaa ajatuksemme aikoihin runsaasti neljännesvuosisataa sitten. Keski-iässä olevat ja sitä vanhemmat työväenliikkeen naiset ja miehet muistavat elävästi tuonkin synkeän ajan, jolloin ensimmäisen maailmansodan mainingeissa maamme joutui kansalaissodan pyörteisiin ja koko siten sodista tuskallisimman. Ne syyt, jotka johtivat vuoden 1918 kansalaissotaan, ovat tulleet kuluneiden vuosikymmenien aikana yksipuolisesti ja vain porvarillisten piirien katsantokantoja silmälläpitäen selitetyiksi. Tässä, hautojen partailla, ei kuitenkaan ole oikea paikka eikä oikea aika tämänkään historiallisen kysymyksen pohdinnalle. Menneet lähes kolme vuosikymmentä ja erittäinkin jälleen kokemamme äskeiset raskaat sotavuodet samoinkuin kansamme yhä jatkuvat vaikeudet antavat meille niin paljon miettimisen aihetta, että ajatuksemme väkistenkin siirtyvät läheisimpiin vuosiin ja lempeän unhoituksen huntu leviää vuoden 1918 tapahtumien ylle. Tämä unhoituksen huntu leviää niidenkin työläiskansan naisten ja miesten mieliin, jotka omakohtaisesti joutuivat elämään mainitun vuoden tapahtumat, kokemaan silloiset kuoleman kuukaudet ja jollakin tavoin säilyttämään henkensä nähdäkseen pian taas työväenliikkeen uuden ylösnousemuksen. Sellaisena hetkenä kuin tämä, jolloin olemme koolla nimenomaan vuoden 1918 uhrien merkeissä ja osoittamassa heille kunnioitustamme, tällaisena hetkenä kuitenkin syöksyy muistojemme kartanolle kaikki se tuska — ajatelkaamme esim. tällä paikalla keväällä 1918 ammuttujen tovereiden kärsimyksiä — kaikki se ahdistus ja vaiva, jota mainitun vuoden keväällä, kesällä, syksyllä ja monen toverin kohdalla vielä kauan jälkeenpäinkin saimme kokea. Viimeksimainitut olivat niitä, jotka tämä myrsky jätti kaatamatta, toiset taas, kuten tekin, joiden muistokiveä nyt olemme paljastamassa, kaatuivat valkoisen vihan ensimmäisissä pyörremyrskyissä. Silloinkin Suomi oli kuin suuri hautausmaa, mutta hautausmaa, johon lepäämään lasketut suurimmalta osalta olivat — ja kansalaissodan loputtua olivat sitä kokonaan — työläiskansaan kuuluvia, aatteensa puolesta taistelleita tovereita ja toverittaria. Silloisilla rintamilla kaatuneita ei ollut paljonkaan, mutta sitä enemmän kuolema niitti satoaan siinä työläisparvessa, joka taisteli nälkää ja tylyä kohtelua vastaan surkeissa vankileireissä, siinä parvessa, josta niin moni veljemme ja sisaremme vuoden 1918 keväällä ja kesällä joutui paareille ja kalmistoon, mikäli siihen saakka oli voinut väistää joukkoteloituksen tuhoa. Sana: joukkoteloitus muistuu erityisesti mieleen näillä kummuilla, joiden alla nukkuu niin monta Forssan työväenliikkeen ansioitunutta toveria ja toveritarta samoinkuin satoja muidenkin seutujen työläistovereita. Pohjaton oli silloin kärsimyksemme, rannaton työläiskansan murhe. Sitä kaikkea muistellessa ajatus takoo sanoja, jotka vaatisivat ilmaisua, ja mieli tekisi singauttaa takaisin se herja, jota edesmenneinä vuosikymmeninä kansalaissodan takia työväkeen kohdistettiin. Mieli tekisi katkeraan arvosteluun, kun tänäänkin ajattelemme työväenluokan kansalaissodan aikaista kohtelua ja kohtaloa samoinkuin sitä jatkuvaa vastatuulta ja niitä oikeuksiemme rajoittamispyrkimyksiä jotka löivät leimansa kauan 1920-luvulle ja voimistuivat jälleen 1930-luvun taitteessa. Viimeksimainitun vuosikymmenen alusta — lapuanliikkeen aikakaudesta, tulisi tässäkin yhteydessä taas kerran sanoa ankara sana. Väistäkäämme kumminkin kuten jo edellä olemme sopineet tässä tilaisuudessa noihin aikoihin kajoamasta Vallitkoon haudoilla tyyntymys, tyyneys ja sovituksen henki, halu nähdä kunkin aikakauden ihmisten kohtalo toisessa valaistuksessa kuin voimme nähdä sen silloin, jolloin itse elämme ja taistelemme olevien olojen rajuissa pyörteissä.

Toverit, veljet manalla!

Olette nukkunet jo pitkän tuokion. Kummuillanne ovat kukkineet monen kesän kukat, lakastuneet syksyyn ja jälleen nousseet uuteen kevääseen ja kesään. Kokonaan uusi polvi on kasvanut jälkeenne, polvi, josta siitäkin, tosin toisenlaisissa olosuhteissa kuin te, niin moni jo on tullut mullan lapseksi. Tästä on osoituksena viereisellä hautausmaalla olevat lukuisat valkeat ristit. Kuinka paljon sodat ja muut murroskaudet ovatkaan vaatineet uhreja niin Suomen kansalta kuin kaikilta muiltakin maailman kansoilta. Se uhri, jonka vuoden 1918 työläisnaiset ja -miehet joutuivat aikanaan antamaan, oli annettu lämpimin sydämin, vapain mielin totisen aatteen puolesta. Työväenluokka ei koskaan ole kysynyt teiltä, vuoden 1918 vainajat, erehdyittekö, sillä se tiesi, kukin meistä tiesi sen noina aikoina tunnossaan: enempää kuin te omalta kohdaltanne uhrasitte ei kukaan voi vakau-

muksensa puolesta antaa. Niin tulikin teidän pitkäperjantaistanne, ristiinnaulitun proletariaatin hirvittävästä pitkäperjantaista, työväenluokan pääsiäinen, sen suuri ylösnousemus. Me, jotka elimme vuoden 1918 kauhut ja vuoden 1919 innoittavan ylösnousemuksen, vain voimme ymmärtää, mikä Golgatan tie vuoden 1918 aika on uomen työväenluokalle ollut. — Varjelkoon laupias kohtalo niin meitä kuin muitakin kansoja kokemasta samaa, minkä kansamme ja erittäinkin juuri työväki usein mainittuna kauhun vuonna sai kokea.

Painuessamme nyt hartauteemme tämän kauan ilmestymistään odottaneen muistomerkin äärellä, me tunnemme, toverit manalla, suvisen taivaan alla marttyyrihenkenne uskon juhlistavan sieluamme, uskon, joka nyt on lähempänä toteutumistaan kuin koskaan ennen. Kuinka toisenlainen onkaan tämän päivän kuva kuin se oli vuonna 1918! Ne näkökannat, joita sosialistinen työväki silloin esitti, ovat tänäpäivänä osoittautuneet enemmän kuin oikeiksi. Siksi kumpujen virsi ei soi enää ruhjottuna runona, vaan se nousee 27 vuoden murheesta ja nykyhetken ahdistavista huolista seesteiseen kirkkauteen ajatuksissa, joille runoilija on antanut muodon seuraavissa säkeissä: Me olemme haihtuva pisar, me elämme tuokion, ja kuitenkin, veli ja sisar, on elämä loputon.

Elämä on loputon. Tänä päivänä, jolloin on kulunut pitkälti kolmatta vuosikymmentä kansalaissodan päättymisestä, me näemme elävästi, kuinka kaikki vuoden 1918 porvarilliset haaveet ovat haihtuneet ilmaan ja kuinka kerran niin korkeasti ylistetty valkoinen Suomi, työläisten vereile, suurille kärsimyksille ja orjuudelle rakennettu, on tällä hetkellä synkeä, epätodelliselta tuntuva muisto vain. Myöskin niiden kokemusten, vaivojen, kieltäymysten ja uhrien jälkeen, jotka ovat olleet kohtalonamme äsken elettyinä vuosina, Suomen työväenluokka elää nyt uutta suurta aikakauttaan.

Te, veljet ja sisaret manalla, olitte sekasortoisen ajan uhreja, niitä uhreja, joita valitettavasti Suomen työväenluokan on tarvinnut liian usein taistelussaan antaa. Mutta te, niinkuin taistelumme kaikkien aikojen uhrit, julistatte kummuiltanne vapauden ja valon ikuisuutta. Te julistatte mitä meissä on parhainta ollut, se jää jälkeemme. Me sorrumme ja kuolemme, mutta hautojemme yli — niinkuin on tapahtunut vuoden 1918 uhrienkin kohdalla — puhaltaa huomenen tuuli, uuden elämän tuuli, sillä elämä on sittenkin aina kuoleman voittaja ja pimeimmänkin tien päässä häämöittää valkeneva päivä.

Rauha teille. Kunnia muistollenne.

Puheen jälkeen esitti Iida Saarinen lausuntaa ja sitten puhui vielä sihteeri H. Lindqvist, minkä jälkeen yhdistetty puhekuoro esitti P. Salmenojan vaikuttavan runon »Kumpujen virsi» ja tilaisuus päättyi torvisoittokunnan esittämällä Kansainvälisellä työväen marssilla.

Tilaisuuden päätyttyä valtaisat yleisöjoukot viihtyivät vielä jonkun aikaa patsaan ympärillä ja edempää tulleet kävivät sitä lähempää katselemassa. Sitten poistuttiin hiljaisina tästä mieliinpainuneesta juhlasta kukin kotiseudulleen.

Patsas jäi Korkojan hiljaiseen maastoon monumenttina kertomaan menneiden aikojemme historiasta ja sen vaiherikkaista ajoista ja uhreista, joita tämän hautapaikan vainajat ovat joutuneet antamaan työväenluokkamme hyväksi.

takuorosta lauloi kanttori Saaritsin johdolla Lounais-Hämeen laulun, Niin unta kesästä kerran ja Kynnämen virran maa. Forssan Alun naisvoimistelijat esittivät voimistelusarjan, johon yleisö oli suuresti ihastunut sekä lisäksi tanssiesityksen, joka myöskin sai vieraalta erikoisen kiitoksen. Kanttori S. Saarits esitti yksinlaulua rva Pikko Saaritsin säestämänä ja sai niin voimakkaat suosionosoitukset, että oli esitettävä ylimääräisiäkin.

Työväenopistojen liiton puolesta esitti sen puheenjohtaja Ernst Lähde kiitokset Forssan työväenopistolle ja erikoisesti sen johtajalle kiitokset kurssien järjestelystä ja erikoisen hyvin onnistuneesta kurssipaikasta. Kurssilaisten kiitokset esitti Helsingin työväenopiston jäsen Pekka Kalpio.

Juhlaan oli saapunut työväenopistojen liiton toimikunta kokonaisuudessaan. Sekä kurssilaiset että kaikki vieraat olivat erittäin tyytyväisiä tähän kohottavaan ja arvokkaaseen juhlaan, joka antoi vakuuttavan näytteen työväenopistoliikkeemme voimasta ja siitä kulttuurityöstä, jota se on tehnyt jo neljä vuosikymmentä.

323.2/471/„1918" artikkel.

Arbetarnas Arkiv, Helsingfors
1947
Typotera

Työläisen 27/8-47

Asikkalaan pystytetty punaisten taistelijain hautamuistomerkki

Parin viime vuoden aikana on useille eri puolille Suomea sijaitseville punakaartilaisten haudoille pystytetty muistomerkkejä. Tuo vaatimaton kunnianosoitus, jonka katsotaan kuuluvan jokaiselle yksityisellekin vainajalle, on 30 vuotta ollut suorittamatta sen painostuksen ja mielipidevainon vuoksi, jota vuoden 1918 taistelujen voittaja kaikessa kehumassaan demokraattisuudessa harjoitti.

Luokkasodan viime vaiheessa käytiin Asikkalan tienoilla kovia taisteluja, joissa sadat työläistaistelijat saivat surmansa tai vangeiksi joutuneina teloitettiin. Heidät heitettiin ensimmäiseen tielle sattuneesen sorakuoppaan, ja vain muistitietojen perusteella voitiin osoittaa heidän hautapaikkansa.

Asikkalan demokraattisten järjestöjen toimesta ryhdyttiin viime vuonna suorittamaan varojen keräystä vainajien siirtämiseksi yhteishautaan ja muistomerkin pystyttämiseksi. Kaikkia rumiita ei vielä tähän mennessä ole voitu löytää, ainoastaan vähän yli 70 lepää siinä haudassa, jonka äärellä Asikkalan kirkonkylässä viime sunnuntaina vietettiin muistopatsaan paljastusjuhlaa.

Hautapaikan sijainti on erittäin onnistunut. Taustalla on lehtoa ja korkea kallio, eteenpäin avautuu avara viljelysmaisema. Kunnan köyhien leposijat ovat punaisten haudan vieressä.

Helteisestä päivästä huolimatta oli juhlaan saapunut hyvän joukon toistatuhatta henkeä paikkakunnalta ja ympäristöstä aina Lahtea myöten. Hautausmaan portilla järjestyttiin kulkueeksi, etummaiseksi soittokunta ja järjestöjen liput, sen jälkeen vainajien omaiset. Hautapaikalle saavuttua liput asetettiin patsaan taa kunniavartioon.

Arvokkaasta, huolellisesti valitusta ohjelmasta mainittakoon tov. Jokelan puhe, jonka aikana patsas paljastettiin. Patsaan yläosassa on vuosiluku 1918 ja sanat "Kunnia kaatuneille", ja alaosassa säkeistö:

"Väkivalta teidät kaatoi,
vaan ei lyönyt aatettanne.
Työnne jatkuu, voittoon kerran
viedään taisto alkamanne."

Puheen jälkeen lauloi lahtelainen kuoro "Te kaaduitte taistelussa vapauden" Toimittaja Sulo Kivinen oli kirjoittanut tilaisuutta varten runon, ja vielä esitettiin demokraattisten nuorten vainajille omistama runo sekä joukkolausuntaa. Juhlapuheen piti ministeri Yrjö Murto luonnehtien vuoden 1918 taistelun merkitystä Suomen työväenliikkeen ja koko maamme historiassa ja todeten, miten sitä on pyritty väheksymään ja vääristelemään. Uusi polvi, joka voitokkaana jatkaa kaatuneiden työtä, on antava työläissankareille kunniasijan kerran kirjoitettavan historian lehdillä.

Puheen jälkeen laskettiin patsaan juurelle järjestöjen seppeleitä useiden järjestöjen edustajien lausuessa samalla muutamia sanoja. Osoittautui, että enimmin huomiota olivat tapahtuneelle omistaneet uudet demokraattiset järjestöt, vain yksi sosialidemokraattinen yhdistys oli lähettänyt tervehdyksensä. Asikkalan kunnan seppeleen laski valtuuston puheenjohtaja Suomela, joka kuitenkin jätti mainitsematta, että seppele oli kunnalta.

Vaikuttavan juhlatilaisuuden päätteeksi laulettiin yhteisesti Kansainvälinen.

Jäljellä on vielä monien vainajien jäännösten saattaminen yhteiseen hautaan sekä lopulliset selvitykset patsaan kustannuksista. Viime vuonna Asikkalan kunta myönsi tarkoitukseen 26.000 mk, mutta kun patsastoimikunta — luottaen saamaansa taa kunnan tililtä vielä tänä vuonilmoitukseen, että rahat voidaan nosna — meni summaa perimään, ilmoitettiin, että määräraha on rauennut ja uusi anomus on tehtävä. Se tehtiin ja tuli hylätyksi. Kunnanvaltuuston porvarillinen enemmistö Asikkalassa näyttää pitävän arvolleen sopivana epärehellisyyttä hipovia menettelytapoja jopa tämänlaatuisessakin asiassa.

327.2/4 P-lk. 1918 Elimäki

2574.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Eteenpäin,
24/5 -45.

Eteenpäin 24/5 - 45

V. 1918 kaatuneiden muistomerkki paljastettu Elimäellä.

Yleisenä kaatuneitten muistopäivänä 1. helluntaipäivänä paljastettiin Elimäen hautausmaalla v. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneitten muistomerkki. Arvokas tilaisuus olikin kerännyt vainajain omaisia ja muita juhlavieraita noin 400 henkeen nousevan joukon.

Patsaan on valmistanut Kuusankosken Graniitti Oy., joka tässä pyydetään kohteliaimmin oikaisemaan, sillä ennakkouutisessa oli valmistajasta virheellinen maininta. Patsaassa on sanat: Vakaumuksensa puolesta 1918, sekä 22 uhrin nimet, jotka on saatu kirkonkirjoista, mutta 30 nimeä puuttuu ja ne tulevat jollakin muulla tavalla julki laitettaviksi.

Juhlan aloitti Kymintehtaan Ty:n torvisoittokunta, tervehdyspuheen piti O. Lehtonen kosketellen siinä niitä syitä, jotka johtivat Suomen kansalaissotaan. Elimäen kirkkokuoro esitti laulua kanttori Koskisen johdolla. Paljastuspuheen pitäjäksi oli lupautunut tri Mikko W. Erich, mutta matkustamisvaikeuksien takia, ei hän voinut saapua, mutta hänen valmistamansa puheen tulkitsi tilaisuudessa Erkki Kuoppala. Puheessa korostettiin sitä seikkaa, että v. 1918 punaisten puolellakin olleet tekivät sen oman maan ja itsenäisyyden turvaamiseksi. Puheen jälkeen soittokunnan esittämä hymni. Olavi Lehtonen suoritti patsaan esittelyn, lukien samalla adressin, jossa on kaikkien uhrien nimet. Pastori Salo kosketteli puheessaan erikoisesti kirkon ja työväestön suhteen uudella tavalla kehittämistä. Sitten seurasi tervehdykset ensin omaisilta. V. 1918 tovereilta ne esitti Ilmari Louhamo. Seuraavat järjestöt esittivät myös tervehdyksen ja muistosanat: Korian Ty:n Erkki Kuoppala, Lakiasuon Sd. nuoriso-osaston Feliks Tamminen, Ratulan Sd. nuoriso-osaston. Yrjö Mukala, Elimäen SNS:n. S. Rakennustyöväen Korian osaston. Elimäen maa -ja sekatyöväen ao:n, Korian v.- ja u.-seura Iskun. Elimäen kunnan, seurakunnan, Marttayhdistyksen ja nuorisoseuran yhteistä seppelettä laskettaessa esitti kunnanvaltuuston puheenjohtaja, mv, M. Paavola muistosanat vainajille. Kirkkoherra Hyrskeen kirjallisen tervehdyksen esitti pastori Salo. Lopuksi soittokunta esitti Työväen marssin ja Maamme-laulun, joihin yleisö yhtyi.

Kauniitten kukkien ja värikkäitten seppelnauhojen vaippa jäi haudalle osoittamaan suurta kaipausta, mutta myöskin sitä, että näitä tovereita ei ole tahdottu unohtaa vaan kunnioittaa.

Lopuksi pyydämme vielä lausua kaikille liikkeille ja henkilöille, jotka ovat avustaneet joko rahallisesti tai muuten tätä juhlan järjestämistä ja patsaan aikaansaamista, mitä lämpimimmät kiitokset.

323.2/441./1918

1959.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Hämeen Kansa, 7/7-45.

Forssan v. 1918 veljeshauta kunnostettu.

Hämeen Kansa 7/7-45

Haudalle on hankittu patsas, jonka paljastustilaisuudet ovat huomenna klo 14

Forssan veljeshautatoimikunta, joka parin vuosikymmenen ajan on jatkuvasti huolehtinut haudan kunnosta.

V. 1918 raskaan kansalaissodan uhrien hautakumpujen hoito on näiden vuosikymmenien aikana ollut työväenjärjestöjen huolena. Vasta näinä vuosina on noille kummuille saatu hankituksi muistopatsaita suuremmassa määrin. Leposijat ovat saaneet monin paikoin olla oman onnensa nojassa ja suorastaan nurmettua kenenkään niihin kiinnittämättä huomiota.

Forssassa noiden aikojen uhreja lepää Korko-ojalla ehkä n. 600 suuressa joukkohaudassa. Paikallinen sosialidemokraattinen järjestöväki on kuitenkin pitänyt kunniavelvollisuutenaan hoitaa tuota kumpua jatkuvasti. Jo heti tuona kansalaissodan vuotena valittiin erikoinen toimikunta haudan kunnosta huolehtimaan. Siiheen ovat kuuluneet Lyydia Lindstedt, Tilda Kari, Hilja Koskinen, Alma Aaltonen, Harald Koskinen ja Joose Lindstedt, joista Alma Aaltonen on jo kuollut. Heidän lisäkseen on maalari Törmä ollut uskollisesti mukana toimikunnan apuna. Heidän huolenaan oli haudan kunnossa pito yli 20 vuoden ajan ja heille on lausuttava mitä syvällisin kiitos uskollisesta uhrautuvaisuudesta tehtävässään. V. 1937 toimikunta luovutti haudan kunnossapidon Forssan sos.-dem. työläisnuorisoosastolle, joka siitä lähtien onkin siitä huolehtinut. Vielä näihin asti ovat hautatoimikunnan jäsenet olleet mukana osastolaistenkin keralla haudan kunnostamistöissä ja tässä ovat erikoisen uuraasti suorittaneet osuutensa Koskisen pariskunta.

Nykyisin ei suinkaan enää kenelläkään liene halua muodostaa tuon ajan tapahtumista mitään vihan ja vainon muistoja, eikä siinä mielessä niitä muistella. Tuo aika oli kansamme keskuudessa suurten mullistusten vyöryä. Kansamme oli saavuttanut itsenäisyytensä ja ristiriidat, jotka johtivat veriseen veljessotaan eivät johtuneet siitä, etteikö työväki olisi tahtonut tukea ja turvata maan itsenäisyyttä ja lähteä nuoren kansamme tulevaisuutta rakentamaan. Syyt olivat kokonaan toiset, joita emme tahdo tässä lähteä kertaamaan. Aika, jolloin nuo tapaukset sattuivat, oli tuskantäyteistä, ja kauhun valtaamina sen ajan forssalaisetkin seurasivat tätä kaameata menoa. Rinnassa oli tuska ja epävarmuus siitä, kenen vuoro kulloinkin tulee joutua tuon ajan uhriksi. Elämältä noina viikkoina ei voitu paljon odottaa.

Huomenna kokoonnuttaessa tuonne hiljaisten kummun äärelle, jonne aikaisemmin on vain harvojen askeleet johtanut, hiljennymme muistojen ääreen, jotka meille palauttavat mieliin paljon. Juhlan ohjelman arvokkuus luo sen leiman, mitä noita maan hiljaisia kohtaan tunnetaan.

Tuo juhla ei ole vihan ja vainon juhla eikä edes sellaisten muistojen verestäminen, vaan kunnioitus niitä yli 100 Forssan työväenyhdistyksen jäsentä ja satoja muita kohtaan, joiden osana oli sortua noiden aikojen myrskyissä.

Historia tulee varmaan antamaan arvoa niille ihanteille, joille uskollisina pysyneet aatteen uhrit olivat elämänsä pyhittäneet. Heidän uskonsa aatteensa oikeudesta ja pyrkimys ihanteittensa toteuttamiseen antoi sen sisällön heidän elämälleen, jolle he elivät ja kuolivat. Rauha heidän tomulleen — ja kunnia vakaumuksensa uhreille.

E. K.

327.2/4h1/ Punkalaidun

3400.
Työväen Arkisto, Hki
1942
Työväenliikk. Arkisto, Helsinki

Sos. dem.
17. 10. 1942.

V. 1918 punaisten puolella

S. S. 17/10-42

henkensä menettäneiden muistomerkki

pystytetty Punkalaitumelle.

Punkalaitumen hautausmaalle on sikäläisten työväenjärjestöjen toimista pystytetty v. 1918 vakaumuksensa puolesta punaisten puolella henkensä menettäneiden muistomerkki, joka on aikaansaatu työväenjärjestöjen ja eräiden yksityisten henkilöiden lahjoittamilla varoilla, minkä lisäksi kunnanvaltuusto on myöntänyt tarkoitukseen 7,000 markkaa. Muistomerkki on valmistettu punaisesta graniitista. Siinä on korkokuvana salaman kaatama petäjä, jonka kannossa on uusi vesa, sekä tekstinä: "1918 vakaumuksensa puolesta henkensä uhranneille. Punkalaitumen Työväenjärjestöt".

*

Muistomerkin paljastustilaisuus oli viime sunnuntaina. Tilaisuuteen saapui satalukuinen joukko kysymyksessä olevien vainajien omaisia ja muita paikkakuntalaisia. Kansanedustaja Väinö Kivisalo toimitti muistomerkin paljastamisen palauttaen mieliin vuoden 1918 tapahtumat kohdistaen sanansa noiden tapahtumien yhteydessä henkensä menettäneiden muistolle. Muistomerkin juurelle lasketiin lukuisasti seppeleitä vainajien omaisten sekä työväenjärjestöjen puolesta.

327.2/41/..1918 Pusula

Åbo Stadsarkiv, Hist. Arbetarnas Arkiv, Hist. 1946

G. Sandelin
28/VI -46

PUNALUEASIAT

V:n 1918 patsas paljastettu Pusulassa

Valtavin tilaisuus, mitä Pusulassa koskaan on ollut

Vuoden 1918 punaisten hautapatsaan paljastustilaisuus oli Pusulan hautausmaalla 23 pnä kesäkuuta (juhannusaattona) klo 13. Juhlakulkue lähti Pusulan Valoniemestä klo 12.30 ja oli yleisöä saapunut pitäjän eri osista yhteensä n. 550 henkeä. Kulkueessa oli mukana myös Karkkilan ty:n soittokunta. Haudalla soitti aluksi Karkkilan ty:n soittokunta ja senjälkeen piti patsaan paljastuspuheen Pienviljelijäliiton järjestäjä P. Lehto, luonnehtien puheessaan v. 1918 tapahtumia. Tämän jälkeen esitti lausuntaa Aili Virtanen. Seppeleitä laskettiin eri työväenjärjestöjen taholta kymmenkunta, samoin vainajien omaisten taholta. Varsinaisen muistopuheen piti Uudenmaan sos.-dem. piirisihteeri A. Veikkolainen, jonka jälkeen yleisö torvisoittokunnan säestämänä lauloi "Kansainvälisen". Tämän jälkeen siirryttiin sotiemme sankarihaudoille, jonne laskettiin Pusulan työväenjärjestöjen yhteinen seppele. Haudoilla puhui myöskin tov. Veikkolainen. Tämän jälkeen siirryttiin kulkueessa työväentaloon, Valoniemeen, jossa alkoi muistojuhla. Tilaisuudessa puhuivat P. Lehto ja kansanedustaja K. H. Wiik. Tämä vaikuttava tilaisuus päättyi yhteisesti laulettuun "Työväen marssiin".

Hautapatsas on Pusulan Työväenjärjestöjen yhteisesti hankkima. Se on rakennettu punaisesta graniitista ja sitä ympäröi valkoisesta kivestä hakattu aita. Patsaan aiheena on vuosiluku 1918, johon auringonsäteet luovat valoaan. Edelleen on patsaassa kaatunut puu, josta versoaa kaksi uutta vesaa.

Tilaisuus oli mitä harrastunnelmaisin ja oli haudalla yleisöä n. 800 henkeä. Pienen Pusulan pienellä hautausmaalla ei liene milloinkaan ollut sellaista yleisöpaljoutta, mutta ei ollut ihmekään, sillä pieneen Pusulaan lyötiin silloin, v. 1918, sellainen isku, jonka haavoja haudan sovituksenkaan on vaikea saada arpeen, vallankin kun se isku kohdistui oikeudettomaan työväenluokkaan, joka taisteli paremman yhteiskuntatilan saamiseksi ja koko yhteiskunnan ja isänmaan onneksi.

323.2/4 f.1/4 /1918: Ruoveden-

Työväen Arkisto, H:ki
1948
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansa Lehti
10/8-48

V. 1918 punaisten muistomerkin paljastus Ruovedellä sunnuntaina.

Arvokas mieliinpainuva tilaisuus.

Sunnuntaina klo 12 jumalanpalveluksen päätyttyä suoritettiin Ruoveden hautausmaalla v. 1918 punaisella puolella henkensä menettäneiden muistomerkin paljastus kauniin pilvipoutaisen sään vallitessa. Tilaisuus oli kerännyt paikalle satamäärin harrasta yleisöä punaisten puolella kaatuneiden omaisia ja työväenjärjestöjen jäseniä.

Tilaisuus alkoi Ruoveden Musiikkiyhdistyksen torvisoittokunnan soittamalla surumarssilla, jota yleisö paljastetuin päin kuunteli. Muistomerkin paljastuspuheen piti muistomerkkitoimikunnan jäsen, maanviljelijä Eevert Tolppa.

Hän mainitsi puheessaan seuraavaa:

„Olemme kokoontuneet Ruoveden työväenjärjestöjen valitseman vuonna 1918 punaisten puolella henkensä menettäneiden muistomerkkitoimikunnan järjestämään paljastusjuhlaan. Hanke muistomerkin aikaansaamiseksi on Ruoveden työväenjärjestöjen keskuudessa ollut vireillä jo vuodesta 1920 alkaen. Hankkeen toteuttamiselle on kuitenkin ollut esteenä varojen puute ja ehkä osaltaan sekin, ettei vallitseva tilanne ollut myönteinen. Viime sodan jälkeen ryhdyttiin asiaa määrätietoisemmin hoitamaan ja suoritettiin varojen keräys. V. 1946 kunnanvaltuuston päätöksellä valittiin toimikunta, jossa myös seurakunta oli edustettuna, ja joka toimikunta sai tehtäväkseen muistomerkin hankkimisen viime sodissa kaatuneiden sankarihaudalle ja myöskin v. 1918 punaisten haudalle. Työväenjärjestöjen taholta oltiin valmiita luovuttamaan kerätyt varat tämän toimikunnan käytettäväksi. Toimikunta ei päässyt kuitenkaan v. 1918 punaisten muistomerkin hankkimisen toteuttamisessa yksimielisyyteen, vaan asia raukesi muistokirjoituksen yhteen sanaan. Tämän jälkeen v. 1918 muistomerkin hankkiminen katsottiin olevan toteutettavissa vain työväenjärjestöjen toimikunnan toimesta. Kulunut aika oli kuitenkin ehtinyt vaikuttaa ja jatkunut voimakas inflaatio pienentää kerättyjä varoja, joten ne eivät enää tarkoitukseen riittäneet. Muistomerkin on työväenjärjestöjen toimikunnan toivomusten mukaan suunnitellut T. Hynninen Tampereelta ja valmistanut luonnoksen tekijän valvonnassa L. Jokelan kiviveistämö Kurussa. Heille lausun vilpittömän tunnustuksen ja kiitoksen onnistuneesta työstä. Kiitän myöskin Ruoveden kunnanvaltuustoa huomattavasta rara-avusta, mikä oli ratkaisevana tekijänä muistomerkin pystyttämiselle. Sama kiitos ja tunnustus on annettava jokaiselle asiaan myötävaikuttaneelle. Tällä muistomerkin pystyttämisellä on tahdottu kunnioittaa ei ainoastaan niiden muistoa, jotka ovat saaneet leposijansa tämän kummun alla, vaan myöskin niiden kaikkien ruoveteläisten muistoa, jotka vuoden 1918 luokkasodassa punaisten puolella menettivät henkensä, olkoon heidän hautansa missä lieneekin. Kaikkien näiden vainajien lukumäärästä ei allekirjoittaneella ole tarkkaa tietoa, mutta se ei ole vähäinen. Sotatoimissa, vankileireillä ja muiden jälkiseurausten johdosta kuolleiden yhteinen lukumäärä voidaan arvioida nousevan useihin satoihin. Näitä vainajia ei ole paljon julkisesti muistettu. Tämä ei ole johtunut siitä, että heidät olisi unohdettu. Niiden kyynelten määrä, jotka näiden kolmen vuosikymmenen aikana heidän kaipauksekseen on vuodatettu, on ollut mittaamaton. Heillä on ollut rakkaimpansa. Moni vaimo menetti silloin miehensä, lapsi isänsä, vanhempi lapsensa ja morsian sulhasensa. Monet toiveet ja unelmat särkyivät katkeraan epätoivoon. V. 1918 tapahtumia ja näitä vainajia on arvosteltu sekä tuomittu varsin ankarastikin. He eivät kuitenkaan halunneet sotaa, eivätkä ihannoineet sitä. Vielä vähemmän he toivoivat itselleen sankarimainetta. Sota oli syttynyt ja taistelut riehuivat pitkän aikaa Ruovedellä ja se vei mukaansa monen tahtomattaankin, ja kun valinta oli tehtävä, niin nämäkin vainajat luonnollisesti valitsivat sen paikan, jossa heidän kanssaan samaan työväenluokkaan kuuluvia tovereitaankin oli. Tuo valinta osoitti uhrautuvaa mieltä, se oli sankaruutta. Enempi näistä asioista puhuminen voi repiä auki jo arpeutuneita haavoja, mikä ei ole toivottavaa. Vasta myöhempi aika voi antaa oikeat arvostelut. Uskon kuitenkin, että tällaisiin raskaisiin koettelemuksiin on syy olevissa oloissa. Varmaan nämäkin vainajat lähtivät kohtalokkaalle tielleen rakastaen tätä maata ja sen kansaa, vakaasti uskoen siten luovansa paremman ja oikeudenmukaisemman Suomen. Tämä tie oli kuitenkin monelle heistä Golgatan tie. Heidän odottamaansa pääsinpäivää ei heidän kohdallaan milloinkaan valjennut. Tämä nyt paljastettava paasi muistuttakoon tällä paikalla käyviä niistä uhreista, minkä nämäkin vainajat ovat antaneet. Muistuttakoon se myöskin siitä, ettei päästetä erimielisyyksien intohimoja valloilleen, sillä ne voivat johtaa onnettomuuksiin. Jos kaikki tämän muistutuksen pitävät mielessään ja pyrkivät hoitamaan tämän maan ja kansan kohtaloita vilpittömässä mielessä, niin tämän muistomerkin pystyttäminen ei ole ollut turhaa."

Kun muistomerkin peittävä verho oli poistettu, luovutti puhuja muistomerkin Ruoveden seurakunnan hoidettavaksi. Seurakunnan puolesta otti muistomerkin vastaan kirkkoherra Reino Soini. Hän erittäin lämminhenkisessä ja mieliinpainuvassa puheessaan kosketteli v. 1918 tapauksia ja niiden seurauksia sekä toivoi lopuksi ymmärtämystä ja sovinnollisuutta kristillisen hengen toteutumiseksi oikealla tavalla. Lausuntataiteilija Lempi Ikävalko esitti tämän jälkeen sikermän L. Onervan ja L. Vidan runoja. Lausuntaesityksen jälkeen kunnanvirkailija Santeri Saarikivi piti puheen, jossa toi esille ne syyt ja vaikutteet, jotka johtivat kansalaissotaan, luoden katsauksen oloihin ennen maamme itsenäisyyttä sekä korostaen työväenluokan pyrkimystä oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi. Kun esteet tämän päämäärän toteuttamiselle eivät näyttäneet väistyvän, ja kun tilanne Venäjällä tapahtuneen vallankumouksen vuoksi oli epänormaali, niin kansalaissodan syttymistä ei voitu välttää. Puhuja päätyi toivomukseen, että tehdyt erehdykset otettaisiin opiksi ja ettei kansamme tielle enää sattuisi näin raskaita koettelemuksia.

Puheen jälkeen suoritettiin seppeleiden lasku. Seppeleitä laskettiin entisten punakaartilaisten, Ruoveden kunnan, Ruoveden sos.-dem. kunnallisjärjestön, Kirkonkylän sos-dem. työväenyhdistyksen, skdl:n Ruoveden kunnallisjärjestön, Työväenyhdistys Tulevaisuuden, Ruoveden demokraattisten naisten, Skp:n Ruoveden kirkonkylän osaston, Helvetinkolun työväenyhdistyksen ja Skp:n Jäminkipohjan osaston puolesta. Lisäksi tuotiin muistomerkin juurelle kukkalaitteita yksityisten henkilöiden puolesta. Arvokas ja mieliinpainuva tilaisuus päättyi Ruoveden Musiikkiyhdistyksen torvisoittokunnan esittämään Työväen marssiin.

Lomake n:o 5

Julkilausuma vaaliliiton perustamisesta.

Julkilausuma vaaliliiton perustamisesta.

..... läänin .....

vaalipiirin valitsijayhdistys N:o ..... on edustajanvaaleista annetun lain 25 ja 26 §:n nojalla päättänyt yhtyä vaaliliitoksi niiden samaan vaalipiiriin kuuluvien valitsijayhdistysten kanssa, joiden järjestysnumerot ovat .....

.....

.....

Vaaliliiton asiamieheksi valtuutetaan valitsijayhdistyksen N:o ..... asiamies .....

....., jonka postiosoite on .....

Vaaliliiton ehdokaslistojen lopullisen yhdistelmän yhteiseksi otsakirjoitukseksi ehdotetaan:

.....

.....ssa ..... päivänä .....kuuta 19.....

Valitsijayhdistyksen N:o ..... puolesta:

.... (nimi ja toimi)

Valitsijayhdistyksen asiamies.

.....

Postiosoite: .....

Täten todistetaan, että ..... on omakätisesti allekirjoittanut edelläolevan julkilausuman.

.....ssa ..... päivänä .....kuuta 19.....

.....

Läsnäollut todistaja:

(Virkasinetti)

.....

(Nimi)

.....

((Arvo tai ammatti ja kotipaikka)

323. 2/4 K1/ Pyhtää

6833.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Eteenpäin,
29/11 -45.

Punaisten muistomerkki Pyhtäälle.

Muistomerkki valmistuu toukokuussa 1946.

Eteenpäin 29/11 -45.

Pyhtään sos.-dem. työväenyhdistys oli kutsunut pyhtääläisiä yleiseen kokoukseen Pyhtään työväentalolle keskustelemaan vuoden 1918 punaisten puolella henkensä menettäneiden muistomerkkitoimikunnan perustamista varten. Tässä kokouksessa valittiin viisi henkilöä tätä asiaa eteenpäin viemään ja lähetettiin kehoitus muille Pyhtäällä oleville työväenyhdistyksille, että he valitsisivat edustajansa muistomerkkitoimikuntaa varten. Kokoonkutsujaksi valittiin E. Långvik.

Sitten kun oli tullut tieto muitten työväenyhdistysten valitsemista henkilöistä muistomerkkitoimikuntaa varten, kutsuttiin kokous koolle elokuun 12 pnä 1945 toimikunnan perustamista varten. Toimikuntaan valittiin puheenjohtajaksi E. Långvik, sihteeriksi V. Hirvimäki ja rahastonhoitajaksi V. Valve.

Rahavarojen hankkimista varten päätettiin anoa Pyhtään kunnalta 50.000 mk, samoin seurakunnalta 50.000 mk muistomerkkirahaston kartuttamiseksi. Samoin päätettiin anoa lääninhallitukselta lupaa saada laittaa yleinen rahankeräys Pyhtään kunnan alueella.

Vielä päätettiin kääntyä eri järjestöjen puoleen, että he pitäisivät yhdet iltamat muistomerkkirahaston kartuttamiseksi.

Kun kunta oli myöntänyt anotun 50.000 mk ja seurakunta 25.000 mk sekä oli saatu lääninhallitukselta lupa yleiseen rahankeräykseen, kutsui puheenjohtaja toimikunnan koolle marraskuun 25 pnä. Seurakuntaa edusti kirkkoherra I. Siren ja Rönqvist, Pyhtään kuntaa opettaja K. I. Vainio. Samoin oli kutsutu Kuusankosken Graniitti Oy:n asiamies muistomerkkiluonnoksien kanssa kokoukseen.

Toimikunnan käytyä ensin kirkkomaalla katsomassa muistomerkin paikkaa minne se voitaisiin asettaa, tuli toimikunta siihen tulokseen, että se on asettava valkoisten muistomerkistä itäänpäin olevalle aukealle sekä viime sodassa kaatuneiden haudoista pohjoiseen päin.

Toimikunnan tarkastettua muistomerkkiluonnokset, päätti se yksimielisesti hyväksyä korkeaa laatua olevan muistomerkin, jonka korkeus on 3 m ja leveys 90 sm, hinta vähän alle 200.000 mk.

Henkensä menettäneiden nimiä ei muistomerkkiin tule, vaan tulee siihen seuraavanlaiset muistosanat:

1918 vakaumuksensa ja työväestön oikeuksien puolesta henkensä antaneiden muistolle.

Muistomerkki on Vehmaan punertavaa graniittia ja muistosanat hiotuilla kirjaimilla. Muistomerkki valmistuu toukokuussa 1946.

N:o	Nimi ja ammatti	Syntymäseutu	Syntymä-vuosi, kuuk. ja päivä	Yhtynyt jäseneksi	Kuuluuko sos.-dem. puoluees.	Kuuluuko ammatti-osastoon	Rästiä edel-lisellä v:lta mk. p:iä

N:o

323.2(471) „1918"

3585

Työväen Arkisto, Hki
1941
Arbetarnas Arkiv, Helsfors

Sos.-dem. 6.6.1941

S.S. 6/6-41.

Punaisten joukkohaudalle Oulussa muistomerkki.

Vakavahenkinen paljastustilaisuus helluntaina.

Ensimmäisenä helluntaipäivänä kokoutui Oulun hautausmaalle vuonna 1918 kaatuneiden ja surmansa saaneiden työläisten joukkohaudalle 400—500 henkeä, joukossa vainajain omaisiakin. Paikkakunnan työväenjärjestöjen aikoinaan asettama patsastoimikunta oli tällöin järjestänyt valmistuneen patsaan paljastustilaisuuden. Patsas on tehty punaisesta graniitista ja on siinä etualalla kirjoitus: "V. 1918 kaatuneitten työläisten muistoa kunnoittaen Oulun työväenjärjestöt".

Mieskuoro Oras lauloi aluksi Faltinin sävellyksen "Elon taistelossa", minkä jälkeen patsastoimikunnan puheenjohtaja, toimittaja Kusti Kaukovaara piti paljastuspuheen luonnehtien siinä kauniisti sen taustan, jota vasten onnettoman kansalaissotamme tapauksia on katseltava ja tullen sitten viime sotamme kansalliseen kokoamiseen.

Puheen jälkeen Oras-kuoro lauloi vielä "Tuuti lasta tuonelahan". Senjälkeen kansanedustaja Arvi Turkka piti puheen kaatuneiden muistolle ja kuvaili sattuvin sanoin Suomen kansan taistelua vapautensa ja itsenäisen olemassaolonsa puolesta sekä työväenliikkeen osuutta tässä taistelussa.

Puheen päätyttyä laskettiin lukuisa määrä eri työväenjärjestöjen seppeleitä sekä samoin Oulun Aseveliyhdistyksen seppele. Onnistunut tilaisuus päättyi yhteisesti laulettuun Työväen marssiin.

OIMIN

ymäksi ja kannattamaksi kaupalliseksi
öksi ja jolla juuri nyt on entistäkin
mat mahdollisuudet toteuttaa kuluttaja edistäviä tarkoitusperiään. Osuusliikkeemme periaatteet ja menettelyvat näet käytännössä osoittautuneet
i ja kestäviksi. Kuluttajain omistamat
itsemat piiriosuuskauppamme ovat
kkaita liikelaitoksia, joilla on suuri
ima ja joiden asiakaspalvelu on mitä
ainta ja monipuolisinta.

ne yhteistoi-
lähimmän
jäseneksi!

m a t t i	Syntymä-aika	Liittymis-aika	Sisään-kirjoitus		Edellisen vuoden jäsenm.		Tammik.		Helmik.		Ma	
			m.	p.	m.	p.	m.	p.	m.	p.	m	

323.2(471) „1918"

3670.

Työväen Arkisto
1941
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Pohjanmaan Kansa
10.6.1941

Pohjanmaan Kansa 10/6-41.

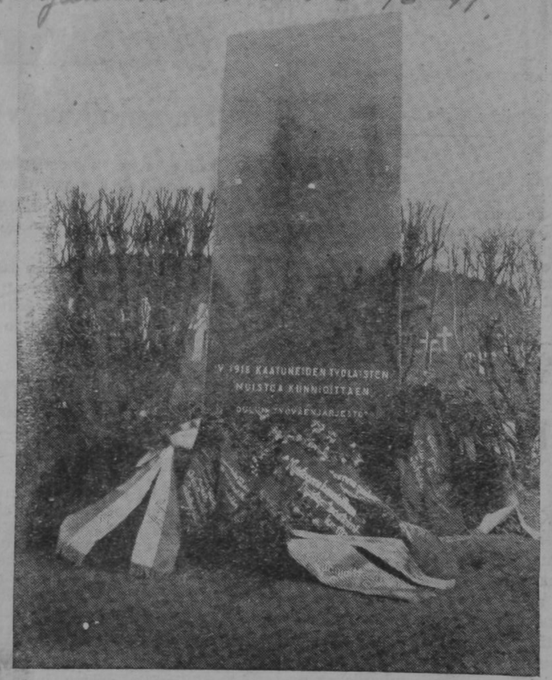

V. 1918 veljeshaudalle Oulussakin muistomerkki. I helluntaipäivänä paljastettiin Oulun hautausmaalla kansalaisodan uhrien muistomerkki, johon tilaisuuteen paikkakunnan työläisiä oli saapunut runsaasti. Muistopatsas on valmistettu punaisesta graniitista ja varustettu omistuskirjoituksella: "V. 1918 kaatuneitten työläisten muistoa kunnioittaen Oulun työväenjärjestöt". Lukuisten paikallisten työväenjärjestöjen sekä mm. Oulun Aseveljien puolesta laskettiin seppeleitä.

323.2/471 „1918" Outokumpu

2158.

Työväen Arkisto, Hfki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Voima, 13/6-45.

Kansan Voima 13/6-45.

Outokummun työläiset kunnianosoituksella

v. 1918 vakaumuksensa puolesta henkensä menettäneiden haudalla.

Hauta kunnostetaan ja muistomerkki hankitaan.

Viime sunnuntaina järjestivät Outokummun työväenjärjestöt yhteisen retken Outokummussa sijainneella punavankileirillä v. 1918 ammuttujen tai muuten kuolleiden punaisten haudalle. Tunnelma haudalla oli harras. Alussa laulettiin yhteisesti „Vala", jonka jälkeen seurasi seppelten lasku, jolloin haudalle laskettiin Outokummun työväenyhdistyksen ja sos.-dem Työläisnuoriso-osaston sekä SKP:n, SKDL:n ja ammattiosaston (yhteinen) seppeleet. Seppelten laskun jälkeen puhui Mikko Hirvonen, rva Olga Sorsa lausui runon „Minä muistan sen päivän", minkä jälkeen yhteisesti laulettiin „Vapauslaulu". Vielä puhui Noa Huttunen ja laulettiin „Kansainvälinen" ja lopuksi vietettiin hiljainen hetki.

Outokummun työväenjärjestöt ovat päättäneet yhteisvoimin saattaa punaisten joukkohaudat sellaiseen kuntoon, kuin sen arvo vaatii. Tarkoitus on anoa kunnalta avustusta hautapatsaan hankkimista varten ja rahastoa tullaan kartuttamaan keräyksillä. Talkootyöllä laitetaan hautapatsas kauniiksi ja arvokkaaksi muistomerkiksi näyttämään vielä jälkeentulevillekin paikkaa, missä lepää 60 aatteensa puolesta kaikki antanutta sankaria.

—o—

323.2/4R1/„1918" Sääksmäki

6720

Työväen Arkisto, Hml
1945
Arbetarna Arkiv, Hfors

Suomenpäin 15/11-45.

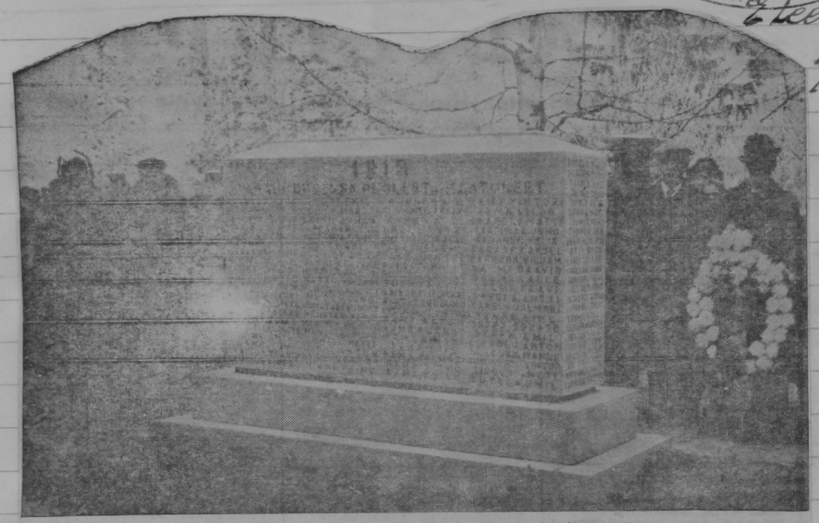

Kansalaissodan vainajien muistomerkki Hirvelän hautausmaalla.

Suomenpäin

Punaisten muistomerkin paljastus

15/11-45

muodostui Sippolassa vaikuttavaksi muistojuhlaksi.

Kansalaissodassa henkensä menettäneiden punaisten muistomerkin paljastustilaisuus Sippolassa sunnuntaina muodostui vaikuttavaksi muistojuhlaksi.

Patsas on sijoitettu Sippolan Hirvelän hautausmaalle, paikalle, johon huomattava osa vakaumuksensa puolesta kaikkensa antaneita on haudattu. Muistomerkin paljastustilaisuus oli saanut Sippolan työväestön suurin joukoin liikkeelle.

Tilaisuudessa suoritettiin seuraava ohjelma: Inkeroisten Ty:n soittokunnan soittaessa surumarssia saapuivat kaikki juhlaan osallistuneet kulkueena hautausmaan portilta muistomerkin lähiympäristöön sijoittautuen. Sippolan kirkkokuoron lauluesityksen jälkeen piti toveri Anton Ukkola muistomerkin paljastuspuheen luovuttaen sen samalla Sippolan seurakunnan hoitoon ja järjestyneen työväestön suojelukseen.

Pastori Pirkka siunasi haudan lepoon ne vainajat, jotka oli muistomerkissä nimetty, mutta jotka syystä tai toisesta olisivat voineet jäädä aikaisemmin siunausta vaille. Samassa yhteydessä pastori Pirkka otti muistomerkin seurakunnan hoitoon. Kirkkokuoron laulun ja Erkki Pokin esittämän juhlarunon jälkeen, jonka oli tilaisuutta varten kirjoittanut Anton Ukkola, seurasi toveri Pietari Salmenojan juhlapuhe. Inkeroisten sd. Työläisnuoriso-osaston lausuntakuoro esitti A. Ukkolan kirjoittaman vaikuttavan runon »Marttyyrien muistolle».

Soittokunnan säestyksellä lauletun virren jälkeen seurasi lukuisten seppelten lasku. Omaisten laskettua seppeleensä, laskivat myös kaikki Sippolan työväenjärjestöt seppeleensä. Niinpä hautakumpu muodostuikin kauniiksi kukkaskummuksi. Juhlatilaisuus päättyi soittokunnan esittämään »Kansainväliseen», johon juhlayleisö laulullaan yhtyi. — V. S.

323.2/4R1/„1918" Sääksmäki

2592

Arbetarna Arkiv, Hfors

Hämeen Kansa 21.9.1943.

Punaisten muistomerkin paljastus Sääksmäellä.

H.K. 21/9

Arvokas harrastunne'mainen tilaisuus Sääksmäen hautausmaalla. Satoja vainajien omaisia ja ystäviä heitä muistamassa.

Viime sunnuntaina paljastettiin Sääksmäen hautausmaalla v. 1918 sodassa punaisten puolella vakaumuksensa puolesta henkensä uhranneiden muistomerkki. Muistomerkin olivat hankkineet Sääksmäen työväenjärjestöt yhteisesti. Tilaisuuteen saapui vainajien omaisia ja ystäviä läheltä ja kaukaa satamäärin.

Tilaisuus alkoi virrellä 261, jonka jälkeen muistomerkkitoimikunnan puheenjohtaja Arvo Mikkola piti paljastus- ja luovutuspuheen. Hän lausui mm., että ajatus tämän muistomerkin hankkimisesta heräsi talvisodassa Suomussalmen rintamalla, jossa puhuja oli muiden mukana ollut. Suomussalmen suuren voiton jälkeen heidän johtajansa, jääkärikapteeni Kaunisto oli lausunut, että jos tästä vielä kotiin selviydytään, niin isänmaan kunnia-asia on, että v. 1918 henkensä menettäneiden punaisten haudat hoidetaan. Sodan jälkeen ryhdyttiinkin alustaviin puuhiin muistomerkin hankkimiseksi, mutta tämän sodan alettua puuha viivästyi, joten se vasta nyt on vietv perille. Puhuja poisti verhon muistomerkin ympäriltä ilmoittaen toimikunnan puolesta luovuttavansa sen Sääksmäen sos.-dem. kunnallisjärjestölle.

Merkin on valmistanut Toivo Selinin Kiviveistämö Hämeenlinnassa.

Sääksmäen sd. kunnallisjärjestön puheenjohtaja Kalle Helminen piti vastaanottopuheen, jossa kiitti muistomerkkitoimikuntaa tehdystä työstä ja huomautti, ettei v:n 1918 tapauksia ole muisteltava katkeruudella, sillä nyt punaisten ja valkoisten pojat taistelevat samalla rintamalla aseveljinä. Senvuoksi tämä muistomerkkikään älköön olko vihan vertauskuvana, vaan yksinomaan myötätunnon osoituksena kovan kohtalon uhreiksi joutuneille tovereillemme ja osoituksena siitä, että tahdomme ottaa osaa heidän paljon kärsineiden omaistensa suruun. Puhuja sanoi luottavansa siihen, että muistomerkki hoidetaan sen arvoa vastaavalla tavalla. Ilmoitti tässä luottamuksessa ottavansa työväenjärjestöjen puolesta sen vastaan.

Kansanedustaja Väinö Kivisalo piti puheen toverivainajain muistoksi lausuen mm., että v. 1918 sota oli maassamme niin poikkeuksellisen tavatonta, ettei siihen verrattavaa ollut ennen tapahtunut jälkeen nuljasodan päivien. Noin harvinaiseen ilmiöön täytyi olla painavia syitä. Pääsyy oli, että Venäjän vallan aikana oli yhteiskuntaelämäämme päässyt pesiytymään suuria epäkohtia, esim. maanomistusoloihin. Tätä osoittaa mm. se, että punaisten ja valkoisten rintamalinjat kulkivat pitkin torppariasutuksen pohjoisrajaa. Siellä, missä torppariasutusta ei ollut, ei punaisilla ollut kannatusta niin paljoa että heidän valtansa olisi voinut sinne edetä. Puhuja yhtyi edelliseen puhujaan siinä, ettei noita aikoja ole muisteltava katkeruudella. Hauta sovittaa kaiken vihan, eikä se, jonka elämänlangan tuonen viikatemies on katkaissut, ole kenenkään vihollinen. Hän lausui lisäksi, ettei ole niin pahaa, ettei siinä olisi jotain hyvääkin. V:n 1918 sota joudutti torpparivapautusta ja kovat kokemukset opettivat työväen vastuuntuntoiseksi, josta sille ja koko maalle on ollut myöhemmin suuri hyöty. Molemmilla puolin ilmeni myös jaloa uhrimieltä. Oli punaisia, jotka henkensä uhalla hillitsivät omia joukkojaan ja koettivat suojella silloin vainottuja porvarilisia. Monet heistä yhtyivät kapinaankin yksinomaan senvuoksi, että voisivat pelastaa tuossa kaaoksessa mitä pelastettavissa oli. Sodan päätyttyä ilmeni valkoistenkin puolella tätä vastaavia ilmiöitä, joskin vähemmän, niin ilmeni joka tapauksessa. Puhuja toivoi, että nuoremman polven kirjailijat, joilla ei ole persoonallista osuutta silloisiin asioihin, seuloisivat tuon ajan tapauksista esille tämänlaatuiset ilmiöt. Tuon seulonnan tulos osoittaisi, että niin punaiset kuin valkoisetkin olivat tuonakin aikana oikeita suomalaisia, huolimatta siitä, että kummallakin puolen tapahtui paljon sellaista, mikä on moitittavaa. Puhuja viittasi myös lukuisiin nykyhetken ilmiöihin, jotka osoittavat, että halu sopia v:n 1918 asiat, on molemminpuolinen. — Puheensa lopuksi omistettiin toverivainajille hiljainen hetki.

Tämän jälkeen laskettiin muistomerkin juurelle seppeleitä ja kukkia. Niitä laskettiin mm. Sääksmäen sos.-dem. kunnallistoimikunnan, Huittulan ty:n, Tarttilan ty:n, Valkeakosken ty:n, Saarioispuolen ty:n, Valkeakosken Metallityöväen ao:n ja lukuisien yksityisten puolesta. Valkeakosken ty:n seppeleitä laskiessaan tov. Kalle Vuorinen piti puheen, jossa lausui mm., että yhteiskuntaelämä on kuin suuri valtameri, joka toisinaan on tyyni, mutta usein myrskyää, tuottaen onnettomuutta ja tuhoa. V:n 1918 ajat olivat tällaisia myrskyn aikoja. Mutta kaikki mitä tapahtuu, on jostakin syystä välttämätöntä vaikkei näitä syitä aina tajuta. Valkeakoskella menetti tuona aikana henkensä yli 400 työläistä. Eloonjääneet tahtovat osoittaa myötätuntonsa heille ja heidän omaisilleen.

Lopuksi laulettiin virsi n:o 600, minkä jälkeen hajaannuttiin. Tilaisuus oli harrastunnelmainen. Monet olivat syvän mielenliikutuksen vallassa.

323.2/471/„1918" Sippola

5546.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

V. 1918 punaisten muistomerkki Sippolassa

Eteenpäin 6/11 -45.

VIHITÄÄN ENSI SUNNUNTAINA. — YHDEN TUNNIN PALKKA MUISTOMERKIN KUSTANNUSTEN PEITTÄMISEKSI. — KOSTO SIPPOLASSA OLI HIRVITTÄVÄ: 43 TELOITUSTA ILMAN TUOMIOTA, 86 KUOLI JÄLKISEURAUKSIIN.

Vuonna 1918 maassamme käyty luokkasota vaati Sippolankin työväestöltä raskaat uhrit. Kuten useimmissa Etelä-Suomen kunnissa, osallistui Sippolassakin kansalaissotaan punaisten puolella työväestö miltei kokonaisuudessaan. Saatujen tietojen mukaan ainakin 1.072 henkilöä oli kunnastamme aktiivisesti mukana kamppailussa työväenluokan riveissä. Näistä joutui osanottonsa hengellään maksamaan 129, joista useimmat kansalaissodan jälkimainingeissa, sillä käydyissä taistelulissa rintamilla kaatui vain 11. Vankileireille joutui ainakin 1.014 ja siellä kurjuudessa sortui nälkään ja tauteihin 63 ja kotiuduttuaan, sieltä saamiinsa tauteihin ja kurjuudesta johtuneeseen heikkouteen menehtyi 11. Tietämättömiin katosi 2 ja raivonneen valkoisen terrorin uhreina joutui teloitetuksi 43 ilman tuomiota, useimmat omille kotikonnuilleen.

Kaikkein raivokkaimpana riehui terrori kuntamme pohjoispuolella, Kaipiaisissa ja Enäjärvellä, missä teloitettujen luku on suhteellisesti suurin. Kaipiaisissa joutui tällä tavoin menettämään henkensä 14 ja Enäjärvellä 7. Teot suoritti paikkakunnan porvariston myötävaikutuksella n.s. Puumalan komppania ja joissakin tapauksissa sen tekivät tunnetut paikkakuntalaiset. Viha kohdistui erikoisesti työväenjärjestöissä johtopaikoilla olleita kohtaan. M.m. Enäjärven Työväenyhdistyksestä joutui teloitetuiksi puheenjohtaja ja taloudenhoitaja sekä sihteeri ja Kaipiaisten Ty:stä sihteeri ja rahastonhoitaja sekä molemmista miltei kaikki johtokunnan jäsenet. Sen jälkeen ei näissä paikoissa työväen järjestötoiminta enää olekaan noussut entiselleen.

Kylittäin jakautuivat vainajat: Enäjärvi 13, Inkeroinen 43, Kaipiainen 18, Liikkala 9, Myllykoski 29, Ruotila 3, Sippola—Savero—Raussi 14.

Näköjään unhoitettuna ja hylättyinä ovat nämä vainajat yli 27 vuotta olleet, mutta paikkakunnan työväenluokka ei heitä ole unhoittanut, vaan se on heitä rakkaudella ja kaipauksella muistellut, vaikka vallitsevien olojen vuoksi ei ole voinut näkyvämmin julkisesti heidän muistoaan kunnioittaa. Tilaisuuden tullen se heti ryhtyikin toimiin.

Vuoden 1940 keväällä esitti Sippolan Metsä- ja sekatyöväen ammattiosasto Sippolan Sos.-dem. Kunnallisjärjestölle hautojen kunnostamista, jota varten kunnallisjärjestön edustajisto valitsikin saman vuoden toukokuussa toimikunnan ja seuraavana keväänä 1941 päätti myös ryhtyä toimiin muistomerkin hankkimiseksi vainajain muistolle. Alkanut sota kuitenkin keskeytti aloitetun hankkeen, jota sen päätyttyä ryhdyttiin jatkamaan. Keväällä 1945 yhtyi hankkeeseen myöskin SKDL:n Sippolan Kunnallisjärjestö ja näin yhteisvoimin lähdettiin asiaa kehittämään.

Tehdyn suunnitelman mukaisesti siirrettiin, kun asianomaiset luvat oli saatu, eräiden vainajain jäännökset Hirvelän hautausmaalle samaan paikkaan, jossa jo ennestään oli suurempi määrä samoille paikoille haudattuina ja johon katsottiin sopivammaksi yhteinen muistomerkki pystyttää. Se tilattiin Kiiskin kivivelistämöltä Haminasta. Kiveen päätettiin hakkauttaa kaikkien menetettyjen vainajain nimet. Kustannusten peittämiseksi saatiin julkinen keräyslupa numeroiduilla listoilla ja Sippolan kunnanvaltuustolta anottiin 50.000 mkn avustusta, joka kuitenkin valtuuston porvariston taholta hylättiin. Nyt jääkin Sippolan työväenluokan kunniaasiaksi omasta keskuudestaan saada nuo varat ja uskommekin heidän tämän kunniavelkansa täyttävän. Vähimpänä määränä olkoon jokaiselle työläiselle yhden tunnin palkka viikossa kuukauden aikana. Kun 27 vuotta sitten pitäjämme työväenluokan jäseniä yli 1.000 asetti kaikkensa vaaraan työväenluokan tulevaisuuden puolesta, pitäisi nyt olla ainakin sama määrä sellaisia, jotka tässä itsensä uhranneiden muiston kunnioittamiseksi uhraavat 4 tunnin palkkansa.

Muistomerkki on nyt valmiina paikallaan, odottaen paljastamistaan. Ensi sunnuntaina tk. 11 pnä klo 12 alkavilla juhlallisuuksilla se vihitäänkin tarkoitukseensa. Toimikunta on tilaisuuteen varannut arvokkaan ohjelman ja odottaa Sippolan työväenluokan suurin joukoin saapuvan läsnäolollaan kunnioittamaan luokkansa uhrien muistoa. Entiset taistelu- ja vankileiritoverit saapunevat matkaesteistä huolimatta ensimmäiselle kunniakäynnille taistossa sortuneiden toverien kummuille.

Ohjelmaan on varattu myöskin tilaisuus omaisille, järjestöille y.m. seppelein kunnioittaa vainajain muistoa. Asianomaiset ottanevat tämän huomioon.

323.2/471/„1918" Seinäjoki

Työväen Arkisto, Hki
1949
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Pohj-Pohjanmaa 29/III-49

Muistomerkki

punaisten haudalle Seinäjoella.

Viime tiistaina pidettiin Seinäjoen työväentalossa eri työväenjärjestöjen edustajien kokous, jossa käsiteltiin useita vuosia vireillä ollutta hanketta muistomerkin aikaansaamiseksi v. 1918 vakaumuksensa puolesta henkensä antaneiden haudalle.

Toimikunta valitsi puheenjohtajakseen Viljo Vuorisen, varapuheenjohtajaksi Georg Ekholmin, sihteeriksi Matti Mäntylän ja rahastonhoitajaksi Ellen Vanhalan. Toimikunnan työvaliokuntana, joka huolehtii yksityiskohtaisemmista järjestelyistä toimivat e.m. virkailijat.

Käsiteltäessä hankkeen rahoituskysymystä, päätettiin myös Seinäjoen maalaiskunnan ja seurakunnan puoleen kääntyä pyynnöllä, että nekin osoittaisivat jonkin summan muistomerkkirahaston kartuttamiseksi. Kokous piti tarpeellisena, että tämä ns. punaisten muistomerkkihanke tulee toteutetuksi samaan aikaan kun vv. 1939—44 sodissa kaatuneiden muistomerkki pystytetään koska siten parhaiten voidaan eliminoida v. 1918 surullisten tapahtumain jatkuvasti etenkin työväestön piirissä aiheuttamaa katkeruutta.

Kuten tunnettua, saatiin v. 1945 toimeenpannulla keräyksellä sen verran varoja kokoon, että mainitulle haudalle voitiin hankkia reunuskivet. Sen sijaan varsinaisen hautakiven hankkiminen on varojen puutteessa siirtynyt vuosi vuodelta, kunnes Seinäjoen kauppalanvaltuusto kuluvan vuoden talousarviokäsittelyn yhteydessä päätti osoittaa myös tähän tarkoitukseen 100.000 markan määrärahan. Sekään ei kuitenkaan nykyisten hintasuhteiden vallitessa ole riittävä, vaikka tarkoituksena onkin vain vaatimattoman muistomerkin pystyttäminen. Tästä syystä toimikunta tulee kiinnittämään varojen kartuttamiseen erikoista huomiota.

323.2/4 K1/„1918" Teisko

Työväen Arkisto, Hki
1947
Arbetarnas Arkiv, Hfors

42 ann. Lehti-
14/X-47

V. 1918 surmansa saaneiden punaisten muistomerkki

paljastettiin viime sunnuntaina Teiskossa.

Harrastunnelmainen tilaisuus hautausmaalla.

Viime sunnuntaina toimitettiin Teiskon hautausmaalla vuoden 1918 kansalaissodassa punaisten puolella kaatuneiden ja kansalaissodan jälkiselvittelyissä surmansa saaneiden työläisten muistomerkin paljastustilaisuus. Klo 13 lähdettiin hautausmaan edustalta kulkueena, jonka edessä kannettiin valtakunnan lippua ja työväenjärjestöjen punaisia lippuja, veljeshaudalle, jonka läheisyyteen kerääntyi yleisöä noin 500 henkilöä.

Tilaisuus aloitettiin laulamalla Kansainvälinen työväenmarssi, jonka jälkeen Kalle Järvinen piti muistomerkkitoimikunnan puolesta avauspuheen. Sulo Salaman esitettyä tilaisuuteen sopivan laulun poistettiin lippujen kunniaa tehdessä muistomerkkiä peittänyt verho ja ammattientarkastaja Hugo Lehtinen piti puheen selostaen vuoden 1918 tapahtumia ja porvariston vihamielistä suhtautumista punaisten puolella taistelleisiin työläisiin kansalaissotaa seuranneina vuosina. Hän luovutti toimikunnan puolesta muistomerkin seurakunnan hoitoon. Kirkkoherra A. K. Saarela vastaanottopuheessaan toivoi, että se kullu, mikä vuoden 1918 onnettomassa kansalaissodassa oli syntynyt eri kansalaispiirien välille, nyt olisi lopullisesti täyttynyt eikä enää koskaan avautuisi. Muistomerkkitoimikunnan puheenjohtaja Vihtori Hilden luetteli kansalaissodassa punaisten puolella surmansa saaneiden teiskolaisten nimet ja esitti selostuksen toimikunnan suorittaman varojen keräyksen tuloksesta. Toimittaja E. O. Kotiranta puheessaan mm. mainitsi, että viime vuosina, kun kansamme on saanut kokea uusia raskaita koettelemuksia, vihdoinkin on monilla paikkakunnilla voitu pystyttää vakaumuksensa vuoksi v. 1918 surmansa saaneiden punaisten veljeshaudoille muistomerkit ja työväenjärjestöjen ohella myöskin kuntien valtuustot ja seurakuntien hallintolimet ovat muistomerkkien aikaansaamista huomattavilla lahjoituksilla avustaneet. Niin on tehnyt Teiskonkin kunnanvaltuusto, mutta sensijaan, mikäli on ilmoitettu, Teiskon seurakunta ei ole lahjoitusta tehnyt. Kirkkoherra Saarela huomautti tämän johdosta, että asia on ollut kirkkavaltuustossa käsiteltävänä ja vakuutti, että seurakunnan puolesta lahjoitus muistomerkkirahastoon tulleen tekemään.

Tämän jälkeen seurasi seppelten lasku, jolloin ensimmäisinä laskivat seppeleensä kolme Lähteisen veljestä, joista Väinö Lähteinen puhui

Jatkuu 2. sivulla.

323.2/4 K1/„1918" Tottijärvi

Työväen Arkisto, Hki
1948
Arbetarnas Arkiv, Hfors

42 ann. Lehti-
4/V-47

V. 1918 surmansa saaneiden työläistoverien muistomerkki

paljastettiin Tottijärvellä sunnuntaina.

Kauniin aurinkoisen sään vallitessa paljastettiin viime sunnuntaina Tottijärven hautausmaalla v. 1918 kansalaissodassa ja sen jälkiselvittelyissä surmansa saaneiden tottijärveläisten työläistovereiden veljeshaudalle Tottijärven työväenyhdistyksen toimesta pystytetty graniittinen muistomerkki.

Tilaisuuteen, joka alkoi klo 12.30, oli kokoontunut näiden vainajien omaisia, ystäviä ja tovereita sekä muuta yleisöä paikkakunnan olot huomioon ottaen erittäin runsaasti 500—600 henkeä. Työväenyhdistyksen patsastoimikunnan puolesta selosti Heikki Lindell muistomerkin hankkimisvaiheita, mainiten, että tarvittavat varat saatiin kokoon kunnan ja seurakunnan sekä yksityisten myöntämien lahjoitusten avulla. Kun muistomerkki oli paljastettu, laulo kanttori O. Metsänen virren, jon ka jälkeen Urho Piittala lausu Pietari Salmenojan kirjoittaman ru non „Taas muistoin kellot valittaen kumaa". Puheen piti toimittaja E. O Kotiranta, joka huomautti, ett vielä neljännesvuosisata kansalais sodan päättymisestä ei toisin ajattele vien taholla tahdottu antaa punaisten puolella olleille ihmisarvoa. Heidän hautojaan törkeästi häpäistiin ja niille asetettuja vaatimattomia muistomerkkejä rikottiin. Vasta sen jälkeen kun kansamme sodan aikana joutui koviin koettelemuksiin, tunnustettiin ns. valkoisten taholla, että punaiset olivat v. 1918 lähteneet kansalaissotaan vakaumuksensa puolesta. Kun

Jatkuu 2. sivulla.

V. 1918 SURMANSA SÄÄNEIDEN PUNAISTEN . . .

Jatkos 1. sivulta.

raa'alla tavalla v. 1918 surmatuksi tulleen veljensä Onni Lähteisen muistolle. Kun omaisten puolesta oli vielä tuotu kukkalaite, astuivat muistomerkin äärelle kunnanvaltuuston puheenjohtaja P. Koskenniemi ja valtuutettu Kalle Hilvola, jotka laskivat kunnan seppeleen. Edelleen laskettiin SKP:n kunnallisjärjestön, Kämmenniemen, Velaatan ja Pohjois-Teiskon työväenyhdistyksen, Kämmenniemen skdl:n osaston, Velaatan SKP:n osaston, V.- ja u.-seura Teiskon Kisa-Toverien, Velaatan ja Pohjois-Teiskon demokraattisten nuorten ja Pohjois-Teiskon SNS:n seppeleet sekä luettiin Oriveden ja Teiskon rajaseutujen skdl:n osaston adressi. — Harrastunnelmainen tilaisuus päättyi yhteisesti laulettuun Valaan.

Illalla, alkaen klo 19.30, oli Kämmenniemen työväentalossa muistojuhla, jonka ohjelmassa oli aluksi soittoa ja yhteisesti laulettu Työväen marssi. Tervehdyspuheen piti Antti Kajan, lausuntaa esitti Helmi Hilden, muistelmia v. 1918 vankeusajaltaan kertoi Vihtori Hilden, laulettiin Punakaartilaisten marssi ja E. O. Kotiranta piti puheen. Väliajan jälkeen oli jälleen soittoa, Sulo Salama lauloi, Eva Kukkola esitti lausuntaa, Kalle Järvinen kertoi vuoden 1918 vankilamuistelmia, laulettiin Kansainvälinen, Hugo Lehtinen piti puhe ja lopuksi laulettiin Vala.

Laina Rosenlund oli lausunut Elsa Rauteen Tottijärven veljeshaudassa lepääville omistetun runon, puhuj toimitsija K. Renfors selostaen niitä olosuhteita, joissa ne miehet, joiden haudalle nyt muistomerkki on pystytetty, joutuivat raa'alla tavalla surmatuiksi ja todetaen, että vasta nyt lähes kolmenkymmenen vuoden kuluttua on työväenluokka päässyt maassamme siihen asemaan, että vapaasti voidaan punaisten vainajien muistoa kunnioittaa ja heidän haudalleen täälläkin muistomerkki paljastaa. Tottijärven työväenyhdistyksen puheenjohtaja Kalle Lahti lausui kiitokset kaikille, jotka olivat muistomerkin aikaansaamiseksi lahjoituksia tehneet ja toivoi, että Tottijärven seurakunta ottaisi huolehtiakseen punaisten veljeshaudan kunnossapitämisestä. Kirkkoherra Ilmari Tarjamo lupasi huolehtia siitä, että tämä toivomus seurakunnan taholla huomioon otetaan. Haudalle laskettiin Tottijärven työväenyhdistyksen ja seurakunnan seppeleet sekä vainajien omaisten seppeleitä ja kukkalaitteita. Kukkaisrahastojen kautta kunnioittivat vainajia Tampereen v. 1918 punakaartilaiset ja Nokian Ent. Sot. yhdistys. Lopuksi laulettiin virsi.

Hautausmaalta siirryttiin Tottijärven työväentalolle, jossa työväenyhdistys tarjosi läsnäolijoille kahvit sekä voileipää ja maitoa. Tilaisuudessa laulettiin aluksi Työväenmarssi, jonka jälkeen yhdistyksen lausuntakuoro esitti Pietari Salmenojan kirjoittaman runon „Ylösnousemus". Puheita pitivät Kotiranta ja Renfors. Lopuksi laulettiin Kansainvälinen.

327.2/4 K1 „1918" Turku

1355.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Sosialisti, 2/7-45.

Sosialisti, 2/7-45

Punaisten veljeshaudoilla

TURUSSA EILEN JUHLALLINEN MUISTOKIVEN PALJASTUS. TILAISUUS.

Tilaisuuden oli järjestänyt työväenjärjestöjen veljeshautatoimikunta.

Turun uudella hautausmaalla oli eilen klo 10 muistokiven paljastustilaisuus punaisten veljeshaudoilla. Tilaisuuden oli järjestänyt työväenjärjestöjen veljeshautatoimikunta. Juhlatilaisuuteen oli saapunut runsaasti yleisöä. Muistomerkki oli verhottu kauniisti järjestöjen lipuilla.

Tilaisuuden aloitti JR 6:n soittokunta esittäen muutamia musiikkikappaleita. Sen jälkeen toveri Yrjö Haaksi lausui runon. Toveri Kusti Kulo astui sitten pitämään muistomerkin paljastuspuhetta, jossa hän palautti yleisön mieliin vuoden 1918 tapahtumia. Puheen jälkeen laskettiin ammatillisten ja poliittisten työväenjärjestöjen yhteinen seppele, joka oli tuotu paikalle lippuvartion saattamana. Seppeleen laskivat Yrjö Salokangas ja Veikko Verho. Tilaisuus päättyi soittokunnan säestyksellä yhteisesti laulettuun Kansainväliseen.

Toiselle veljeshaudalle laskettiin myöskin järjestöjen yhteinen seppele.

— ooo —

327.2/4 K1 „1918" Toijala

1332.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Lehti 16/5-45.

Kansan Lehti 16/5-45

Punaisille hautamuistomerkki Toijalaan.

Varojen saamiseksi keräys Hämeen läänin alueella.

Toijalan Työväenyhdistyksen kuukausikokous pidettiin yhdistyksen omalla talolla viime sunnuntai. Käsiteltiin edellisessä kokouksessa pöydälle äänestettyä ehdotusta, että yhdistys eroaisi sos.-dem. puolueesta ja liittyisi SKDL:ään. Koska esityksen tekijät ovat tämän jälkeen eronneet yhdistyksestä eikä asian kannattajia ollut tässä kokouksessa, niin esitys raukesi.

Talon käytöstä ja vuokrauksesta päätettiin, että taloa vuokrataan työväenjärjestöille mikäli tilaa on, sillä talo joutuu nyt jälleenrakennuksen alaiseksi kesän ajaksi. Elokuussa päätettiin laatia vuokrasuunnitelma tulevalle sisätoimintakaudelle.

Keskusteltiin ns. punaisten joukkohautapaikan laitosta ja muistomerkin pystyttämisestä. Varojen saamiseksi päätettiin kääntyä kansan puoleen Hämeen läänin alueella. Lupa haetaan lääninhallitukselta.

Päätettiin kääntyä Kanta-Hämeen sotilaspiirin esikunnan puoleen, että kiirehtäisivät korvausasiaa, joka on vireillä sen johdosta, että talon oltua sotilaskäytössä sodan ajan, hävisi ja rikottiin yhdistyksen omaisuutta sinä aikana yli 20.000 mkn arvosta vuoden 1938 hintojen mukaan.

Kunnallisasiain johdosta syntyi vilkas keskustelu ja todettiin, että työläisten edustus kunnan elimissä on varsin merkityksetön. Syynä on se, että työläiset ovat liian vähän käyttäneet äänioikeuttaan, mihin toivotaan parannusta seuraavissa vaaleissa. Kunnallistiedon lisäämiseksi päätettiin järjestää syyspuolella kesää kurssit. Pankaapa työläiset mieleenne ja varatkaa aikaa silloin kun po. kurssit toimeenpannaan. V. A. S.

N:o	Nimi ja ammatti	Syntymäseutu	Syntymä-vuosi, kuuk. ja päivä	Yhtynyt jäseneksi	Kuuluuko sos.-dem. puolueeseen	Kuuluuko ammatti-osastoon

N:o

323.2/4 K 1 „1918" Messukylä

7101.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Lehti,
11/12 - 45.

Vaikuttava muistojuhla Messukylän hautausmaalla.

K:n Lehti 11/12 - 45.

V. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneille paljastettiin arvokas muistomerkki.

„Ootko outo
vaiko veli,
siitä tietoa
ei mulla.
Kauhunhetket
kamppaeli —
avuksi en
voinut tulla."

Nämä sanat luetaan sen vaikuttavan muistopatsaan kyljessä, joka sunnuntaina paljastettiin ja vihittiin Messukylän hautausmaalla v. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden taistelijain kummulle. Patsas on valmistettu hakkaamalla punaisesta graniitista ja kohoaa se jykevältä kivijalustaltaan n. 2 metrin korkuisena paatena, jonka etusivulle on veistetty rohkean taistelijan kohokuva. Taistelija pitää kädessään tulista soihtua, jonka liekkivirut levittyvät patsaan ympäri. Teoksen taiteellinen asu ja siihen loihdittu vapaustaitelun symboliikka ei jätä katsojaa kylmäksi. Karkean piikillä hakatun graniitin pohjalta nouseva jalopiirteinen työväenluokan yksilö, joka pitää päänsä päällä vapauden tinkimätöntä valosoihtua, on tekevä tämän kummun, jonka alla 124 taistelijaa lepää, todella pysähtymisen arvoiseksi pyhäksi paikaksi. Patsaan jalustassa luetaan: „Patsaan pystyttivät v. 1945 Messukylän työväen järjestöt."

Klo 13 kokoontui kummun ympärille suuri joukko yksityisiä ja työväenjärjestöjen edustajia. Kaikki he olivat vähäisistä varoistaan luovuttaneet jonkin summan patsasrahastoon. Paasi tunnettiin todella omaksi sitäkin kautta. Torvisoittokunnan soitettua piti juhlatoimikunnan puolesta vivahdusrikkaan paljastuspuheen tov. Toivo R a j a l a. Sen jälkeen torvisoittokunta puhalsi „Marseljeesin", johon ryhmä laulajia voimakkaasti yhtyi. Toisen puheen piti puuseppä Kalle R e n f o r s. Hän selvitteli osuvin sanoin kummun alla lepäävien taistelijoiden aatteellista henkilökuvaa. Muistomerkin pohjakivi peittyi nyt lukuisin seppelein, joita laskiessaan monet puhuivat. Seppeleitä laskivat mm. Messukylän sos.-dem. kunnallisjärjestö, Messukylän ja Uudenkylän työväenyhdistykset, Messukylän kunta, eri urheilujärjestöt, SN-Seura, Skp:n paikallisosasto, Entisten sotilaiden punakaartilaisjaosto, Messukylän Skdl:n osasto, omaiset sekä monet paikalliset työväen nuorisojärjestöt. Ennen hajaantumista laulettiin yhteisesti „Vannokaamme vala vapaudelle . . ."

Välittömästi siirryttiin nyt Messukylän työväentaloon, jossa pidettiin muisojuhla vainajille. Torvisoittokunnan puhaltaessa surumarssin ym. juhlaan sopivia sävelmiä piti puuseppä Kalle R e n f o r s v. 1918 tapausten historiallista taustaa valottavan ja tulevaisuutta luotaavan kiintoisan puheen. Toisen puheen piti kansanedustaja Alpo L u m m e ottaen lähtökohdakseen äsken vihityn patsaan, jonka vertauskuvallisuuteen on kiteytetty työväenluokan taistelu vapauden ja ihmisyyden eteen. Me jatkamme taistelua, hän sanoi, niin kauan kuin maailma on toinen kuin tämä, jossa olemme eläneet ja edelleen elämme. Äsken vihityn patsaan ääreltä kuuluu käsky: rakentakaa parempi maailma, missä on enemmän antavia rauhan kuin ottavia tuhon voimia. Tässä mielessä työväenluokan on liityttävä kiinteästi yhteen, on uhrauduttava joskus loppuunkin asti, koska vain sitä kautta paremman maailman aamu kerran koittaa.

Muistojuhla jätti kokonaisuudessaan mukanaolleisiin hartaan ja hyvyyteen velvoittavan muiston.

323.2/4 K 1 „1918" Messukylä

6938.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Lehti,
6/12 - 45.

V. 1918 kaatuneiden muistomerkin paljastus

Messukylässä ensi sunnuntaina.

Messukylän hautausmaalla on tk. 9 pnä klo 13 vuonna 1918 kaatuneiden tai surmattujen toverihaudalla patsaan paljastusjuhla. Muistojuhla vietetään heti välittömästi patsaan paljastustilaisuuden jälkeen Messukylän työväentalossa. Puhujana on kansanedustaja Alpo L u m m e.

K:n Lehti. 6/12 - 45.

Patsaan hankkimiseksi on Messukylän sos.-dem. työväenjärjestöt ja kunnallistoimikunta työskenelleet noin 25 vuoden ajan. Rahavarojen hankkiminen on ollut vaikeata kun järjestöt ovat vähävaraisia ja kunnan voimakkaimmalta yhdistykseltä, nimitäin Kirkonkylän ty:ltä porvariston toimesta riistettiin joksikin aikaa toimitalo, sekä kaikenlaisilla valitus- ja veruketoimenpiteillä vaikeutettiin uuden toimitalon hankkimista. Sen lisäksi tämän muistomerkin hankkimista on vaikeuttanut taantumuksellinen ja työväen järjestötoimintaan vihamielinen suhtautuminen kirkon ja seurakunnan taholta, joka kyllä'in on nyt muuttunut, jopa niin suopeaksi, että seurakunta on myöntänyt varojakin tarkoitusta varten ja ollut kaikin puolin myötämielinen patsashankkeelle. Sotaa edeltäneet valtiovallan ja työväenjärjestöjen sekä niiden toimintaa koskevat suhteet olivat siinä määrin kireät, että sekin asetti esteitä tällaisille yrityksille. Nämä seikat ovat olleet syynä siihen, ettei aikaisemmin ole saatu muistomerkkiä aikaan. Sos.-dem. järjestöt ovat kyllä hautakumpua pitäneet kunnossa ja iso puuristi on jo sivukulkevallekin ilmaissut keitä kummun alla lepää.

Vasemman käden veljet tässä kevätkesällä olivat intoutuneet pitämään juhlaa myös punaisten haudalla ja selitäneet, että hautakummun hoito on ollut huonoissa käsissä ja että se nyt otetaan „oikeiden" työläisten käsiin ja että nyt työläiset ottavat sydämenasiakseen hautakummun hoidon. Kuinka on käynyt? Sos.-dem. kunnallistoimikunta kutsui koolle kevätkesällä kaikki työväenjärjestöt niin „vasemmat" kuin „oikeatkin". Opposition taholta oltiin kovasti innostuneita hankkeeseen siihen saakka, kun tuli rahasta kysymys. Kunnan selitettiin olevan varakas ja sen olisi rahoitettava koko yritys.

Niin jäi patsaan rahoittaminen edelleen sos.-dem. järjestöjen tehtäväksi. Ehkä siinä onnistutaan loppuunkin.

Patsasluonnoksen on tehnyt taiteilija J. Hietanen, joka on nyt vainaja. Hänen vaimonsa Kerttu Hietanen on kuitenkin huolehtinut, että kipsiluonnos on saatu ja näin on taiteilijan viimeinen työ saatu valmiiksi Messukylän hautausmaalle. Työn on suorittanut erittäin onnistuneesti Toivo Virtanen Tampereelta.

Tässä lienee syytä lausua kiitos kaikille järjestöille ja yhtymille, jotka ovat avustaneet rahallisesti tai muutoin patsashanketta.

P i m u l a n v a a r i.

N:o	Nimi ja ammatti	Syntymäaseutu	Syntymä-vuosi, kuuk. ja päivä	Yhtymä jäseneksi	Kuulunko sos.-dem. puolueeseen, ammattiosastoon	Rästä edellisetä v:lt. mk. p:

N:o

323.2 (471) „1918"

Työväen Arkisto, Hki
1941
Arbetarnas Arkiv, Hfors
1644

Sos.-dem. Puolueen seppele lasketaan Tampereen veljeshaudan muistomerkille.

TAMPEREEN VELJESHAUDAN MUISTOMERKKI

paljastettiin helatorstaina vaikuttavin juhlallisuuksin.

Kalevankankaan hautausmaalla Tampereella oleva vuoden 1918 surmansa saaneiden työläisten veljeshauta, jossa lepää tuhansia kansalaissodan aikana ja sen jälkiselvittelyssä henkensä menettäneitä, on nyt monien vaiheiden jälkeen saanut arvokkaan muistomerkin, joka sitä ympäröivine alueineen helatorstaina luovutettiin Tampereen kaupungin hoidettavaksi.

Paljastustilaisuudessa oli yleisöä noin 5.000 henkilöä, joukossa koollaolleen sos.-dem. piirikokouksen osaanottajat. Sinäristilippuja ja puolueemme punalippuja kantavien kunniavartioiden asettuttua paikoilleen muistomerkin edustalle soitti Tampereen Työväenyhdistyksen soittokunta kapellimestari E. Kivikosken johdolla Sibeliuksen surumarssin. Tämän jälkeen patsastoimikunnan puheenjohtaja K. V. Vuorio piti paljastuspuheen. Hän mainitsi m.m., että Tampereen kaupunginvaltuusto oli lahjoittanut patsasrahastoon 60.000 markkaa, minkä lisäksi työväenjärjestöt ja työväenliikelaitokset ovat tehneet lahjoituksia. Patsaan otti vastaan kaupungin puolesta valtuuston puheenjohtaja, tov. K. V. Syrjänen pitäen samalla puheen. Tampereen Työväenyhdistyksen mieskuoro esitti sitten Elias Kiiannmiehen johdolla kaksi tilaisuuteen sopivaa laulua. Muistopuheen piti puoluesihteeri Aaltonen ja sitä seurasi seppelten lasku.

Ensimmäiseksi laskettiin sos. dem. puoluetoimikunnan seppele, jonka toivat haudalle puoluesihteeri Aaltonen ja prof. V. Voionmaa. Seppeleen

(Jatk. 7. siv. 1. palst.)

Vapaus 12

Vapaus 18.II.1941

Tampereen työläisten joukkohaudan muistomerkki.

Tampereen Kalevankankaan hautausmaalla olevalle työläisten joukkohaudalle suunnnitellun muistomerkin luonnos. Sen tekijä on tamperelainen kuvanveistäjä Jussi Hietala.

Muistomerkissä on hallitsevana etualalla naisfiguuri lapsineen kuvaamassa perhettä tai laajemmassa mielessä yhteiskuntaa, ja sen sivulla kummallakin puolen reliefeinä työläisrivistöt, joista toisella puolella ensimmäinen kantaa lippua, toisella puolen ensimmäinen soihtua, molemmat työväenliikkeen symbooleja.

Kuvien tarkoituksena on siten osoittaa, että punaisten puolella v. 1918 taistelleilla oli vakaumuksensa mukaan tarkoituksena tehdä koti ja yhteiskunta paremmaksi, entistä enemmän elämisen arvoiseksi, vaikka heidän käsityksensä keinoista oli erilainen kuin toisella puolella taistelleiden.

Paitsi kohokirjaimin naisfiguurin jalustaan tulevaa vuosilukua 1918, hakataan samaan jalustaan sanat: "Vakaumuksensa puolesta sortuneiden työläisten muistolle", kun taas alhaalla edessä olevaan syvennykseen tehdään merkintä muistomerkin pystyttäjistä ja pystyttämisajasta.

Muistomerkki tehdään kokonaisuudessaan Vehmaan punaisesta graniitista ja sen suurimmaksi korkeudeksi tulee 5.2 m ja suurimmaksi leveydeksi 4.2 m. Naisfiguurin korkeus tulee olemaan 2.5 m. Kustannukset nousevat yli 200,000 markan, ja muistomerkin on oltava paikoillaan toukok. 20 päivään mennessä.

Rakentavat voimat saaneet entistä suuremman jalansijan.

Sotatalven tuoma lamaannus pohjolan ammatillisen järjestöväen keskuudessa on jo voitettu kanta. Nukahtaneet osastot ovat heränneet henkiin, runsaasti uusia osastoja on perustettu ja ammatillisten paikallisjärjestöjen jäsenmäärät ylittävät runsaasti sotaa edeltäneen jäsenmäärän. Toiminta kaikissa osastoissa on hyvin vilkasta, mikä lähinnä johtuu siitä, että elinkustannusten noustessa työläiset ovat olleet pakoitettuja työskentelemään palkkojen parantamiseksi.

Näin kertoi SAK:n toimitsijana maan pohjoisosissa työskennellyt Mauno Pelkonen lehtemme toimittajan häntä haastatellessa. Ja tov. Pelkonen jatkoi:

— Silmiinpistävänä seikkana pohjolan ammatillisessa järjestötoiminnassa on se, että rakentavat voimat ovat saaneet entistä suuremman jalansijan. Selvimmin tämä on havaittavissa uusissa osastoissa ja ammatillisissa paikallisjärjestöissä.

Sangen arvokkaana saavutuksena on pidettävä sitä, että ammatillisen liikkeen vaikutusala on huomattavasti laajentunut.

Se on kyennyt saamaan riveihinsä jäseniä, joihin ammatillinen propaganda ei koskaan aikaisemmin ollut tehonnut. Aina sotaamme saakka he ovat olleet porvarillisen ideologian lumoissa ja uskoneet porvarillisten piirien ammatillisesta liikkeestä levittämiin väärinkäsityksiin. Tämä kehitys näyttää muuten olevan yleinen koko maassa, mikä on tyydytyksellä pantava merkille. Se merkitsee sitä, että ne ennakkoluulot, jotka tähän saakka ovat hallinneet suurta osaa maamme työväestöstä, heidän pitäessään ammatillista liikettä jonkin poliittisen radikaaliryhmän temmellyskenttänä, ovat karisemassa pois. Ja niinpä he nyt näkevätkin siinä omien palkka- ja työetujensa valvojan ilman mitään epäluuloksiä herättäviä sivutarkoituksia. Täten on ammattiyhdistysliikkeellä nyt mahdollisuudet kerätä kaikki palkkatyöntekijät rivelhinsä.

Tietenkin ovat meidän kaikkeen tyytymättömät vasemmistoveljemme ja ties minkä "ystävät" pohjolassakin koettaneet tehdä parhaansa ylläpitääkseen raja-aitoja työväestön keskuudessa ja levittääkseen sekaannusta herättäviä ajatuksiaan hämärien tarkoitusperiensä tueksi. Mutta tosiasiat ovat riistäneet heidän väitteiltään pohjan, ja

pohjolan työväestö on säilyttänyt ihailtavan tyyneytensä ja harkintakykynsä kaikista käsitteiden sekoittamisyrityksistä huolimatta. Sisäinen henki ammatillisissa järjestöissä on siis huomattavasti eheytynyt.

Erikoispiirteenä työskentelyssäni on ollut se, että olen viipynyt kullakin paikkakunnalla pitemmän ajan. Kuluneen talven aikana olen ollut Vaasassa, Kemissä, Kokkolassa ja Oulussa, missä työskentelin kahdessa erässä. Tällöin olen kiinnittänyt erikoista huomiota ammatillisten paikallisjärjestöjen työskentelyn tehostamiseen sekä toimihenkilöiden koulutukseen. Tässä mielessä on kaikissa mainituissa paikoissa toimeenpantu opastuskursseja. Työskentely on kaikissa muissa paikoissa tuottanut tyydyttäviä tuloksia paitsi Kokkolassa. Ammatillinen valistustyö edellyttää valistettavissaan tiettyä kehitystasoa, ja sille tasolle ei Kokkolan työväestö vielä näytä päässeen. Mutta toivottavasti jatkuvien ponnistelujen kautta sielläkin päästään tyydyttäviin tuloksiin.

Talven ja kevään aikana on ammatillisissa järjestöissä ponnisteltu jäsenmäärän vahvistamiseksi sekä palkkakysymysten järjestämiseksi.

Kesän kuluessa on pidettävä huoli siitä, että saavutukset niin jäsenmäärän kuin palkkojenkin suhteen jäävät pysyviksi,

että järjestöt olisivat niin sisäisesti kuin ulkonaisestikin voimakkaita syksyn toimenpiteitä varten.

TURKU KUTSUU!

SUOMEN SD. RAITTIUSLIITON SEITSEMÄS EDUSTAJAKOKOUS JA LASTENPÄIVÄT PIDETÄÄN KESÄKUUN 27—30 P:NÄ TURUSSA.

Toimintamme muodostuu jänä kesänä varsin vilkkaaksi — kertoi Suomen Sos.-dem. Raittiusliiton sihteeri, tov. Yrjö A. Saarinen, lehtemme edustajalle. — Kesäkuun 27—29 p:nä vietetään liittomme viidennet lastenpäivät Turussa, joille jo tähän menneessä on ilmoittautunut lähes tuhat osanottajaa. Lastenpäivien huippukohdaksi muodostuu kesäkuun 29 p:nä Turun Urheilupuistossa vietettävä suuri lasten ja nuorten juhla sekä juhlakulkue. Juhlan ohjelman suorittavat pääosiassa lapset, puheita ja muutamia muita esityksiä lukuunottamatta. Niinpä sisältyy ohjelmaan mm. lasten voimistelunäytös, leikkiesityksiä ym. Juhlapuheen pitää prof. Väinö Voionmaa.

Kesäkuun 29 p:nä alkaa Turussa myös liittomme seitsemäs varsinainen edustajakokous, jossa tulee käsiteltävaan vaikuttaa välillisesti raittiuslainsäädännön kehittämiseksi.

Toisena tärkeänä kohtana ohjelmassa on määritelmä liiton suhteesta muihin järjestöihin ja kansainvälisyyden perisatteisiin. Kun liitto toimii pääasiassa työtätekevän väestön keskuudessa on ilman muuta selvää, että se on läheisessä kosketuksessa työväenliikkeen piirissä toimiviin erilaisiin työväenjärjestöihin ja laitoksiin, ottamatta niiltä siitä mitään sellaisia ohjeita tai määräyksiä, jotka voisivat rajoittaa liiton itsenäistä toimintaa. Samoin suhtautuu liitto solidaarisesti kaikkiin muihinkin järjestöihin ja laitoksiin, jotka hyväksyvät raittiusliikkeen päämäärän ja suhtautuvat myötätuntoisesti liiton työhön.

Poikatyön tehostamista koskevassa alustuksessa huomautetaan erityisesti siitä, että liiton piirissä tapahtuvan [illegible] tulee olla läheisessä yhtei-

APULMAN PARAS K...
ministeriön hyväksymä
A-KE
. KORSI Ab., Puh. 24 985 69 219
HELSINKI
ÄN KORTITTA

Hollannin ent. pääministeri

de GEER SIIRTYNYT MIEHITETYLLE ALUEELLE.

Hallituksen kanta on muuttumaton.

Lontoo, 8. 2. (STT) Lontoossa maanpaossa oleva Hollannin hallitus on julkaissut selityksen, missä tämä hallitus lausuu syvän suuttumuksensa sen johdosta, että Hollannin ent. pääministeri de Geer pälnvastaisista juhlallisista vakuutuksistaan huolimatta on lähtenyt Lissabonista vihollisen miehittämälle Hollannin alueelle. de Geer, joka on 78-vuotias, sai kuningatar Wilhelminalta kesäkuussa 1939 tehtäväkseen nykyisen hallituksen muodostamisen. Hän oli pääministerinä aina joulukuuhun v. 1940 asti ja oli siis hallituksen päämiehenä, kun saksalaisten maahantunkeutuminen toukokuun 10 pnä tapahtui. Hän on suunnilta osalta vastuussa kabinetin yksimielisestä päätöksestä, jonka mukaan hallitus poistui Haagista ja lähti kuningattaren kera Lontooseen voidakseen sodan suunnassa valheissa käyttäjä kaikkia Hollannin voimakeinoja. Jonkin aikaa sen jälkeen kuin de Geer oli eronnut pääministerin paikalta

luvan helmikuun 16 päivää toimitettava kansanhuoltolautakunnan toimiston hintatarkkailuosastolle kaksin kappalein ja kahden henkilön olkeaksi todistamina sekä 15. 10 —40 että 1. 2. —41 käyttämänsä hinnastot.

ta oli nykyisen kriisin aikana ainoa mahdollinen ja edullinen. Esimerkkinä siitä, miten kahden vallan tälle pohjalle perustuva yhteistoiminta voi tuottaa suuria etuja, herra Clodius pitää viimeaikaisia kauppapoliittisia suhteita akselivaltain välillä, mikä antoi Italialle m.m. mahdollisuuden käyttää useita satoja miljoonia liiroja saksalaisten turistien rahoittamiseksi kumpaisellekin puolelle edullisella tavalla.

Mutta — sanoo kirjoittaja — yhteistoiminta kahden taikka muutamien valtioiden välillä ei vielä riitä. Voidakseen olla riippumaton ulkopuolisista tekijöistä, ulkopuolisesta painostuksesta ja holhouksesta — lukija käsittää, että tällä tarkoitetaan Englantia — saksalaisen teorian mukaisesti pitäisi saada aikaan sellainen sopimus, että kaikki eurooppalaiset valtiot eli koko Europpa sellaisenaan muodostaisi taloudellisen ja kauppapoliittisen kokonaisuuden siten emansipoimalla itsensä kaikesta ulkonaisesta riippuvaisuudesta ja diktaatista. Tällainen "planmässige Zusammenarbeit" (yhteistoiminta kaikkien eurooppalaisten kansojen välillä) onkin Saksan taloudellinen päämaali tässä sodassa. Ainakin sellainen päämaali, jonka saavuttaminen täysin tyydyttäisi kansallissosialistista johtoa ja puoluetta kolmannessa valtakunnassa. Kirjoittaja tunnustaa tämän seuraavilla sanoilla: jos mainitunlainen päämaali tulisi Europassa saavutetuksi, niin olisi se "eine der schönsten Früchte dieses Krieges" (tämän sodan suloisimpia hedelmiä).

Pääajatus on siis saksalaisten kannalta se, että paluu entiseen vapaaseen kauppaan ja eikontrolloituun talouteen on mahdoton. Se ei antaisi uutta verta talousjärjestelmälle. Sen sijaan on valtioiden puututtava koko vaikutus- ja arvovallaisan taloudellisen ja kauppapoliittisen elämän johtoon. Ja mitä Eurooppaan tulee, on sen muodostettava sellainen kokonaisuus, joka tekee tästä maanosasta itsenäisen, muista riippumattoman taloudellisen tekijän, eristäen Englannin Europan mantereelta.

Tällainen menettely — selittää kirjoittaja — ei tarkoita lainkaan sitä, että uusi Eurooppa eristäisi itseään kaupallisesti ja taloudellisesti muusta maailmasta. Päinvastoin, saksalainen ajatus on se, että Euroopan ja muun maailman välinen kauppa vain voittaisi uuden järjestelmän kautta. Se tulisi kauppasuhteissa ulospäin sekä itsenäisemmäksi että tavallisemmaksi.

Tampereen

(Jatkoa 1. sivulta)

nauhoissa oli sanat: "Vuoden 1918 taistelleiden toverien muistoa kunnioittaen Sos.-dem. Puoluetoimikunta." Edelleen lasketttiin patsaalle Hämeen pohjoisen vaalipiirin Sos.-dem. Piirijärjestön ja piiritoimikunnan seppele, Tampereen Sos.-dem. Kunnallisjärjestön seppele, Tampereen Ammattiliisen Paikallisjärjestön, Tampereen Työväenyhdistyksen ja Tampereen seurakuntain seppeleet sekä Tampereen Asevelityhdistyksen seppele, jonka nauhoissa oli: "Vakaumuksensa puolesta kaatuneille suomalaisille." Vielä lasketttiin haudalle Ylöjärven Sos.-dem. Kunnallisjärjestön ja Tampereen Muurarien ammattiosaston seppeleet.

Hartaustunnelmaisen juhlatilaisuuden päätti torvisoittokunnan esittämä "Ikuinen muisto."

•

Muistomerkin on valmistanut Tamperelainen taiteilija Jussi Hietanen Vehmaan punaisesta graniitista. Siinä on hallitsevana etualalla naisfiguuri lapsineen kuvaamassa perhettä tai laajemmassa mielessä yhteiskuntaa. Sen sivuilla kummallakin puolen on kuvattuna työläisrivistöt, joissa toisella puolen on lipunkantaja ja toisella soihdunkantaja työväenliikkeen symboleina. Veistoksen tarkoituksena on osoittaa, että punaisten puolella v. 1918 oli vakaumuksensa mukainen tarkoitus tehdä koti ja yhteiskunta entistä paremmaksi. Paitsi kohokirjaimin haikattua vuosiluku 1918 on patsaassa sanat: "Vakaumuksensa puolesta sortuneiden työläisten muistolle." Alhaalla olevassa syvennyksessä on maininta patsaan pystyttäjistä ja pystyttämisajasta. Patsaan suurin korkeus on 5,2 metriä, suurin leveys 3,2 metriä ja naisfiguurin korkeus 2,5 metriä. Kirkkohallintokunta on luovuttanut koko hautausalueen, joka on noin 1.200 neliömetriä laaja, tähän tarkoitukseen rauhoitetuksi puistoksi.

323.2/491/..1918" S:e
3764.
Työväen Arkisto, H:ki
1941
Arbetarnas Arkiv, H:fors
Sos.-dem. 24.V 1941

Sos.-dem. Puolueen seppele lasketaan Tampereen veljeshaudan muistomerkille.

S.S. 24/5-41.

TAMPEREEN VELJESHAUDAN MUISTOMERKKI

paljastettiin helatorstaina vaikuttavin juhlallisuuksin.

Kalevankankaan hautausmaalla Tampereella oleva vuoden 1918 surmansa saaneiden työläisten veljeshauta, jossa lepää tuhansia kansalaissodan aikana ja sen jälkiselvittelyssä henkensä menettäneitä, on nyt monien vaineiden jälkeen saanut arvokkaan muistomerkin, joka sitä ympäröivine alueineen helatorstaina luovutettiin Tampereen kaupungin hoidettavaksi.

Paljastustilaisuudessa oli yhteisöä noin 5.000 henkilöä, joukossa koollaolleen sos.-dem. piirikokouksen osanottajat. Sinäristiippuja ja puolueemme punaippuja kantavien kunniavartioiden asettuttua paikoilleen muistomerkin edustalle soitti Tampereen Työväenyhdistyksen soittokunta kapellimestari E. Kiväkosken johdolla Sibeliuksen surumarssin. Tämän jälkeen patsastoimikunnan puheenjohtaja K. V. Vuorio piti paljastuspuheen. Hän mainitsi m.m., että Tampereen kaupunginvaltuusto oli lahjoittanut patsasrahastoon 60.000 markkaa, minkä lisäksi työväenjärjestöt ja työväenliikelaitokset ovat tehneet lahjoituksia. Patsaan otti vastaan kaupungin puolesta valtuuston puheenjohtaja, tov. K. V. Syrjänen pitäen samalla puheen. Tampereen Työväenyhdistyksen miessäkuoro esitti sitten Elias Käsänmiehen johdolla kaksi tilaisuuteen sopivaa laulua. Muistopuheen piti puoluesihteeri Aaltonen ja sitä seurasi seppeliten lasku.

Ensimmäiseksi lasketttiin sos. dem. puoluetoimikunnan seppele, jonka toivat haudalle puoluesihteeri Aaltonen ja prof. V. Voionmaa. Seppeleen

(Jatk. 7. siv. 1. palst.)

Muistomerkki Tampereen punaisten joukkohaudalle.

Taiteilija Hietasen luonnos hyväksytty.

Tampereen hautausmaalla on, niinkuin yleisemminkin tiedetään, haudattuna useita tuhansia vuoden 1918 tapausten aikana ja johdosta kuolemaan joutuneita työläisiä. Alueesta, joka tunnetaan "punaisten joukkohaudan" nimellä, ovat Tampereen ammatilliset ja sosialidemokraattiset työväenjärjestöt yhteisesti pitäneet yli 20 vuoden ajan hellää huolta. Yhteishaudan kummut ovat olleet joka kesä taiteellisesti järjestetyn, loistavan kukkameren peittämiä. Viime keväänä yhteishaudan hoito siirtyi kuitenkin Tampereen kaupungin välittömään huostaan.

Vuosien aikana on toimitettu paikkaunnalla jatkuvasti myös varojen keräystä muistomerkin pystyttämiseksi haudalle. Hanketta on johtanut Hämeen läänin pohjoisen vaalipiirin sos.-dem. piiritoimikunta ja taloudellisesti sitä on tukenut varsinkin Kansan Lehteä kustantava Tampereen Työväen Sanomalehti O.Y. Asetetulla toimikunnalla on tällä hetkellä käytettävänään varoja 130,000 markkaa. Nyttemmin on asiassa päästy niin pitkälle, että muistomerkkitoimikunta on hyväksynyt kuvanveistäjä Jussi Hietasen valmistaman luonnoksen muistomerkiksi.

Muistomerkissä on, niinkuin kuvastakin voidaan nähdä, hallitsevana etualalla naisfiguuri lapsineen kuvaamassa perhettä eli laajemmassa mielessä yhteiskuntaa, ja sen sivulla kummallakin puolella reliefinä työläisrivistöt, joista toisella puolella ensimmäinen kantaa lippua, toisella puolen ensimmäinen soihtua, molemmat työväenliikkeen symbooleja. Kuvien tarkoituksena on siten osoittaa, että punaisten puolella v. 1918 taistelleilla oli vakaumuksensa mukaan tarkoituksena tehdä koti ja yhteiskunta paremmaksi, entistä enemmän elämisen arvoiseksi, vaikka heidän käsityksensä keinoista oli erilainen kuin toisella puolella taistelleiden. Paitsi kohokirjaimin naisfigurin jalustaan tulevaa vuosilukua 1918, hakataan samaan jalustaan sanat: Vakaumuksensa puolesta sortuneiden työläisten muistolle", kun taasen alhaalla edessä olevaan syvennykseen tehdään merkintä muistomerkin pystyttäjistä ja pystyttämisajasta. Muistomerkki tehdään kokonaisuudessaan Vehmaan punaisesta graniitista, sen suurimmaksi korkeudeksi tulee 5,2 metriä, suurimmaksi leveydeksi 4,2 metriä ja naisfigurin korkeudeksi 2,5 metriä.

Muistomerkkitoimikunta ja Sos.-dem. Piirijärjestöt ovat kääntyneet kirjelmällä kirkkohallintokunnan puoleen anoen koko hauta-alueen — n. 1.200 m² — luovuttamista tarkoitukseen rauhoitettavaksi puistoalueeksi sekä samalla oikeutta edelläselostetunlaisen muistomerkin sille pystyttämiseen. Kuvanveistäjän kanssa tehdyn sopimuksen mukaan pitäisi muistomerkin olla valmiina paikalleen asetettuna ensi tulevan toukokuun 20 päivään mennessä.

Muistomerkin lopullisista kustannuksista ei vielä ole aivan täyttä selkoa, kun kustannusarvioiden laatiminen tasaus- ja istutustöistä on vielä kesken ja näihin liittyvät myöskin portaat ja kivipenkit. Todennäköisiä kuitenkin on, että kustannukset kaikkiaan nousevat huomattavasti yli 200.000 markan.

Muistomerkkitoimikunnan hyväksymä kuvanveistäjä Jussi Hietalan tekemä luonnos.

Tage Forsman Beethovenin f-molli sonaattiin, eikä teknikassakaan ollut erikoista muistuttamista. Pienempiä tehtäviä suorittivat Taimi Kuusi ja Mirja Paloheimo, edellinen musikaalisesti, jälkimmäinen huolellisesti.

Viulunteekkoja oli useita esillä, näistä kunnostautuivat varsinkin Karl Akerblom ja Erik Stenius. Semmänkin edellinen sai viulustaan esiin musikaalisen cantilenen, myös vauhtiin riitti kummankin tekniikka, mutta hra Stenius oli hätäköivämpi kuin hra Akerblom. Holger Morantin taito rupeaa olemaan vankalla pohjalla ja Kaarlo Pennanen suoriutui kunniaksi aivan aikamiesteht-västä eli Corellin Follasta. Selitsi Esko Valsta on perillä soittimensa kauniista äänenmuodostuksesta ja muutakin taitoa hänellä on runsaasti. Urkuri Enzio Forsblom värittä aistikkaasti ja sai Lisztin Weinen klagenmuunnelmat tulkinnallisesti elämään; toinen urkuri Otto Pakarinen alotti illan näytteet rafikkaalla Bach-fuugalla. — Lauluoppilaista on Kauko Forssellilla komea, varmasti kehityskelpoinen, jo nyt miellyttävästi kalskahtava bassobarytoni, äänenmuodostusta täytyy kuitenkin vielä vakiinnuttaa, tämä auttance myös yläviresyyden poistamista. Marja Mikkola omaa, alittovähäisen mezzosopranon, hän lauloi Thomasin romanssi korrektisti. Oboisti K. Pietikäinen oli saanut tulkittavakseen Gobstantin oudon modernin elegian ja maalais tanssin ja selviytyi niistä lupaavasti. Olavi Haikonen luritteli rohkeasti juoksutuksia Demerseman-numerossa ja klarinetisti osoitti suorastaan taitavuutta ritaipumuksia Rigolettto-fantasiassa. Puhallinkvintetti (O. Haikonen, P. Pietikäinen, S. Larvela, W. Liljande ja O. Paljakka) oli harjoittanut Blumer-yhtelsnumeronsa hyvin soivaksi j täsmälliseksi ja lupaavia säveltäjän lahjoja todisti Vilho Häkkinen omaavansa kahden soolokaulun luonnissa. Melodista suonta oli niissä kyllksi ja pianistisesti sommiteltu säe tys luontui herkästi kokonaisuuteen. Anna Mutanen esitti laulut musikaalisesti. —la.

*

327.2 Mkl/ „1918" Urjala

5441.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Hämeen Kansa,
23/10 -45.

V.1918 uhrien muistomerkin paljastustilaisuus Urjalassa

Hämeen Kansa 23/10 -45.

viime sunnuntaina muodostui harrastunnelmaiseksi surujuhlaksi.

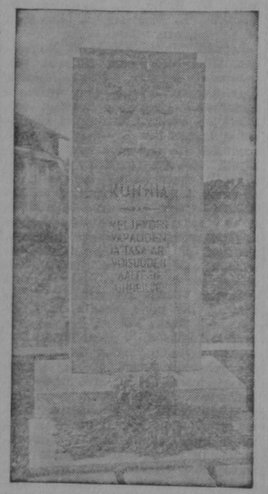

Sunnuntaina toimitettiin Urjalan hautausmaalla v. 1918 punaisten puolella kaatuneiden muistopatsaan paljastus, joka oli kerännyt noin 600 nousevan yleisöjoukon, mukana suuri määrä vainajien läheisiä omaisia. Klo 13 kokoontui yleisö n.s. Munterinnummelle, jossa punaiset oli surmattu, ja sieltä suunnattiin matka kulkueessa juhlapaikalle, Laukeelan hautausmaalle, missä Tampereen Ty:n torvisoittokunta otti kulkueen vastaan surumarssin sävelin.

Muistopatsaan paljastuspuheen piti tov. Oskari Härmä, kuvaten niitä aikoja, joiden tapahtumien uhreiksi kummun alla lepäävät joutuivat. Puheen yhteydessä tapahtui patsaan paljastus ja torvisoittokunta soitti suruhymnin. Tov. K. Flinckin esitettyä Pietari Salmenojan runon »Kumpujen virsi«, piti kansanedustaja Eino Raunio muistopuheen vainajille ja kohdisti sanansa myöskin vainajien omaisille. Samalla hän lausui nykyiselle työväenluokan sukupolvelle velvoituksen sanoja, kehoittaen jatkamaan sitä työväenluokan vapaustaistelua, joka uhreiltamme jäi kesken heidän sortuessaan onnettoman veljessodan pyörteisiin. Rva Satokangas esitti tämänjälkeen Pietari Salmenojan runon »Uhrien haudoilla« ja toisen muistopuheen piti K. Kulo Helsingistä.

Patsaalle laskettiin suuri määrä seppeleitä, joita laskivat mm. Urjalan Sos.-dem. Kunnallistoimikunta, SKP:n Urjalan osasto, Urjalan, Urjalankylän, Kehron, Tursan ja Tourun työväenyhdistykset sekä Nuutajärven työväestö, Urjalan sekatyöväen ammattiosasto, ent. punakaartilaiset, Urjalan kunta sekä useat vainajain omaiset. — Lopuksi patsastoimikunnan edustaja O. Etelä luovutti patsaan Urjalan työväenjärjestöjen hoitoon ja mieliinpainuva surujuhla päättyi »Kansainväliseen«.

Tilaisuuden jälkeen kokoontuivat kutsuvieraat Nuutajärven Osuuskaupan ravintolaan korvikctarjoiluun, jossa mieliala oli harras haudalla vietetyn kauniin muistohetken jälkeen.

327.2 Mkl/ „1918" Urjala

4937.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Suomen Sosialidemokraatti,
20/10 -45.

V:n 1918 patsas Urjalassa

SS 20/10 -45.

paljastetaan sunnuntaina.

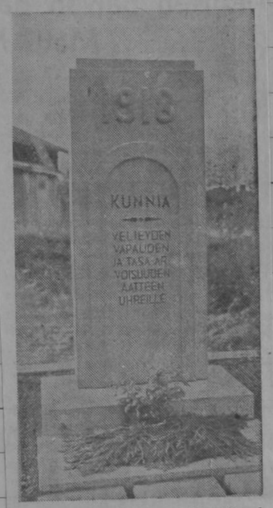

Huomenna sunnuntaina klo 13 paljastetaan Urjalan hautausmaalla Laukeelassa v:n 1918 myrskyissä tuhoutuneitten punaisten tovereitten muistolle valmistettu hautapatsas.

Patsaan alkuhanke on kuulemamme mukaan lähtöisin Urjalan Sos.-dem. kunnallisjärjestössä ja on asiasta ollut jo puhetta pidemmän ajan, kunnes nyt vasta rauhan ja vapaampien aikojen tultua, ryhdyttiin asiaa lopullisesti järjestämään. Varat patsaaseen on saatu keräyksellä, jotapaitsi Urjalan kuntakin on siihen lahjoittanut 10.000 markkaa. Patsaan hankintaan ovat osallistuneet tasaveroisesti paikkakunnan Sos.-dem. ja Skdl-järjestöt.

Paljastamistilaisuudessa esitettävästä ohjelmasta mainittakoon Eino Raunion (sos.-dem.) ja Kusti Kulon (skdl.) puheet.

N:o	Nimi.	Asunto.	Yhtynyt.	Eronnut.

323.2/4A1/„1918" Ypäjä

Työväen Arkisto, Hki
1948
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Hän. Hans.

13/VI-44

Kaatuneiden muistomerkki

pystytetään Ypäjän sankarihaudalle.

Ypäjän kirkkovältuusto päätti viime kokouksessaan pystyttää seurakunnan sankarihaudalle kaatuneiden muistomerkin. Samalla hyväksyttiin muistomerkin luonnos, minkä oli laatinut kuvanveistäjä Verner Fristrom Helsingistä. Mustagraniittinen muistomerkki pystytetään sankarihaudalle maantien puoleiseen nurkkaukseen.

Patsas, mikä on 2,5 m leveä ja 3 m korkea, pystytetään n. 0,5 metrin korkuiselle rappuaskelmaiselle korokkeelle. Sen julkisivulle hakataan korkokuvana rukousasennossa oleva sotilas, jonka ylitse kaartuu varjeleva enkelin siipi. Myös kaatuneiden nimet tulevat etusivulle.

Ennakkolaskelmien mukaan muistomerkin kustannukset nousevat noin puoleen milj. markkaan.

Samoin päätettiin kokouksessa sankarihaudalle hankkia kunkin yksityisen haudan kohdalle mustasta graniitista pienikokoinen kivi, mihin hakataan sotilaan nimi sekä syntymä- ja kuolinaika. Hankkeen toteuttaminen jätetään kuitenkin myöhemmäksi, mutta omaisille varataan tilaisuus osallistua yksityiskivien hankkeeseen suorittamalla sankaripatsasrahastoon kiven hinta, n. 2.500—3000 mk. Mainittakoon, että näidenkin kustannusarvio yhteensä nousee noin 0,5 milj. markkaan, joten sankarihaudan lopulliseen kuntoon saattaminen tulisi maksamaan kaikkiaan noin milj. mk.

323.2/4A1/„1918" Ylöjärvi

2335

Työväen Arkisto, Hki
1948
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Soc.-dem.
8.6.1943.

S.S. 8/6

Kansalaissodassa

punaisten puolella kaatuneiden

muistomerkki pystytetty Ylöjärvellä.

Ylöjärven hautausmaalle on pystytetty vuoden 1918 kansalaissodassa punasten puolella vakaumuksensa puolesta henkensä uhranneiden muistomerkki, jonka hankkimisesta sikäläinen sia.-dem. kunnallisjärjestö teki v. 1941 päätöksen. Hankkeen rahoittamiseen ovat osallistuneet Ylöjärven kunta ja seurakunta. Kauniiseen muistomerkkiin on hakattu sanat: "Heidän vakaumuksensa oli vapaus, ihmisarvo ja kansojen veljeys."

Muistomerkin paljastus toimitettiin helatorstaina. Patsastoimikunnan jäsen Y. Säynäväjärvi selosti tilaisuudessa muistomerkin hankintavaiheita lausuen kiitokset kaikille niille, jotka olivat hankkeen hyväksi vaikuttaneet. Neiti Aino Laakson tulkittua Pietari Salmenojan runon "Uhrien haudalla" piti toimittaja E. O. Kotiranta muistomerkin paljastuspuheen lausuen mm., että kun uudet raskaat koettelemukset kohtasivat kansaamme ja vuoden 1918 punaisten ja valkoisten jälkeläiset joutuivat yhdessä maata puolustamaan, syntyi heidän kesken aseveljeys ja se sai aikaan eheytymisen myöskin kotirintamalla, minkä yhtenä ilmauksena on se, että tämä muistomerkki on saatu pystytetyksi. Puheen päätyttyä laskettiin haudalle paikkakunnan työväenjärjestöjen yhteinen seppele sekä kunnan ja seurakunnan seppeleet ja vainajain omaisten kukkalaite. Päättäjäispuheen piti soc.-dem. kunnallistoimikunnan edustaja H. Pekonen.

323.2/4 Kil „1918" V Vesilahti 1590.

Työväen Arkisto, Hki
1945
Arbetarnas Arkiv, Hfors

Kansan Lehti
1/6-45.

Kansan Lehti 1/6-45.

Kahden v. 1918 punaisen vainajan ruumiinsiunaus

sunnuntaina Vesilahdella.

Sunnuntaina vk. 27 pnä toimitettiin Vesilahdella vuoden 1918 tapahtumain jälkiselvittelyssä surmattujen Aug. Suomisen ja erään tuntemattoman työläisen ruumiinsiunaus. Tilaisuuteen oli saapunut runsaasti yleisöä. Aluksi laulettiin virsi ja sen jälkeen rovasti K. Kahiluoto piti puheen, jossa hän mm. mainitsi, että Suomen kansa sai edellisen vuosisadan elää hyvin rauhallista elämää, mutta kuluva vuosisata on ollut sille suurten kärsimysten aikaa. Hän valitti, että viimeinen palvelus näiden vainajien kohdalta oli laiminlyöty 27 vuotta. Ruumiinsiunauksen päätyttyä laskivat Suomisen omaiset seppeeensä. Kunnan ja seurakunnan yhteisen seppeleen toivat hautakummulle valtuuston puheenjohtaja J. Poukka ja rovasti Kahiluoto ja SKDL:n seppeleen K. Vuorisalo ja rouva Aaltonen, joka puheessaan huomautti v. 1918 sikaisen papiston suhtautumisesta näihin vainajiin, kun heille ei hyväksytty kirkkomaata hautapaikaksi. SNS:n seppeleen laskivat rouva Hilma Järvinen ja Fr. Laakso. Viimeksimainittu muistopuheessaan palautti mieliin niitä tekoja, joita tehtiin silloin, kun nyt siunattujen vainajien ruumiit surmanluoti lävisti. Keski-Vesilahden työväenyhdistyksen seppeleen toivat Kerttu Sivén ja Aug. Nieminen, joka lausui, että jo toisen kerran on nyt Vesilahdella saatu kokoontua tällaiseen tilaisuuteen. Hän toivoi, ettei Suomen kansa eivätkä muutkaan kansat enää koskaan joutuisi kokemaan sellaisia kärsimyksen aikoja kuin nykyinen sukupolvi on saanut kokea. Tämän jälkeen laulettiin „Sun haltuus, rakas Isäni" ja lopuksi Työväenmarssi. — Kauniiden seppelten peittämänä jäi hautakumpu valkoisine risteineen rauhallisen metsän ympäröimään paikkaan Salospohjan kylään N. Järvenpään omistamalle maalle.

323.2/4 Kil „1918" V Vesilahti

Työväen Arkisto, Hki
1946
Arbetarnas Arkiv, Hfors

G. Gen. de
14/VI-46

Vihdin v:n 1918 patsas

paljastettiin vakavin juhlamenoin helluntaina

Yllä patsas paljastuksen jälkeen. Alla: paljastustilaisuus.

I:nä helluntaipäivänä paljastettiin Vihdin hautausmaalla vuonna 1918 kansalaissodan jälkiseurauksena joko surmattujen tai muuten kapinan johdosta surmansa saaneiden hautapatsas. Kuten aikaisemmin olemme maininneet, sijaitsi vihtiläisten työläisten suuri joukkohauta aikaisemmin Lapikkaanumella, jokusen kilometrin matkaa kirkolta, jonne Vihdin ja lähiseutujen työläisiä ammuttiin useampia satoja valkoisten toimesta. Sittemmin siirrettiin ruumiit Vihdin uudelle hautausmaalle, jossa siis helluntaina suoritettiin heidän patsaansa juhlallinen paljastus vakavin juhlamenoin. Hautausmaalle lähdettiin Vihdin työväentalolta kulkueessa, jossa oli osanottajia n. 600. Kulkueessa kannettiin seppeleitä ja työväenjärjestöjen lippuja, jotka hautausmaalle päästyä muodostivat juhlallisen kunniavartion. Hautausmaalle oli jo ennakolta saapunut yleisöä, joiden joukossa oli vainajien omaisia, puoluetovereita y.m. niin että kaikkiaan oli yleisöä ainakin tuhatkunta.

Tämän vakavan tilaisuuden ohjelmana oli erään tilapäisen kuoron laulua, Karkkilan t.y:n soittokunnan soittokappaleita ja kansanedustaja Väinö Kivisalon arvokas muistopuhe, jossa hän kuvaili sitä historiallista, mutta monasti unhoitettua taustaa, joka oli edellytyksenä tämän murheellisen kansalaissodan syttymiselle. Seppeleen Vihdin Sos.-dem. kunnallisjärjestön, johon seppeleeseen olivat yhtyneet kaikki vihtiläiset sos.-dem. yhdistykset, puolesta laski tov. Veikko Helle. Niinikään laskettiin samanlainen yhteisseppele SKDL:n ja siihen yhtyneitten paikallisten yhdistysten puolesta. Vihdin sos.-dem. naisten seppeleen laski tov. Hilma Kataja, pitäen kauniin puheen vainajain muistolle. Edelleen laskettiin joukkohaudalle seppeleitä ja kukkia vainajan omaisten puolesta ja eräs entinen punakaartilainen puhui senaikaisista kaameista tapauksista. Patsas, joka on Vihdin työläisten yhteistyön tulos, luovutettiin Vihdin Sos.-dem. ja SKDL:n kunnallisjärjestöjen huoltoon.

327.2/4R1 „1918" Vesilahti

2564

Työväen Arkisto, Hki 1945

Kansan Lehti
7.9.1943.

K. L. 7/9

V. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden

haudat siunattiin viime sunnuntaina Vesilahdella.

Harrastunnelmaista yleisöä oli satamäärin kunnioitustaan osoittamassa.

Vesilahdella oli viime sunnuntaina vaikuttava surutilaisuus. Tällöin näet toimitettiin v. 1918 jälkiselvittelyissä surmansa saaneiden Frans Haapasen, Unto Rintalan ja Jalmari Tonnin ruumiinsiunaus.

Tilaisuuteen oli kauniin syksyisen sään vallitessa saapunut runsaasti väkeä, arviolta n. 350 henkeä. Siunauksen toimitti kirkkoherra K. Kahiluoto, joka muotokauniissa puheessaan luonnehti kansakuntien vaiheita maailmassa. Hän vertasi niitä jokeen, joka väliin virtaa eteenpäin tyynenä ja rauhaisana, väliin taas myllertävänä koskena pauhaten. Levottomina aikoina tehdään harkitsemattomia tekoja. Nämäkin nyt siunattavat ruumiit ovat jo levänneet maan povessa neljännesvuosisadan ajan, mutta tehtyä ei enää voida saada tekemättömäksi.

Siunauksen jälkeen hautakumpu peittyi kukkasista, joita laskivat omaiset, sukulaiset ja ystävät. Myös Keski-Vesilahden tyn puolesta tuotiin haudalle kaunis seppele. — Kun oli laulettu virsi, piti tov. A. Nieminen puheen, jossa totesi, etteivät nyt siunatun hautakummun alla lepäävät, v. 1918 jälkiselvittelyissä surmansa saaneet millään tavalla olleet tahtoneet maan itsenäisyyttä vaarantaa. He olivat antaneet miehen tavoin henkensä vakaumuksensa puolesta oikeuksiaan ja vapauttaan puolustaakseen.

327.2/4R1 „1918" Valkeakoski

Työväen Arkisto, Hki 1946

Kan. Kaura
8/X -46

Sunnuntaina Valkeakoskella paljastettu punaisten hautapatsas.

Punaisten haudalla Valkeakoskella

paljastettiin viime sunnuntaina muistopatsas arvokkain ja tunnelmallisin juhlatilaisuuksin.

Valkeakosken työväestö vietti viime sunnuntaina vakavaa ja arvokasta juhlaa. V. 1918 vakaumuksensa puolesta kaatuneiden toverien haudalle pystytetty muistomerkki paljastettiin ja sankat työläisjoukot olivat liikkeellä.

Kellon lähetessä 13 kokoonnuttiin työväentalon edustalle, josta klo 13.40 kulkue lähti kohti hautausmaata. Kulkueen kärjessä hulmusi kauniin syyspäivän sinitaivasta vasten valtakunnan siniristilippu, jota seurasivat molempien työväenpuolueiden liput lippuvartioineen sekä senjälkeen Sos.-dem. Naisyhdistyksen ja demokraattisten naisten liput rinnakkain. Näitä seurasivat sitten sosialidemokraattisten ja demokraattisten nuorten liput sekä eri ammattiosastojen liput. Kulkueen saapuessa hautausmaalle oli siinä mukana n. 2,000 henkeä. Kulkueen saapuessa hautapaikalle oli hautapatsaan ympärille muodostettu kunniavartio punakaartissa mukanaolleista vanhemmista tovereista.

Hauta-alue oli somistettu kauniiseen asuun ja kukat koristivat hautapatsaan jalustaa. Vakavan juhlallisina asettuivat eri järjestöjen liput lippuvartioineen muodostaen patsaan eteen vapaan aukion, missä oli havunoksin koritettu puhujalava. Juhla alkoi torvisoittokunnan esityksillä kapellimestari V. Valldenin johdolla, minkä jälkeen seurasi patsastoimikunnan puheenjohtajan kamreeri K. Vuorisen patsaanpaljastuspuhe. Hän lausui seuraavaa:

Suomen työväenluokan elämänkaari on ollut tyyntä ja myrskyä, voittoja ja tappioita. Kautta historian on todettavissa se, että työväenluokka on elänyt sorretussa asemassa ja miten se on taistellut itselleen parempia, ihmisarvoisempia elämänedellytyksiä. Taistelu on ollut kovaa ja ankaraa. Se on vaatinut uhreja ja paljon kärsimyksiä, paljon kyyneleitä, tuskaa ja ahdistusta. Elämän laki työväenluokan osalta on ollut karu ja ankara, sitä ei voida kieltää, mutta aina rohkeana ja uljaana on työväenluokka käynyt viitoittamaansa tietä eteenpäin. Vähän kerrallaan on saavutettu elämänoloihin huojennuksia ja työväenluokka on kohonnut henkisesti yhä korkeammalle tasolle ja taloudellisessa mielessa saavuttanut paremman elintason. Jos työväenluokan ponnistukset olisivat saaneet yhtäjaksoisesti vaikuttaa yhteiskuntaan olisivat olosuhteet vielä kin paremmat, mutta on ollut aikoja, jolloin on menetetty osia jo saavutetuista tavoitteista. Työväenluokka on purjehtinut kuin laiva myrskyisellä merellä. Joskus on ollu aallon harjalla, jolloin on saavutettu olosuhteisiin parannuksia ja joskus taasen on jouduttu aallon pohjaan, jolloin on menetetty osia aikaisemmin saavutetuista parannuksista. Tällä hetkellä me olemme sellaisessa muistojen juhlassa, muistojen, jotka ovat työväenluokalle sangen katkerat, mutta samalla rakkaat ja kalliit. Me olemme viettämässä hetkeä v. 1918 kansalaissodassa henkensä menettäneiden tovereiden muistolle. Kansalaissodat ovat aina raakoja ja julmia. Niissä taistellaan elämästä ja kuolemasta elkä aluevältauksista kuten valtakuntien välisissä sodissa. V. 1918 kansalaissodassa joutui työväenluokka perinpohjaisesti lyödyksi ja siinä menettivät henkensä kymmenettuhannet toverit, toiset haavoittuen rintamataisteluissa, toiset ammuttiin ilman tutkintoa ja oikeudenkäyntiä, toiset näänttyivät vankileirien kurjuuteen. Raskaat olivat työväenluokan menetykset. Eikä tässä kyllin, vaan henkensä antaneiden perheet joutuivat suureen ahdistukseen. Perheen äidit jäivät useasti suuren lapsiparven ainoaksi heikoksi turvaksi. Yhteiskunta oli heihin nähden kylmä ja säälimätön. Kärsimysten malja oli ylitsevuotava. Perheenäidit elivät kuin

Elok.	
Heinäk.	
Kesäk.	
Toukok.	
Huhtik.	
Maalisk.	
Helmik.	
Tammik.	

jäsenmaksu

siituksia

| N:o | Nimi ja ammatti | | |

323.2/4F1/ „1918" Vaskaus

Työväen Arkisto, Helsinki
1946
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

S. Sas. dem.
4/VIII -46

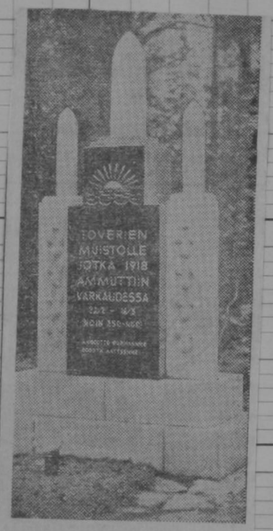

Kansalaissodan uhrien

muistomerkki Varkaudessa

V. 1918 kansalaissodan takia menetti mm. Varkaudessa hyvin suuri joukko työläistovereita henkensä. Kankunharjun hautausmaalla on yhteishauta, joka kätkee noin 350—400 vainajaa, jotka joko ammuttiin rivistä joka kymmenes, tai sitten tuomittiin ammuttavaksi. Tälle haudalle pystytti työväenjärjestöt v. 1922 muistomerkin, joka piti paljastaa vappuna, mutta rikolliset ainekset kuljettivat sen pois muutamaa päivää aikaisemmin. Asiaa tutkittiin, mutta jäi se hämärän peittoon. Kumpu sai olla ilman muistomerkkiä pari vuosikymmentä, kunnes v. 1945 ryhtyi taas järjestöt yhteisvoimin puuhaamaan muistomerkkiä, saaden valtiolta apurahan tarkoitukseen. Patsas, joka valmistettiin samoin piirustuksin kuin aikaisempi, valmistui äskettäin ja oli sen paljastusjuhla kesäk. 30 pnä.

Juhlaa seurasi noin 4—5 tuhanteen nouseva yleisöjoukko, jossa oli runsaasti haudassa lepäävien vainajien omaisia.

323.2/4F1/ V Lappula

Työväen Arkisto, Helsinki
1946
Arbetarnas Arkiv, Helsingfors

S. Sas. dem.
27/VII -46

PUOLUEASIAT

Vilppulassa v. 1918 murhattujen työläisten haudalle sosialidemokraattisten järjestöjen toimesta pystytetty muistomerkki, jonka tunnelmallinen paljastustilaisuus oli sunnuntaina 23. 6. -46.

Muistomerkki v. 1918

Vilppulassa murhattujen haudalle

Kaksi vuotta takaperin Vilppulan sos.-dem. kunnallisjärjestön edustajiston kokouksessa päätettiin ryhtyä toimenpiteisiin muistomerkin hankkimiseksi v. 1918 melskeissä henkensä menettäneiden työläisten joukkohaudalle. Tehtävän hoitaminen annettiin sos.-dem. kunnallistoimikunnan huoleksi, joka onkin hanketta hoitanut niin kiitosta ansaitsevalla tarmolla, että muistomerkin, joka reunakiviineen tuli maksamaan hyvänjoukon yli 100.000:— paljastusjuhlaa vietettiin sunnuntaina kesäk. 23 pnä alkaen klo 13.

Tilaisuuteen oli kokoontunut useihin satoihin nouseva harras yleisöjoukko. Ohjelman aloitti Vilppulan työväen sekakuoro. Tämän jälkeen muistomerkki toimikunnan puheenjohtaja L. Kanervio piti lyhyen patsaan paljastuspuheen muistuttaen siinä kuulijain mieleen, että näissä haudoissa lepäävät toverit eivät ole taisteluissa kaatuneita, vaan he ovat miehiä, jotka vihansokaisema vainolainen haki kotoa, rauhallisen työnsä äärestä ja perheen keskuudesta ja raa'alla tavalla murhasi tämän hautausmaan ympäristössä.

Kuoron esitettyä taas muutamia lauluja piti opettaja Eero Mäki juhlapuheen selostaen niitä kaunilta ja yleviä päämääriä, joihin sosialidemokraattinen työväenliike pyrkii, ja joiden puolesta tämänkin patsaan alla nukkuvat toverit ovat kalleimpansa uhranneet varmana siitä, että oikeus kerran voittaa.

Puheen jälkeen laskettiin haudalle suuri määrä vainajien omaisten ja paikkakunnan työväenjärjestöjen seppeleitä. Myös Vilppulan kunnan ja seurakunnan puolesta laskettiin seppeleet, jonka jälkeen rovasti Huuppoinen ilmoitti seurakunnan ottavan haudan hoidettavakseen. Harras-tunnelmainen muistohetki päätettiin laulamalla yhteisesti Työväen marssi ja Maamme.

323.2 (471) „1918"
K48

Kutsukortti 27.5.v?

TYÖVÄEN ARKISTO
PAASIVUORENKATU 5 B
00530 HELSINKI 53

323.2 (471) „1918"
KUOLLASSÄTA
IVANGIT
IKONSIT

TA 323.2(471) K 7
TYÖVÄENLIIKKEEN KIRJASTO
ARBETARARKIVET, H:FORS

KUTSUMME TEIDÄT
LAHDEN KAUPUNGINTEATTERIIN
27.5. klo 18.30
VETERAANIEN TAPAAMISEEN
TEATTERIESITYS
TÄÄLLÄ POHJANTÄHDEN ALLA
3. osa.

Punavankimuistomerkkitoimikunta

V:n 1918 KANSALAISSODAN PUNAISTEN VALTAKUNNALLISEN

MUISTOMERKIN PALJASTUSJUHLA

sunnuntaina elokuun 30 päivänä 1970 alkaen kello 13 Helsingin Eläintarhan puistossa, Pohj. Stadiontien varrella

Ohjelma:

Puhallinsoittoa	H.T.Y:n Puhallinorkesteri johtaa Olavi Koskela
Tervehdyspuhe	Torsti Toivonen
Kuorolaulua	Kirjamiesten kuoro ja OTK:n Mieslaulajat johtaa Eino Kirvessalo
Juhlaruno	Taiteilija Veikko Sinisalo
Juhlapuhe	Kusti L. Kulo

Kuuluttaja Kerttu Vainio

Muistomerkin luovutus Helsingin kaupungille
Seppelten ja kukkien laskeminen patsaalle

Juhla päättyy "Kansainväliseen", soittokunnan säestyksellä.

— — — — — —

Järjestäytyminen: Lippujen kantajia ja airueita pyydetään saapumaan juhlapaikalle 15 min. ennen ohjelman alkua. — Veteraaneille on varattu istuimia. — Ohjelma kestää noin 1 1/2 tuntia. — Juhlaan osanotto on vapaa.

Juhlatoimikunta toivoo, että tähän harvinaiseen juhlaan saavutaan mahdollisimman runsain joukoin.

Tervetuloa! **Juhlatoimikunta**

(Huom! Juhlapaikalle pääsee raitiovaunuilla 3-B ja 3-T. Poistutaan Auroran sairaalan pysäkillä.)

V:n 1918 KANSALAISSODAN PUNAISTEN VALTAKUNNALLISEN

MUISTOMERKIN PALJASTUSJUHLA

sunnuntaina elokuun 30 päivänä 1970 alkaen kello 13 Helsingin Eläintarhan puistossa, Pohj. Stadiontien varrella

Ohjelma:

Puhallinsoittoa	H.T.Y:n Puhallinorkesteri johtaa Olavi Koskela
Tervehdyspuhe	Torsti Toivonen
Kuorolaulua	Kirjamiesten kuoro ja OTK:n Mieslaulajat johtaa Eino Kirvessalo
Juhlaruno	Taiteilija Veikko Sinisalo
Juhlapuhe	Kusti L. Kulo

Kuuluttaja Kerttu Vainio

Muistomerkin luovutus Helsingin kaupungille
Seppelten ja kukkien laskeminen patsaalle

Juhla päättyy "Kansainväliseen", soittokunnan säestyksellä.

— — — — — —

Järjestäytyminen: Lippujen kantajia ja airueita pyydetään saapumaan juhlapaikalle 15 min. ennen ohjelman alkua. — Veteraaneille on varattu istuimia. — Ohjelma kestää noin 1 1/2 tuntia. — Juhlaan osanotto on vapaa.

Juhlatoimikunta toivoo, että tähän harvinaiseen juhlaan saavutaan mahdollisimman runsain joukoin.

Tervetuloa! **Juhlatoimikunta**

(Huom! Juhlapaikalle pääsee raitiovaunuilla 3-B ja 3-T. Poistutaan Auroran sairaalan pysäkillä.)

V:n 1918 KANSALAISSODAN PUNAISTEN VALTAKUNNALLISEN

MUISTOMERKIN PALJASTUSJUHLA

sunnuntaina elokuun 30 päivänä 1970 alkaen kello 13 Helsingin Eläintarhan puistossa, Pohj. Stadiontien varrella

Ohjelma:

Puhallinsoittoa	H.T.Y:n Puhallinorkesteri johtaa Olavi Koskela
Tervehdyspuhe	Torsti Toivonen
Kuorolaulua	Kirjamiesten kuoro ja OTK:n Mieslaulajat johtaa Eino Kirvessalo
Juhlaruno	Taiteilija Veikko Sinisalo
Juhlapuhe	Kusti L. Kulo

Kuuluttaja Kerttu Vainio

Muistomerkin luovutus Helsingin kaupungille
Seppelten ja kukkien laskeminen patsaalle

Juhla päättyy "Kansainväliseen", soittokunnan säestyksellä.

— — — — — —

Järjestäytyminen: Lippujen kantajia ja airueita pyydetään saapumaan juhlapaikalle 15 min. ennen ohjelman alkua. — Veteraaneille on varattu istuimia. — Ohjelma kestää noin 1 1/2 tuntia. — Juhlaan osanotto on vapaa.

Juhlatoimikunta toivoo, että tähän harvinaiseen juhlaan saavutaan mahdollisimman runsain joukoin.

Tervetuloa! **Juhlatoimikunta**

(Huom! Juhlapaikalle pääsee raitiovaunuilla 3-B ja 3-T. Poistutaan Auroran sairaalan pysäkillä.)